

Espoon seudun ympäristöterveyden
valvontasuunnitelma 2025-2028,
päivitys vuodelle 2026

Sisällys

1	YLEINEN OSA	5
1.1	Ympäristöterveydenhuollon tavoitteet ja valvontasuunnitelma	5
1.2	Toimintaympäristön muutokset	6
1.2.1	Tietojärjestelmien kehittäminen	6
1.2.2	Organisaatorakenteet	6
1.2.3	Lainsäädännön muutokset	6
1.3	Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön kuvaus	7
1.4	Valvontasuunnitelman sisältö	7
1.5	Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen	7
1.6	Valvonnan voimavarat ja henkilöstöresurssien riittävyys	8
1.6.1	Valvonnan voimavarat	8
1.6.2	Henkilöstöresurssien riittävyys	9
1.7	Riskinarviointi	11
1.8	Tarkastuksen tavoitteet, sisältö, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytetty aika	11
1.9	Ohjaus ja neuvonta	12
1.10	Näytteiden otto ja tutkiminen	12
1.10.1	Valvontaprojektit ja -hankkeet	13
1.11	Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	13
1.12	Valvonnasta perittävät maksut	13
1.13	Valvontahenkilöstön pätevyys ja koulutus	14
1.13.1	Koulutussuunnitelma vuodelle 2026	14
1.14	Laatutyö	16
1.15	Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin	16
1.16	Valvontatietojärjestelmät	17
1.17	Viestintä	17
1.18	Ympäristöterveys ja sidosryhmät	18
2.	ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA	20
2.1	Johdanto	20
2.2	Elintarvikevalvontasuunnitelman perusteet	20
2.3	Valvontakohteet	20
2.4	Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyminen	21
2.4.1	Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinti	21
2.4.2	Elintarvikehuoneiston hyväksyminen	21
2.4.3	Alkutuotannon rekisteröinti	21
2.4.4	Alkutuotantopaikan hyväksyminen	21
2.5	Tarkastusten suunnittelu ja toteutus sekä painopistealueet	22

2.5.1 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja suunnitelmallisiin tarkastuksiin käytettävä aika.....	23
2.5.2 Tarkastus.....	24
2.5.3 Tarkastuskertomus.....	26
2.5.4 Hallinnolliset pakkokeinot.....	26
2.6 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta.....	26
2.7 Lausunnot.....	27
2.8 Näytteenotto, näytteen tutkiminen ja tutkimustulokset.....	27
2.8.1 Varautuminen ruokavälitteisen sairastumisen tai muun terveyshaittaepäilyn selvittämiseen.....	28
2.9 Terveysvaaratilanteet ja takaisvedot.....	28
2.10 Neuvonta ja ohjaus.....	29
2.11 Elintarvikevalvontasuunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi.....	29
3. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA.....	34
3.1 Johdanto.....	34
3.2 Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävät.....	34
3.3 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyntä.....	36
3.3.1 Ilmoitusvelvollisuus ja terveydensuojelulain 13 § mukaisten toimintojen rekisteröinti.....	36
3.3.2 Talousvettä toimittavan laitoksen hyväksyminen.....	37
3.4 Tarkastusten sisältö.....	37
3.5 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	39
3.6 Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja tutkimustulokset.....	40
3.6.1 Talousvedet.....	40
3.6.2 Uimavedet.....	42
3.6.3 Sisäympäristön laatu.....	43
3.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi.....	43
3.8 Valvonnan painopistealueet ohjelmakaudella 2025–2028.....	43
3.8.1 Talousvesivalvonnan uudet sisällöt.....	43
3.8.2 Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa.....	44
3.8.3 Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa.....	45
3.9 Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö.....	45
3.10 Valvontakohdetyypikohtainen tarkastusten sisältö ja riskiluokat.....	46
3.10.1 Riskiluokat.....	49
3.10.2 Tarkastustiheys.....	49
4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA.....	54
4.1 Johdanto.....	54
4.2 Tupakkalain valvonta.....	54
4.3 Hakemusten käsittely.....	55
4.4 Myyntiluvan peruuttaminen.....	55

4.5 Tarkastukset ja painopistealueet	56
4.6 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat ja valvontakohteiden määrä	57
4.7 Näytteenotto ja valvontanäytteet	58
4.8 Nikotiinivalmisteet	58
4.9 Lupa- ja valvontamaksut	59
5. SUUNNITELMA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA JA KUNNAN JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA	60
5.1 Johdanto	60
5.1.1 Toimintaympäristö	60
5.2 Voimavarat	61
5.2.1 Resurssitarpeen kartoitus	61
5.2.2 Eläinlääkintähuollon henkilöstöresurssit	61
5.2.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	62
5.3 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	62
5.3.1 Eläinlääkäripalvelujen saatavuus alueella	62
5.3.2 Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuun laajuus	63
5.3.3 Eläinlääkäripalvelujen järjestämistavat	63
5.3.4 Eläinlääkäripalvelujen saatavuus	63
5.3.5 Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen	64
5.3.6 Kiireellinen eläinlääkäriapu	65
5.3.7 Järjestämisvastuuta täydentävät eläinlääkäripalvelut	65
5.3.8 Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu	65
5.4 Valvontatehtävien järjestäminen	66
5.4.1 Eläintautivalvonta	66
5.4.2 Suunnitelmallinen eläinsuojeluvalvonta	67
5.4.3 Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	67
5.4.4 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti	67
5.5 Yhteistyö ja viestintä	68
5.6 Valvontatehtävistä perittävät maksut	68
5.7 Eläinten terveyden valvonta	69
5.7.1 Eläintautien torjunta ja eläintautivalmius	69
5.7.2 Varautumissuunnitelmien laadinta ja ylläpito	69
5.7.3 Eläintautiepäilyt ja niiden ilmoittaminen	69
5.7.4 Terveysvalvontaohjelmat	69
5.8 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta	70
5.9 Eläinten lääkitsemisen valvonta	71
5.10 Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti	71
5.10.1 Sisämarkkinatuonti	71
5.10.2 Sisämarkkinavienti	71

5.10.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	71
5.10.4 Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus.....	71
5.11 Eläinten hyvinvoinnin valvonta.....	71
5.11.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	72
5.11.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus.....	73
5.11.3 Eläinkuljetukset	73
5.11.4 Teurastamot ja pienteurastamot.....	73
5.12 Eläimistä saatavat sivutuotteet	73
5.12.1 Sivutuotealan laitosten valvonta.....	73
5.12.2 Sivutuotteiden hautaaminen	73
5.12.3 Käsittelemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat.....	73
5.14 Valvontaan liittyvät seurantatarkastukset	74
5.15 Valvontasuunnitelman seuranta, arviointi ja raportointi	74
5.16 Tietojärjestelmät	74
5.17 Löytöeläinten hoito.....	75

1 YLEINEN OSA

1.1 Ympäristöterveydenhuollon tavoitteet ja valvontasuunnitelma

Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Ympäristöterveydenhuollon valvonnalta edellytetään, että se on suunnitelmallista, riskiperusteista ja oikein kohdennettua. Sitä tulee tehdä riittävin voimavaroin ja tehokkaasti, kohdellen toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti.

Valvonnalla varmistetaan ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla ja ohjaamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja ja varautumalla erityistilanteisiin. Valvontaviranomaisen on myös erityisesti seurattatarkastusten avulla todennettava, että toimija poistaa toiminnassaan todetut epäkohdat.

Päävastuu ympäristöterveydenhuollon valvonnan toimeenpanosta on kunnilla. Ympäristöterveydenhuollon keskusvirastot Ruokavirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ovat valmisteelleet vuosille 2025–2028 ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman, johon toimialakohtaiset valvontaohjelmat liittyvät. Valtakunnallisilla valvontaohjelmilla ohjataan kuntien valvonnan suunnittelua ja yhtenäistetään valvonnan ohjausta. Yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sisältää seuraavat toimialakohtaiset valvontaohjelmat: Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma, Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma, sekä Elintarvikevalvonnan ja eläinlääkintähuollon ohjelmat, jotka ovat osa Elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU). Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen suunnitelma koskien vuosia 2026–2028, on VASUn liitteenä.

Valtakunnallisen, ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelmakauden 2025–2028 teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa edistetään toteuttamalla seuraavia tavoitteita: tietoperusteinen valvonta, osaaminen ja varautuminen. Lisäksi keskusviranomaisten toimialakohtaisia painopisteitä voidaan kuvata toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa. Tietoperusteisessa valvonnasta korostetaan mm. valvonnassa syntyneiden tietojen oma-aloitteista hyödyntämistä valvontayksikön toiminnassa, toiminnan seurannassa ja sen jatkuvassa parantamisessa. Valvonnasta kerätyn tiedon avulla voidaan tunnistaa ne osa-alueet, joiden valvonta on vaikuttavinta ja tunnistaa alueita, joiden valvontaa voidaan keventää. Osaamisen tavoitteella viitataan esimerkiksi siihen, että jokaisen viranomaisen ja yksittäisen viranhaltijan on tunnistettava jo olemassa olevat tiedot ja taidot, ja pyrittävä hyödyntämään niitä mahdollisimman tehokkaasti. Organisaatioiden on panostettava perehdyttämiseen, mahdollistettava osaamisen kehittäminen sekä kannustettava viranhaltijoita omatoimiseen tiedon hakemiseen sekä uuden oppimiseen. Varautuminen on ennakkovalmistautumista erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin huomioiden toimintaympäristömuutokset kuten hyvinvointialueet. Tavoitteena on tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa tilanteissa. Varautumisen tavoite ohjaa mm. aktiiviseen valmiussuunnitteluun ja häiriötilanteiden harjoitteluun.

Vuonna 2026 pyritään edelleen VATI- kohdetietojärjestelmän parempaan hyödyntämiseen valvonnan vaikuttavuuden tehostamisessa. Valvontatyön osana jatketaan panostamista ohjaukseen, tiedottamiseen ja neuvontaan, joita myös asiakastytytyväisyyskyselyjen perusteella valvontayksiköiltä odotetaan. Varautumisen osalta varmistetaan tehokas tiedonkulku ja yhteiset toimintamallit yhteistyökuntien ja olennaisten sidosryhmien kanssa häiriötilanteissa.

1.2 Toimintaympäristön muutokset

1.2.1 Tietojärjestelmien kehittäminen

Ympäristöterveyden asiakirjojen arkistointi ei toistaiseksi ole sähköisessä muodossa, lukuun ottamatta D10-järjestelmään vietyjä päätöksiä ja lausuntoja. VATI-järjestelmän asiakirjat säilytetään VATIn lisäksi kaupungin sisäisellä verkkoasemalla. Edelleen selvitetään mahdollisuuksia luoda sähköinen rajapinta kaupungin asiakirjahallintoon myös näiden dokumenttien osalta. Ympäristöterveyden tiedonohjaussuunnitelma (TOS) on työn alla ja saadaan valmiiksi viimeistään alkuvuonna 2026.

Eläinlääkintähuollossa ei tällä hetkellä ole käytössä valvontatietojen käsittelyyn tietojärjestelmää. Niitä on kuitenkin kehitteillä, joten keväällä 2026 arvioidaan mahdollisuuksia hankkia tällainen valvontayksikön käyttöön.

Eläinlääkintähuollossa otettiin syksyllä 2025 käyttöön uusi KliniQ-potilastietojärjestelmä, jossa on huomioitu uuden eläinlääkintähuoltolain voimaantuloon liittyvät vaatimukset. Potilastietojärjestelmä siirtyi muutoksen yhteydessä tietohallinnon vastuulle.

Ympäristöterveydenhuollossa pyritään myös hyödyntämään mahdollisuuksien mukaan tekoälyn käyttöä valvontatyössä, esimerkiksi tehostaen raportointia.

1.2.2 Organisaatorakenteet

Ympäristöterveydenhuolto toimii kaupunkiympäristön toimialalla. Se muodostaa yhdessä rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun palvelualueiden kanssa ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen. Ympäristö- ja rakennuslautakunta toimii terveydensuojelulaissa, elintarvikelaissa, eläinlääkintähuoltolaissa, tupakkalaissa ja nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin osalta lääkelaisissa tarkoitettua valvonnasta ja muista kunnan tehtävien järjestämisestä vastaavana viranomaisena Espoon ja Kauniaisten kaupunkien, sekä Kirkkonummen kunnan muodostamalla ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella.

Valtion aluehallinnon uudistuksen myötä aluehallintovirastojen elintarvikevalvonnan ja eläinlääkintähuollon ohjaustehtävät siirtyvät vuoden 2026 alusta alkaen aluehallinnosta Ruokavirastoon, ja vastaavasti terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan osalta uuteen Lupa- ja valvontavirastoon.

1.2.3 Lainsäädännön muutokset

Terveydensuojelulain (763/1994) sekä siihen liittyvien lakien ja asetusten aiheuttamat muutokset työllistävät etenkin talousvetä valvovia tarkastajia. Kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi vaatii erityisesti ohjausta ja neuvontaa eri osa-alueilla. Terveydensuojelulain kokonaisuudistus on käynnistynyt 2024, ja uuden lainsäädännön on suunniteltu tulevan voimaan vuonna 2027. Näin ollen terveydensuojelulain voimaantulon muutoksiin valmistautuminen aloitetaan valvontayksikössä vuonna 2026. Tarve uudistukselle johtuu siitä, että terveydensuojelulaki on useiden erillisten muutosten myötä osin hajanainen, ja uudistuksen myötä lakia voidaan kehittää kokonaisuutena.

Tupakkalain (549/2016) muutos tuli voimaan 1.8.2025. Merkittävin muutos on savuttomien nikotiinituotteiden, kuten nikotiinipussien, myynnin muuttuminen luvanvaraiseksi. Samalla kyseisten tuotteiden etämyynti kiellettiin. Myös tuotteiden nikotiinin määrään, lisäaineisiin ja pakkauksiin tuli rajoituksia. Lisäksi lainmuutoksessa on laajennettu tupakointikieltoja siten, että myös savuttomien nikotiinituotteiden käyttö on kielletty mm. päiväkotien ja koulujen sisä- ja ulkotiloissa sekä yleisillä leikkikentillä.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee voimaan 1.1.2026. Uudistuksessa mm. kuntien velvoitteita eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä tarkennetaan luetteloimalla järjestämisvelvoitteen piiriin kuuluvat palvelut. Järjestämisvastuun ylittävistä palveluista peritään markkinaperusteinen hinta. Lisäksi laissa säädetään Helsingin yliopiston Yliopistolliselle eläinsairaalalle vastuu eläinlääkäripalvelujen tuottamisesta sen toiminta-alueella. Ympäristö- ja rakennuslautakunta on tehnyt päätöksen eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuun laajuudesta ja palveluvalikoimasta kokouksessaan 9.10.2025.

Eläinlääkintähuollon puolella astuu 1.1.2026 voimaan asetus hevosten hyvinvoinnista, joka täsmentää 1.1.2024 voimaan tullutta lakia eläinten hyvinvoinnista (693/2023).

1.3 Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikön kuvaus

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa toimiva Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikkö vastaa ympäristöterveydenhuoltoon kunnalle kuuluvien tehtävien järjestämisestä Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella. Yksikön toiminta-alueella asuu noin 376 000 asukasta.

Valvontayksikössä toimii kolme palveluyksikköä; elintarvikevalvonnan, terveydensuojeluvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palveluyksiköt, jotka kukin huolehtivat oman sektorinsa valvonnasta koko valvontayksikön alueella. Valvontayksikköä johtaa johtava kaupungineläinlääkäri, joka kuuluu ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen johtoryhmään.

Elintarvikevalvonnan palveluyksikön päällikkönä toimii hygieenikkoeläinlääkäri ja tarjoilupaikkavalvontatiimin lähiesihenkilönä johtava elintarviketarkastaja. Terveystensuojeluvalvonnan palveluyksikön lähiesihenkilö on terveydensuojeluvalvonnan päällikkö. Eläinlääkintähuollon lähiesihenkilönä on vielä vuoden 2025 lopussa johtava kaupungineläinlääkäri. Vuoden 2026 alkupuolella toisesta valvontaeläinlääkäristä on tarkoitus tehdä eläinlääkintähuollon tiimiesihenkilö. Henkilöstömäärä on vuoden 2025 lopussa 35 vakanssia (34,5 htv).

Yksikön päätoimipiste sijaitsee Otaniemessä, osoitteessa Tekniikantie 15 ja eläinlääkintähuollon toimipiste Olarissa, osoitteessa Pihatörmä 1 A. Lisäksi Kirkkonummen keskustassa, osoitteessa Ervastintie 2, on miehittämätön piste laboratorionäytteiden noutoa varten.

1.4 Valvontasuunnitelman sisältö

Valvontayksikön koko toiminnan kattavassa valvontasuunnitelmassa vuosille 2025–2028 on otettu huomioon alan lainsäädäntö, ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025–2028, sekä sen sisältämien ohjelmien painopistealueet, paikalliset olosuhteet ja käytössä olevat resurssit. Suunnitelmassa on huomioitu myös valvontayksikön omat strategiset painopistealueet. Näitä ovat yleisen terveysvalvonnan osalta hallinnollisten pakkokeinojen käytön kehittäminen ja viestinnän tehostaminen. Eläinlääkintähuollon osalta strategisena painopisteenä ovat lisäksi uuden eläinlääkintähuoltolain muutosten saattaminen käytäntöön, sekä suunnitelmallinen valvonta, joka vuonna 2026 keskittyy hevostallien tarkastuksiin.

Valvontasuunnitelman tarkastusmäärät ja tiheydet on laadittu riskiperusteisesti ottaen huomioon keskusvirastojen valvontatarveohjeet ja kohteen toimintatyyppi ja toiminnan laajuus.

1.5 Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen

Valvontasuunnitelman hyväksyy Espoon kaupungin ympäristö- ja rakennuslautakunta. Ympäristöterveyden suunnitelmallisten tarkastusten toteutumista seurataan valvontayksikössä kuukausittain, ja yksikön toimintaa kuvastavia tunnuslukuja esitetään ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen tulokortissa neljännesvuosittain.

Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain. Mikäli suunnitelmaan tulee oleellisia muutoksia, tuodaan ne lautakuntaan käsiteltäväksi. Vähäisemmät muutokset tuodaan tiedoksi.

Ruokavirasto sekä Lupa- ja valvontavirasto arvioivat kuntien suunnitelmia sekä niiden toteutumista.

1.6 Valvonnan voimavarat ja henkilöstöressurssien riittävyys

1.6.1 Valvonnan voimavarat

Ympäristöterveyden valvontayksikössä on tällä hetkellä 35 vakanssia (34,5 htv). Yksikössä työskentelee 12 elintarviketarkastajaa, johtava elintarviketarkastaja, 12 terveydensuojelutarkastajaa, terveystieteiden tutkija, terveydensuojeluvalvonnan päällikkö, hygieenikkoeläinlääkäri, osa-aikainen (50 %) hygieenikkoeläinlääkäri, kaksi valvontaeläinlääkärinä, kaksi praktikkoeläinlääkärinä, (50 % työajasta praktiikkaa ja 50 % eläinlääkintähuollon valvontatehtäviä), klinikkaeläinlääkäriä ja johtava kaupungineläinlääkäri, joka johtaa valvontayksikköä.

Hygieenikkoeläinlääkäriä ja terveydensuojeluvalvonnan päällikön työajasta noin puolet on allokoitu esihenkilötyöhön. Lisäksi esihenkilötyötä sisältyy johtavan elintarviketarkastajan tehtäviin ja suunnitellusti vuonna 2026 toisen valvontaeläinlääkäriä työtehtäviin. Työajan jakautuminen eri tehtäviin on esitetty Taulukossa 1.

Taulukko 1. Henkilöstöressurssien jakautuminen vakanssien määrän mukaan.

	Kokonaistyöpanos (htv)	Suunnitelmallinen valvonta (htv)	Valvontakohteita (kpl)
Elintarvikelain mukainen valvonta	13,5	5,5	2188
Terveydensuojelulain mukainen valvonta	12,2	3,4	1120
Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta (sis. myös yleiset uimarannat, asumisyhteisöjen tupakointikieltopäätökset)	1,6	0,5	336
Eläinlääkintähuolto	4,9	0,2	112
Hallinto ja esihenkilötyö	2,3		
Yhteensä	34,5	9,6	3756

Resurssit ovat kehittyneet viimeisten neljän vuoden aikana siten, että vuonna 2022 valvontayksikköön perustettiin ennalta arvioitujen perusmaksutuottojen pohjalta kolme uutta terveystarkastajan vakanssia, joista elintarvikevalvontaan allokoitiin kaksi ja terveydensuojeluvalvontaan yksi vakanssi. Samaan aikaan elintarvikevalvonnasta siirtyi puolikas vakanssi terveydensuojeluvalvontaan, joten todellinen lisäys oli 1,5 vakanssia kumpaankin palveluyksikköön. Vuonna 2024 saatiin uusi vakanssi asumisterveysvalvontaan ja vuonna 2025 saatiin sekä uusi elintarviketarkastajan että uusi valvontaeläinlääkärin vakanssi.

Valvontasuunnitelmia laadittaessa on otettu huomioon, että ympäristöterveydenhuollon voimavaroista on mahdollista käyttää vain osa suunnitelmalliseen valvontaan. Valvontasuunnitelmien ulkopuolelle jäävät muun muassa:

- asumisterveysvalvonta (toteutetaan asunnontarkastuspyyntöjen perusteella)
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltojen käsittely
- eläinsuojeluvalvonnan tarkastuskäynneistä valtaosa perustuu epäilyilmoituksiin, joiden lukumäärä ei ole ennakoitavissa
- osa tarkastuksista perustuu erilaisiin valituksiin, ilmoituksiin, valvontapyyntöihin, yms., jolloin kyse on suunnitelman ulkopuolisesta toiminnasta
- uusien toimijoiden neuvonta, lausuntojen antaminen, ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- asiakasvalitukset ja tietopyyntöjen käsittelyt
- ympäristölupiin liittyvät lausunnot (ympäristönsuojelulaki 527/2014, 42 §)
- valvonta- ja näytteenottosuunnitelmien laadinnat, tulosten seuranta, analysointi sekä raportoinnit
- tietojärjestelmiin liittyvät selvittelyt ja kirjaukset, valvontatoimenpiteiden laskutukset
- Ruokaviraston, Lupa- ja valvontaviraston lausuntopyyntöihin ja mahdollisiin hallintokanteluihin vastaamiset, lausunnot kaupungin muille viranomaisille ja toimijoille
- asiakaspalvelu maanantaisin ja keskiviikkoisin kahden tunnin ajan. Asiakaspuhelinnumeroita on kaksi, joista toisessa vastataan elintarvikevalvontaan liittyviin kysymyksiin ja toisessa asumisterveyteen liittyviin tiedusteluihin. Muuhun terveydensuojeluun liittyviin tiedusteluihin vastataan sähköpostitse. Kaikkia asiakaspalvelusähköposteja seurataan päivittäin ja yhteydenottoihin pyritään vastaamaan niiden kiireellisyyden ja sisällön mukaan 1-5 päivän kuluessa.
- erityistilanteet kuten ruokamyrkytyspäilyselvitykset tai talous- ja uimavesien laatuongelmien selvitykset, takaisinvedot ja erilaiset valitustapaukset
- Ruokaviraston osoittamat valvontatehtävät ja näytteenotot
- toiminnan ja osaamisen kehittäminen sekä laatutyö
- osallistuminen sidosryhmien yhteistyökokouksiin
- palvelualueen, palveluyksiköiden ja tiimien kokoukset

Terveysvaaratilanteisiin, muihin häiriötilanteisiin ja myös valitustapauksiin liittyvä valvonta on priorisoitava suunnitelmallista valvontaa tärkeämmäksi.

Ympäristöterveys pyrkii vaikuttamaan hankkeisiin ja suunnitelmiin jo ennakoivasti osallistumalla erilaisiin työryhmiin.

1.6.2 Henkilöstöresurssien riittävyys

Sekä terveydensuojeluun että elintarvikevalvontaan on tullut lainsäädännön muutosten sekä keskusvirastojen ohjauksen pohjalta uusia tehtäviä sekä työn painotuksia. Elintarvike- tai terveysvalvontaa tekevän tarkastushenkilöstön työajasta on laskennallisesti noin 40 % käytettävissä suunnitelmalliseen valvontaan.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alue poikkeaa muista valvontayksiköistä väestömäärän poikkeuksellisen voimakkaan kasvun osalta. Yksikössä on asetettu elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisen valvonnan osalta suunnitelmallisen valvonnan osalta tavoitteeksi vähintään 80 % osuus suunnitelmallisten tarkastusten määrästä. On erittäin todennäköistä, että elintarvikevalvonnan osalta tähän ei nykyisin resurssein päästä, mikäli alueella ilmenee useita selvitystä vaativia ruokamyrkytyksiä, tai muita ennakoimattomia tehtäviä, tai mikäli henkilöstöllä on paljon poissaoloja. Terveystensuojeluvalvonnan osalta päästään vuonna 2026 arviolta n. 80 % tasolle suunnitelmallisten tarkastusten tavoitteesta. Muutos nykyiseen, yli 90 % tulokseen johtuu AVIn toteuttaman selvityksen pohjalta ilmenneestä tarkastusvelasta, jota tullaan purkamaan seuraavien muutaman vuoden ajan. Henkilöstöresurssien riittävydessä ja tavoitteisiin pääsyssä erityisinä riskitekijöinä ovat koko yksikön osalta erityisesti erilaiset häiriötilanteet, henkilöstön poissaolot ja sijaisten perehdytykseen kuluva aika, sekä mahdolliset keskusviranomaisen taholta tulevat toimeksiannot.

Muutokset kohteiden lukumäärissä eivät suoraan kerro tehtävämäärien muutoksista, sillä toimijoiden vaihtuvuus kohteissa on valvonta-alueella suurta ja näihin liittyvät prosessit, kuten ilmoitusten käsittelyt ja aloitustarkastukset, ovat valvontaa työllistäviä. Edellä mainittujen tehtävien määriä on kuitenkin vaikea ennakoida, mikä haastaa toiminnan suunnittelua. Valvontayksikössä työskentelevien sijaisten perehdytykseen on myös varattava riittävästi aikaa laadukkaasti toiminnan turvaamiseksi.

Elintarvikevalvonnessa tulisi huomioida vahvasti neuvonta- ja ohjaustyö, ja toisaalta Ruokavirasto ohjaa edelleen lukumäärältään suhteellisen korkeisiin tarkastajakohtaisiin tarkastustavoitteisiin. Näiden tavoitteiden välillä on pyrittävä tasapainoilemaan.

Ensisijaisten kohteiden vesijärjestelmien riskinarviointityön aloittamisen myötä, on havaittu kohteiden vesijärjestelmistä löytyvän suhteellisen usein Legionella-bakteeria yli toimenpiderajojen, mikä työllistää terveydensuojelua. Toimijoiden ohjaus- ja neuvontatyön vaatima resurssitarve tulee lisääntymään niin ennakoivassa kuin akuuteissa tilanteissa, tästä esimerkkinä edellä mainittu Legionellan esiintyminen.

Asumisterveysvalvontaan on pystytty panostamaan lisäresursoinnin myötä, ja jonotusaika ensimmäiseen asunontarkastukseen on ollut vuonna 2025 pääsääntöisesti 4 kk mittainen. Tavoiteaika on edelleen 3 kk.

Yksikön työmäärää ovat osaltaan kasvattaneet viime vuosina lisääntyneet ilmoitukset rottahavainnoista. Työtä on pyritty rajaamaan tehostamalla verkkosivujen kautta tehtävää viestintää, ja siten vähentämällä kyseisiä yhteydenottoja. Myös yhteistyötä ympäristönsuojelun sekä kaupungin tila- ja viherpalveluiden kanssa on tällä tehtäväalueella tehostettu.

Tupakkalain mukaista valvontaa tehdään elintarvike- tai terveydensuojelulain tarkastuksen yhteydessä, mikäli se on asiakokonaisuuden kannalta mahdollista, mutta tarkastuksia tehdään myös erillisinä tarkastuskäynteinä tai asiakirjatarkastuksina. Tupakkalain muutoksen myötä myös savuttomien nikotiinituotteiden myynti tuli luvanvaraiseksi 1.8.2025 ja toiminnan laajentamista koskevien muutosilmoitusten käsittely on työllistänyt erityisesti loppuvuonna 2025. Asuntoyhteisön tupakointikieltohakemusten määrä on vaihdellut vuosittain. Hakemusten keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2025 on ollut noin 4,5 kk. Asuntoyhteisöihin määrättyjen tupakointikieltojen rikkomista koskevat valitukset ovat kasvussa, mikä vaikuttaa työmäärää lisäävästi.

Työn tekemistä pyritään sujuvoittamaan uusien keinoin, kuten hyödyntämällä erilaisia tapoja työn jakamiseen. Selkeiden toimintaohjeiden ja prosessien avulla saadaan työskentelyä edelleen tehostettua. Viranomaisyhteistyötä ympäristö- ja rakennusvalvonnan kanssa

tiivistetään esimerkiksi laatimalla yhteisiä toimintaohjeita. Toimialakohtaisia ohjeita on jo laadittu mm. melu- ja savutapausten käsittelyyn.

Työssäjaksamista ja työn sujuvuutta on pyritty lisäämään panostamalla lähiesihenkilötyöhön sekä uusien toimintatapojen kehittämiseen. Syksyllä 2025 aloitti uusi tiimiesihenkilö elintarvikevalvonnassa, ja vuodelle 2026 on suunniteltu esihenkilötyön lisäämistä eläinlääkintähuoltoon nykyisiä vakansseja hyödyntäen. Valvontayksikköön pyritään myös luomaan uusia mahdollisuuksia urapolkusuunnittelulla. Kaupungin uusi hybridityön ohjeistus määrittää tekemään kaksi päivää viikossa läsnätyötä, esihenkilöiden osalta kolme. Tämä lisää yhteisöllisyyttä ja kohtaamisia. Mahdollisuus osittaiseen etätyöskentelyyn tuo kuitenkin edelleen joustavuutta työhön.

1.7 Riskinarviointi

Riskinarviointi on olennainen osa ympäristöterveydenhuollon tehtävien kohdekohtaisessa priorisoinnissa ja rajaamisessa. Valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla sekä riskin hyväksyttävyyden (merkityksen) perusteella. Arviointi perustuu valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien toiminnan laatuun, laajuuteen, olosuhteiden asianmukaisuuteen, valvontahistoriaan ja käyttäjäryhmään.

Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan eräissä tapauksissa perustellusti lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla tavalla. Riskinarviointi perustuu toiminnasta mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin. Riskinarviointiin vaikuttavat lisäksi esimerkiksi toiminnan laajuus ja asiakkaat, joille palveluita tai tuotteita tuotetaan. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

1.8 Tarkastuksen tavoitteet, sisältö, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytetty aika

Tarkastus on oleellinen toimi selvitetäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastus voidaan kohdentaa toimitiloihin, toimintatapoihin, tuotteisiin, olosuhteisiin tai asiakirjoihin. Tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tai jonkin kohteen osa-alueen tarkastuksen. Tarkastusten sisältö vaihtelee kohdekohtaisesti ja riippuu siitä, minkä lainsäädännön perusteella tarkastus tehdään. Yksi tarkastus voi pitää sisällään useamman eri ympäristöterveydenhuollon lain mukaisia tarkastuksia tai se voidaan kohdistaa johonkin valvottavan kohteen yhden lain perusteella tehtävän valvonnan osa-alueeseen, esim. omavalvontasuunnitelman tai valvontatutkimusohjelmien tarkastukseen.

Uuteen elintarvikelakiin on sisällytetty mahdollisuus ulottaa tarkastukset tietyissä tapauksissa kotirauhan piiriin silloin, kun koti toimii rekisteröitynä elintarvikehuoneistona. Toimintaan liittyviä asiakirjoja voidaan lisäksi pyytää toimistolle tarkastettavaksi ja toteuttaa niin sanottu asiakirjatarkastus. Asiakirjatarkastusten lisäksi voidaan hyödyntää muita etätarkastamisen mahdollisuuksia, kuten videoyhteyttä toimijalle ja tiloihin.

Seurantatarkastuksilla valvotaan, että todettujen lainsäädännön vastaisuuksien korjaamiseksi annettuja kehotuksia ja määräyksiä noudatetaan annettuun määräaikaan mennessä. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen kehotusten ja määräysten valvonta on maksullista, kun määräys perustuu säädösten tai keskusvirastojen antamien ohjeiden noudattamatta jättämiseen.

Tarkastuksen sisältöä, tarkastustiheyttä ja tarkastukseen käytettyä aikaa kuvataan tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkastuksesta tehdään aina

tarkastuspöytäkirja, -muistio tai vastaava kirjallinen raportti. Toimijalle tai toiminnanharjoittajalle selvitetään, mitä säännöllinen, maksullinen tarkastus pitää sisällään.

Tarkastuspöytäkirjaan kirjataan valvonnan tarkoitus, kaikki tarkastetut asiat, edellisellä kerralla mahdollisesti havaittujen puutteiden korjaamiset, käytetyt menetelmät, tarkastuskäynnin tulos, toimijalle annetut toimenpidekehotukset ja toimenpiteiden määräajat sekä tarkastuksen tekemisessä sovellettu lainsäädäntö. Myös tarkastusmaksu kirjataan tarkastuskertomukseen. Tarkastuskertomus pyritään toimittamaan valvontakohteelle kahden viikon kuluessa tarkastuksesta. Sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvonnassa kyseinen raportointi tehdään suoraan VATI-järjestelmään, jota kautta muodostuu toimijalle sähköpostitse lähtevä tarkastuskertomus. Myös suunnitelman ulkopuoliset tarkastukset kirjataan VATI-järjestelmään. Elintarvikevalvonnan Oiva-julkaisujärjestelmän piiriin kuuluvista tarkastuksista muodostuu tarkastuskertomuksen pohjalta Oiva-raportti.

1.9 Ohjaus ja neuvonta

Ohjaus ja neuvonta ovat olennainen osa ympäristöterveyden tehtäväkenttää ja tähän panostetaan yhä enenevässä määrin perusmaksulaskutuksen käyttöönoton myötä. Asiakaspalautteessa onkin kiitetty tarkastajien antamasta ohjauksesta. Neuvonnan ja ohjauksen toteutumista seurataan mm. VATI-järjestelmään kirjattujen yhteydenottojen määrän avulla. Neuvontatarpeen arvioinnissa on mahdollista myös hyödyntää yhteissähköpostilaatikoihin saapuneiden viestien sekä elintarvikevalvonnan asiakaspalvelupuhelimeen saapuneiden puheluiden määriä. Toimijoille tiedotetaan ajankohtaisista valvontaan liittyvistä asioista nettisivujen ja VATI-järjestelmän sähköpostiliistojen kautta.

1.10 Näytteiden otto ja tutkiminen

Elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelmissa on sektorikohtaiset näytteenottosuunnitelmat. Terveystoimintasuojelun osalta viranomaisnäytteenoton ja tutkimukset talous- ja uima-allasvesien sekä uimarantavesien osalta kustantaa toimija. Suunnitelmiin sisältyy toimijoiden maksamia viranomaisnäytteitä sekä valvontayksikön projekteihin kuuluvia näytteitä, joiden kustannuksista vastaa pääsääntöisesti kunta.

Espoon seudun ympäristöterveys teettää valvontaan sisältyvät tutkimukset viranomaisnäytteiden tutkimuslaboratoriolle asetetut vaatimukset täyttävässä laboratoriossa. Tutkimukset teetetään ensisijaisesti Helsingissä sijaitsevassa Metropolilab –laboratoriossa, vuonna 2021 kilpailutetun sopimuksen mukaisesti. Laboratoriolla on kattava elintarvikkeiden ja vesinäytteiden analyysivalikoima ja se on sitoutunut tarjoamaan palveluja poikkeus- ja häiriötilanteissa myös virka-ajan ulkopuolella. Laboratorio hakee näytteet valvontayksikön noutopisteistä, Otaniemestä ja Kirkkonummelta, pääsääntöisesti kerran viikossa ja tarvittaessa useammin.

Metropolilab-laboratorion näytteenottajat ottavat sovitun tutkimusohjelman mukaisesti valvontayksikön alueella talousvesi- ja uimavesivalvonnan viranomaisnäytteitä. Vesilaitos tai uimahallitoimija voi hankkia näytteenoton ja teettää tutkimuspalvelut myös muussa ko. toimintaan akkreditoidussa laboratoriossa. Rajallisten resurssien vuoksi uimarantojen suunnitelmallista näytteenottoa ei ole enää vuodesta 2024 lähtien myyty palveluna liikuntatoimelle.

Talousarvioissa on varauduttu epidemiaselvityksiin ja muihin häiriötilanteisiin liittyvien näytteiden ottoon ja tutkimuksiin.

Ruokavirustosta ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta tulee yksikköön näytteiden hakupyyntöjä muutamia kertoja vuodessa. Näissä tapauksissa näytteiden tutkimusten

kustannuksista vastaavat Ruokavirasto ja THL. Mahdolliset seurantatutkimukset tulevat valvontayksikön maksettavaksi.

Terveysturvallisuuden huoneistopuolella suunnitelmallisissa ja suunnitelman ulkopuolisissa tarkastuksissa (kuten asumisterveydentarkastuksissa) annetaan kehoitus näytteenotosta kiinteistön omistajalle, joka myös maksaa näytteenoton.

1.10.1 Valvontaprojektit ja -hankkeet

Espoon seudun ympäristöterveys osallistuu valtakunnallisiin valvontahankkeisiin silloin, kun ne soveltuvat hyvin valvontayksikön alueelle. Pääkaupunkiseudun kunnat toteuttavat yhteistyössä valvontaprojekteja vuosittain. Projektit kohdennetaan erityisesti toimintoihin, joihin on tunnistettu tai epäillään liittyvän riskejä. Projekteihin voi sisältyä näytteenottoa, lämpötilamittauksia, tilojen riittävyyden ja asianmukaisuuden sekä toiminnan vaatimustenmukaisuuden arviointia. Projektit esitetään toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Projektien tuloksista laaditaan yhteenveto ja saatuja tuloksia hyödynnetään valvonnan kehittämisessä. Jatkossa on tarkoitus hyödyntää aiempaa enemmän toteutuneiden projektien raportointeja toimijoiden suuntaan, mutta myös tiedottamistarkoituksissa tuoden yksikön toimintaa esille valvontayksikön alueen asukkaille.

Valvontayksikössä ohjataan mahdollisuuksien mukaan eläinlääketieteen sekä ympäristöterveydenhuollon opiskelijoita sekä eläintenhoitajaksi opiskelevia harjoittelujen ja opinnäytetöiden muodossa. Opinnäytetyöt sekä osa harjoittelujen aikana työstettävistä tehtävistä toimivat myös apuna yksikön toiminnan kehittämisessä.

1.11 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta arvioi valvontasuunnitelman toteutumisen seuraavan vuoden alkupuolella tehdyn raportoinnin pohjalta. Lautakunnan hyväksynnän jälkeen tiedot toimitetaan VYHA-järjestelmän kautta Ruokavirastoon sekä Lupa- ja valvontavirastoon helmikuun loppuun mennessä. Arviointiraportissa kuvataan toimialakohtaisesti mm. seuraavat kohdat: suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus, tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan), valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen, voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus, toiminnan kehittämistarpeet ja mahdolliset toiminnan auditoinnit.

Ruokavirasto sekä Lupa- ja valvontavirasto arvioi osaltaan kuntien valvontasuunnitelmat ja sekä niiden toteutumisen.

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan hyväksymä valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi lähetetään tiedoksi myös Kauniaisten kaupunkiin ja Kirkkonummen kuntaan.

Arviointia hyödynnetään valvonnan kehittämisessä, toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laidinnassa.

1.12 Valvonnasta perittävät maksut

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on maksullista.

Valvontaviranomaisen tulee periä toiminnanharjoittajalta hyväksytyn taksan mukainen maksu ilmoitusten käsittelystä ja toimintojen hyväksymisestä ja valvontasuunnitelmaan sisältyvästä tarkastuksesta. Terveysturvallisuuslain mukaan peritään lisäksi maksu valvontasuunnitelmaan sisältyvästä näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta. Maksullista on myös tarkastuksen perusteella annetun määräyksen valvonta, jos määräyksen antaminen perustuu säännösten noudattamisen laiminlyöntiin. Espoon seudun ympäristöterveyden

maksutaksan mukaan kaikilta toimijoilta laskutetaan 0,5 h työaikaa vastaava ns. käyntimaksu tarkastusmaksun yhteydessä. Käyntimaksua ei laskuteta asiakirjatarkastuksista.

Espoon kaupunginhallitus on hyväksynyt ympäristöterveyden viimeisimmän maksutaksan päivityksen 18.9.2025, ja päivitetty taksa on astunut voimaan 15.10.2025. Taksaa on edelleen päivitetty myöhemmin syksyllä 2025 ensisijaisesti eläinlääkintähuollon osalta, ja kaupunginhallitus käsittelee tätä kokouksessaan 1.12.2025. Uuden taksan on tarkoitus tulla voimaan 2.1.2026.

1.13 Valvontahenkilöstön pätevyys ja koulutus

Espoon seudun ympäristöterveydessä uuden henkilön pätevyys varmistetaan aina rekrytoinnin yhteydessä. Ympäristöterveyden sisällä pätevyysvaatimukset vaihtelevat tehtäväkuvan mukaan. Toimintamallissa painotetaan erikoisosaamista, huomioiden kuitenkin henkilöiden työtehtävien riittävä monipuolisuus. Viransijaisten perehdytyksessä hyödynnetään valvontasuunnitelmia sekä yksikön menettelytapa- ja työohjeita. Perehdytyksen kannalta olennaiset materiaalit löytyvät sähköisestä kansioista. Uudet työntekijät perehtyvät yksikön tarkastuskäytäntöihin myös vakituisten viranhaltijoiden mukana kenttätöissä.

Henkilöstön kouluttautumisella varmistetaan laadukas, vaatimusten mukainen valvonta, kehitetään osaamista ja edistetään henkilöstön hyvinvointia. Henkilöstö osallistuu Ruokaviraston, Lupa- ja valvontaviraston ajankohtaisista asioista järjestämiin ilmaiisiin koulutuksiin, sekä valtakunnallisiin ja alueellisiin koulutuksiin. Lisäksi henkilöstö osallistuu sektorikohtaisiin koulutuksiin kuten sisäilmaa, huoneistovalvontaa, talous- ja uimavettä, elintarvikevalvontaa tai eläinlääkintähuoltoa käsitteleviin koulutuksiin. Varautuminen ja lainsäädäntömuutokset lisäävät osaltaan kouluttautumistarpeita. Koulutuksiin osallistumista seurataan ja tarvetta kouluttautumiseen arvioidaan myös tiimien lähiesihenkilöiden toimesta, jotta varmistetaan kattava osaaminen eri osa-alueilta. Valtakunnallisessa valvontaohjeessa esitetään hyväksi koulutustavoitteeksi noin 8 koulutuspäivää henkilöä kohti vuodessa, ja tähän pyritään koulutusmäärärahojen puitteissa. Koulutuspäiviin voidaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi lukea muutakin ammattitaidon edistämistä, kuten lainsäädäntöön tai malliasiakirjoihin perehtymistä tai muuta suunnitelmallista pätevyyden ylläpitoa.

Asumisterveysvalvonnan osalta on pidetty tärkeänä jatkaa asumisterveydessä työskentelevien terveystarkastajien kouluttamista rakennusterveysasiantuntijan (RTA) pätevyys. Koulutuksen on suorittanut kolme terveydensuojelutarkastajaa ja neljännen kouluttautuminen alkoi vuonna 2025. RTA-pätevyys lisää asumisterveysvalvontaa tekevien tarkastajien mahdollisuuksia toimia asiantuntijoina ja lausunnonantajina haasteellisissa sisäilmaan liittyvissä tapauksissa.

Laajempien, johtamiseen liittyvien opintojen osalta yksikön päällikkö on suorittanut vuosina 2024–2025 EMBA-koulutuksen osana Espoon kaupungin EMBA5 -kurssia ja hygieenikkoeläinlääkäri suorittaa 2024-2026 Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkintoa (JYET) Espoon kaupungin työntekijöille suunnatussa koulutusohjelmassa.

1.13.1 Koulutussuunnitelma vuodelle 2026

Koulutussuunnitelmaa täydennetään ja tarkennetaan kunkin vuoden alussa, kun koulutustarve ja ulkopuolinen koulutustarjonta ovat tarkemmin selvillä. Lisäksi järjestetään sisäistä koulutusta ajankohtaisista aiheista. Koulutussuunnitelma on laadittu huomioiden ohjeistettu kahdeksan koulutuspäivän tavoite jokaista työntekijää kohden (Taulukko 2).

Taulukko 2. Arvio koulutuspäivien määrästä ja jakautumisesta. Suunnitelma on alustava ja tarkentuu toimintavuoden aikana. Lukumäärä on laskettu vuoden 2026 henkilöstömäärän mukaan, ottaen huomioon mahdolliset lisäresurssit.

Aihepiiri	Koulutuspäivien määrä yhteensä (päivien lkm x osallistuvien lkm)
Yleiset ympäristöterveydenhuoltoon liittyvät koulutukset, esim. - Ympäristöterveydenhuollon alueelliset ja valtakunnalliset koulutuspäivät - Tietojärjestelmäkoulutukset - Ympäristökustannus Oy:n järjestämät koulutukset - EHY:n / Eläinlääkäripäivien terveydensuojeluosiot - Muu lainsäädäntöön ja hallintoon liittyvä koulutus - Laatukoulutus - Valvontayksiköiden ja sidosryhmien järjestämät koulutukset - Työnohjauspäivät - Varautumiseen liittyvät koulutuspäivät - Johtamiskoulutus	122 pv
Elintarvikevalvontaan liittyvät koulutukset, esim. - Elintarvikevalvonnan valtakunnalliset koulutuspäivät - Ruokaviraston yleiset ja teemakohtaiset koulutukset - Ruokaviraston teemakohtaiset koulutukset - Eläinlääkärihygieenikkoyhdistyksen (EHY) koulutuspäivät - Eläinlääkäripäivät elintarvikevalvonnan osalta	79 pv
Talousvesivalvontaan liittyvät koulutukset - Työnohjauspäivät - Lupa- ja valvontaviraston teemakohtaiset koulutukset - Talousvesivalvonnan täydennyskoulutus (THL) - Muu talousveteen liittyvä koulutus	15 pv
Asumisterveyteen ja huoneistovalvontaan liittyvät koulutukset, esim. - Sisäilmastoseminaari - Sisäilmapaja - Työnohjauspäivät - Valtakunnalliset meluntorjuntapäivät tai muu meluun liittyvä koulutus - Lupa- ja valvontaviraston teemakohtaiset koulutukset	15 pv
Uimavesivalvontaan liittyvät koulutukset - Työnohjauspäivät - Lupa- ja valvontaviraston teemakohtaiset koulutukset - Muu uimaveteen liittyvä koulutus	4 pv
Eläinlääkintähuoltoon liittyvät koulutukset - Eläinlääkäripäivät - Eläintaudit sekä Lääkekoulutuspäivät - Valvontaeläinlääkärien koulutuspäivät - Kunnaneläinlääkärien neuvottelupäivät - Valmiuseläinlääkärien koulutuspäivät	33 pv

Tupakkalainvalvontaan liittyvät koulutukset	
○ Työnohjauspäivät ○ Lupa- ja valvontaviraston teemakohtaiset koulutukset	4 pv
Yhteensä	(n.) 276 pv

1.14 Laatutyö

Valvontayksikön nimetty laatutyöryhmä vastaa laatutyön toteuttamisesta ja suunnittelusta. Terveysturvallisuuden valvonnan päällikkö toimii yksikön laatupäällikkönä ja laatutyöryhmän puheenjohtajana. Laatutyöryhmä kokoontuu 1–2 kuukauden välein, ja seuraa sekä käynnistää yksikössä tehtäviä laatutoimia. Ympäristöterveyden laatuajattelmaa päivitetään jatkuvasti; kohdetyyppikohtaisesti laaditut lomakkeet ja ohjeet parantavat ja yhdenmukaistavat valvontaa. Valvontayksikössä on toteutettu omien valvontaohjeistusten ja toimintatapojen auditointeja ja tätä työtä tullaan jatkamaan erillisen suunnitelman mukaisesti myös vuonna 2026. Yksikön toiminnassa havaittuja poikkeamia seurataan poikkeamakirjanpidolla ja näitä käydään läpi valvontayksikön johtoryhmän sekä laatutyöryhmän toimesta ja ryhdytään tarvittaviin toimiin vastaavien poikkeamatilanteiden ehkäisemiseksi jatkossa. Vuonna 2026 kiinnitetään edelleen erityistä huomiota auditoinneissa havaittujen kehittämiskohtien työstöön ja tarvittavien muutosten käytäntöön viemiseen. Auditoinnin painopistealueena on tarkastustyö. Tätä auditointia toteutetaan paritarkastuksin.

Valvontayksikkö osallistuu mm. valvontayksiköiden välisiin, toimintatapojen auditointiprojekteihin, interkalibrointeihin sekä häiriötilanneharjoituksiin. Valvontayksikön laatuksikirjaan on tehty laajempi päivitys viimeksi vuonna 2023.

1.15 Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin

Uudella ohjelmakaudella on erityisenä painopistealueena varautuminen. Ympäristöterveydellä on suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta. Suunnitelma sisältää erilliset osiot mm. organisaatiosta, yhteistyötahoista, tiedottamisesta, varautumisesta ja toiminnasta elintarvike- ja vesivälikteisissä epidemioissa sekä elintarvikkeisiin ja talousveteen liittyvissä muissa häiriötilanteissa, zoonoosissa ja säteilyvaaratilanteissa. Yksiköllä on käytössä kolme viranomaisradioverkko- eli VIRVE-puhelinta vakavissa häiriötilanteissa kommunikointia varten. VIRVE-puhelinten toimintaa testataan kahden kuukauden välein pääkaupunkiseudun valvontayksiköiden sekä HSY:n kanssa järjestettävissä harjoituksissa.

Häiriötilannesuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Viimeisin, laajempi päivitys on tehty vuonna 2023.

Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kunnilla on yhteinen epidemiaselvitystyöryhmä. Selvitystyöryhmään kuuluvat johtava kaupungineläinlääkäri, terveydensuojeluvalvonnan päällikkö, talousveden valvontaa tekevä terveydensuojelutarkastaja, hygieenikkoeläinlääkäri, johtava elintarviketarkastaja sekä kaksi muuta elintarviketarkastajaa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaava lääkäri ja tartuntatautihoitaja ja sekä vesilaitosten edustajat (HSY, Kirkkonummen vesi). Koko selvitystyöryhmä kokoontuu vähintään kerran vuodessa ja aina tilanteen vaatiessa kulloinkin tarvittavalla kokoonpanolla. Valtaosin epidemiaselvityksiin liittyvä tiedonvälitys hoidetaan puhelimitse tai sähköisesti.

Hyvinvointialueen on huomioitava varautumisessaan yhteistyö ympäristöterveydenhuollon kanssa. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu hyvinvointialueella toteutettavaan

varautumisyhteistyöhön, jossa ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköjen lisäksi on edustettuna hyvinvointialueen kunnat sekä hyvinvointialueen osalta terveydenhuolto ja pelastustoimi.

Pääkaupunkiseudun kunnilla on yhdessä HSY:n kanssa vuosittain talousvesivalvontaan liittyvä häiriötilanneharjoitus, jonka avulla voidaan kehittää ja parantaa toimintavalmiutta mahdollisissa tulevilla häiriötilanteissa. Valvontayksikkö osallistuu myös muihin, kuten esimerkiksi alueellisiin häiriötilanneharjoituksiin säännöllisesti ja kehittää varautumissuunnittelua niistä saatujen kokemusten avulla.

Laki vaaratiedotteesta (466/2012) muuttui siten, että terveydensuojeluviranomainen lisättiin niiden viranomaisten luetteloon, jotka voivat antaa vaaratiedotteen. Lainmuutos tuli voimaan 2.5.2025. Viranomainen voi nyt antaa vaaratiedotteen suoraan, esim. veden käyttörajoituksista tai keittokehotuksista, ilman viivettä muiden viranomaisten kautta.

1.16 Valvontatietojärjestelmät

Sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvonnan kohdetiedot tallennetaan VATI-järjestelmään. Vuonna 2024 todettiin, että VATI-järjestelmän rahoitus riittää ainoastaan järjestelmän ylläpitoon, ja valvontayksiköille esitettiin mahdollisuutta osallistua kuntia tukevan kehittämisen rahoitukseen. Sopimus kustannuksiin osallistumisesta on tehty vuosille 2025-2027 ja valvontayksiköiden kustannusosuudet määriteltiin VATI-järjestelmän käyttäjämäärien perusteella. Espoon seudun ympäristöterveys on mukana tässä kehittämisprojektissa, ja sen laskennallinen osuus vuosittaisista kustannuksista on 7742 €. Hanketta varten koottu kehittämisryhmä valmistelee näkemyksen rahojen käytöstä ja myös ohjaa rahojen käyttöä. Espoosta hankkeen suunnittelussa on mukana yksi terveydensuojelutarkastaja.

Viranhaltijapäätökset tehdään Espoon kaupungin D10 -päätöksentekojärjestelmässä.

Eläinsuojeluvalvonnan osalta on tiedot toistaiseksi siirretty Excel-pohjaiseen järjestelmään, josta ne tullaan siirtämään mahdolliseen uuteen valvontatietojärjestelmään vuonna 2026. Aiemmin suunniteltu, valtakunnallinen valvontatietojärjestelmä eläinsuojelun osalle ei tule valmistumaan lähivuosien aikana, joten kuntia on kehoitettu pohtimaan muiden järjestelmien hyödyntämistä.

1.17 Viestintä

Valvontayksikön viestinnässä tukeudutaan Espoon kaupungin yleisiin viestintäohjeistuksiin sekä häiriö- ja kriisiviestintäohjeeseen. Valvontayksikössä on myös oma viestintäsuunnitelma, jonka mukaan sisäisestä viestinnästä vastaa yksikön päällikkö ja ulkoisesta viestinnästä esihenkilöt omilla toimialueillaan. Yksikön päällikön tulee olla tietoinen ulkoisesta viestinnästä. Häiriötilanteita varten on mm. laadittu tiedotepohjia ja häiriötilanteisiin liittyviä ympäristöterveyden viestintäohjeita ja yhteistyötahotietoja tarkennetaan tarvittaessa ja ainakin kerran vuodessa. Kriisitilanteessa viestinnästä vastaa yksikön päällikkö.

Valvontayksikön sisäisessä viestinnässä hyödynnetään päivittäisen yhteydenpidon lisäksi noin kuukausittain pidettäviä yksikköpalavereita, joissa käsitellään koko yksikköä koskevia ajankohtaisia asioita sekä suunnitellaan ja kehitetään yksikön toimintaa. Viikoilla, joilla yksikköpalaveria ei järjestetä, tiedotetaan tarvittaessa yksikön henkilökuntaa ajankohtaisista asioista sähköpostitse. Käytännön valvontaa koskevia linjauksia ja muita valvontaa koskevia teemoja käsitellään elintarvikevalvonnan ja terveydensuojeluvalvonnan palveluyksiköiden omissa palavereissa. Lisäksi yksityiskohtaisempia keskusteluja valvontatyöstä käydään palveluyksiköiden sisäisten tiimien palavereissa.

Yksikön johtoryhmän muodostavat yksikön päällikkö, terveydensuojeluvalvonnan päällikkö ja hygieenikkoeläinlääkäri. Johtoryhmä kokoontuu kerran viikossa sekä lisäksi aina tarpeen vaatiessa. Palaverissa hyödynnetään lähitapaamisten ohella Teams-yhteyksiä.

Kuntalaisia, toiminnanharjoittajia ja muita asiakkaita pyritään palvelemaan asiantuntevasti, nopeasti ja tehokkaasti. Asiakaspalvelua tarjotaan puhelimitse ja sähköpostin avulla sekä tarkastuskäynneillä. Elintarvikevalvonnan sekä asumisterveyden asiakaspalvelupuhelimet ovat avoinna maanantaisin ja keskiviikkoisin. Muina aikoina yhteyden ympäristöterveydenhuoltoon saa tehtäväluekohtaisten yhteissähköpostien kautta.

Valvontayksikön nettisivuja on kehitetty vuonna 2025 viestintäasiantuntijan tuella ja työtä jatketaan edelleen vuonna 2026. Tavoitteena on, että ympäristöterveyden palvelut olisivat mahdollisimman helposti asukkaiden löydettävissä ja ohjeistukset hyödynnettävissä. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on kannustettu perinteisten kanavien lisäksi uusien viestintäkanavien ennakkoluulottomaan hyödyntämiseen. Näitä on hyödynnetty toistaiseksi rajallisesti ja viestinnän asiantuntijoiden ohjeiden mukaan. Toimijat ovat asiakastytytyväisyyskyselyjen vastauksissa toivoneet erityisesti tietoa uusista ohjeista ja lainsäädännön muutoksista, joten näihin liittyvää tiedotusta on pyritty lisäämään. Tiedotuskanavina näissä on pääasiassa sähköposti sekä yksikön nettisivut.

Valvontayksikössä on käytössä Webropol-pohjainen asiakastytytyväisyyskysely, joka lähetetään toimijalle elintarvike- ja terveydensuojelulain suunnitelmallisen tarkastuskäynnin jälkeen, ei kuitenkaan samalle toimijalle useammin kuin puolen vuoden välein. Kaupungineläinlääkärien vastaanotolla on käytössä asiakaspalautelomakkeet, jotka voi jättää nimettömänä vastauslaatikoon. Asiakaspalautetta voi antaa myös kaupungin yleisen palautejärjestelmän kautta tai seutuyksikön asiakaspalvelupuhelimen ja muiden tietovälineiden välityksellä. Asiakaspalautteeseen vastataan, ja palaute huomioidaan toiminnan järjestämisessä ja kehittämisessä.

Toiminnanharjoittajia opastetaan ja neuvotaan asiakaspalvelussa ja tarkastuskäynneillä valvontakohteissa. Lisäksi ympäristöterveyden työntekijät vierailevat ajoittain luennoitsijoina esimerkiksi Helsingin yliopistossa ja muissa koulutuslaitoksissa sekä pitävät esityksiä toimijoille tarkoitetuissa tilaisuuksissa. Kaupungin verkkosivuilla on ympäristöterveyden yhteystiedot, tietoa yksikön toiminnasta, valvontasuunnitelma, maksutaksa sekä ohjeita toiminnanharjoittajille ja kuntalaisille. Ajankohtaisista aiheista, esim. helteisiin varautuminen, kesän uimakausi, talven uimakausi, talous- ja allasvesinäytteiden tulokset, laaditaan verkkosivuille tiedotteita asukkaita varten. Ajankohtaisista asioista laaditaan tarvittaessa tiedotteita myös toimijoille. Ympäristö- ja rakennusvalvontakeskuksen ulkopuolisten sidosryhmien (kuten esimerkiksi tartuntatautiyksikkö, varhaiskasvatus, kouluterveydenhuolto, Tilapalvelut) kanssa pidetään tarvittaessa palaveria, joissa käydään läpi valvonnan kannalta keskeisiä asioita.

Ympäristöterveydenhuollon näkyvyyttä on edistetty osallistumalla vuosina 2024 ja 2025 Espoo-päivään omaa toimintaa esittelemällä. Mahdollisuuksien mukaan toimintaa jatketaan myös vuonna 2026.

1.18 Ympäristöterveys ja sidosryhmät

Espoon seudun ympäristöterveys osallistuu useaan eri yhteistyöryhmään, joiden kautta voidaan mm. vaikuttaa elinympäristön suunnitteluun siten, että terveyshaitat tulevat mahdollisimman hyvin jo ennalta huomioon otetuiksi. Organisaatiouudistuksen myötä yhteistyö sekä ympäristönsuojelun että rakennusvalvonnan kanssa on tiivistynyt, ja asioita työstetään erilaisissa yhteistyöryhmissä teemoittain. Ryhmissä valmistellaan mm. yhteisiä, monialaisia ohjeistuksia. Lisäksi yksikön edustaja/edustajia osallistuu mm. seuraaviin yhteistyöryhmiin; Ämmässuo-Kulmakorpi –yhteistyöryhmä, Espoon kaupungin

melutyöryhmä, hulevesiryhmä, kaavoituksen ilmansuojeluryhmä, Vesienhuollon kehittämistyöryhmä, Pohjavesien suojelusuunnittelutyöryhmä, Ilmastomuutokseen sopeutumisen työryhmä, Espoon sekä Kauniaisten että Kirkkonummen sisäilmatyöryhmät ja elintarvike- ja talousvesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmä sekä keskusviranomaisten koordinoima Liikenne ja raideliikennetyöryhmä. Valvontayksikkö on lisäksi osallistunut ympäristönsuojelun palvelualueen koordinoimaan Health and Greenspace -EU-hankkeeseen, johon liittyyvää työtä jatketaan Espoon Viherhyvinvointiverkostossa.

Johtava kaupungineläinlääkäri toimii Ruokaviraston elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän jäsenenä Kuntaliiton edustajana.

Ympäristöterveydeltä pyydetään lisääntyvässä määrin lausuntoja esimerkiksi ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön ja ohjeiden muutoksiin, alueen kaavoitukseen, ympäristölupiin, vesihuollon järjestelyihin, rakennuslupiin, sosiaalialan laitosten soveltuvuuteen ja sisäilman terveyshaitan arviointiin liittyen.

Työryhmien lisäksi ympäristöterveys on mukana mm. pääkaupunkiseudun elintarvikevalvojen, HSY-pääkaupunkiseudun talousvesivalvojen yhteispalavereissa sekä pääkaupunkiseudun eläinlääkintä/eläinsuojelupalavereissa. Terveydensuojeluvalvojat ovat mukana oman toimialansa Uudenmaan alueen yhteistoimintaryhmissä ja hygieenikkoeläinlääkärit Uudenmaan laistovalvojen kokouksissa. Johtava kaupungineläinlääkäri, sekä tarpeen vaatiessa myös hygieenikkoeläinlääkäri ja terveydensuojeluvalvonnan päällikkö osallistuvat vuosittain järjestettäviin Uudenmaan valvontayksiköiden johtajapalavereihin. Länsi-Uudenmaan poliisin kanssa tullaan jatkamaan tiivistä yhteistyötä eläinsuojeluasioiden tiimoilta, kokoustaen yhdessä kahdesti vuodessa. Varautumisen ja valmiustyön näkökulmasta vahvistetaan yhteistyötä edelleen mm. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Ympäristöterveys on myös mukana kuuden suurimman ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön muodostamassa Sixpack -ryhmässä, joka kokoontuu vuosittain. Tapaaminen järjestettiin Espoossa viimeksi vuonna 2023.

2. ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

2.1 Johdanto

Elintarvikevalvontasuunnitelma kuvaa, miten Espoon seudun ympäristöterveys toteuttaa sille elintarvikelain 297/2021 nojalla kuuluvat tehtävät. Elintarvikelain tarkoituksena on suojata kuluttajan terveyttä ja taloudellisia etuja varmistamalla elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien turvallisuus, hyvä terveydellinen ja muu elintarvikesäännösten mukainen laatu sekä elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista annettavien tietojen riittävyys ja oikeellisuus. Lisäksi elintarvikelain tarkoitus on parantaa elintarvikealan yrittäjien toimintaedellytyksiä.

Elintarvikesäännösten toimeenpanossa ja niiden noudattamisen valvonnassa on otettava huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan luonne ja laajuus sekä muut sellaiset seikat, jotka vaikuttavat elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan.

Elintarvikevalvonnan toimintaa pyritään jatkuvasti kehittämään ja parantamaan kohdistamalla valvonnan käytössä olevia keinoja paremmin ja tehokkaammin. Toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja seurataan jatkuvasti. Valvonnan tulosten ja havaittujen kehityskohtien perusteella pyritään löytämään uusia paremmin toimivia tapoja valvonnan toteuttamiseen.

2.2 Elintarvikevalvontasuunnitelman perusteet

Elintarvikelain mukaan kunnan tulee valtakunnallisen valvontasuunnitelman toteuttamiseksi laatia vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskeva valvontasuunnitelma. Suunnitelmaa laadittaessa tulee huomioida, että viranomaisvalvontaa tehdään avoimesti sekä kaikkien elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimijoiden osalta yhdenvertaisesti, säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä tavoitellun vaikuttavuuden aikaan saamiseksi. Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tarkastuksia kohdennetaan tarvittaessa esimerkiksi asiakasvalitusten tai ruokamyrkytyspäilyjen perusteella.

Espoon seudun ympäristöterveyden elintarvikevalvontasuunnitelma sisältää seudullisen valvontayksikön suorittaman elintarvikevalvonnan Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen kuntien alueella. Suunnitelmassa on otettu huomioon lainsäädännön vaatimukset (elintarvikelaki 297/2021, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625, jatkossa valvonta-asetus) sekä Ruokaviraston Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma vuosille 2025–2028.

2.3 Valvontakohteet

Valvontayksikkö pitää yhdessä Ruokaviraston ja aluehallintovirastojen kanssa yllä valtakunnallista rekisteriä valvontakohteista valvonnan ohjausta, kehittämistä ja toteuttamista varten. Rekisterissä ylläpidetään ajan tasalla olevia tietoja kaikista alueen elintarvikevalvontakohteista (elintarvikelaki 79 §). Näitä ovat:

- rekisteröintiä tai hyväksyntää edellyttävät elintarviketoiminnot mukaan lukien ns. virtuaalihuoneistot, liikkuvat elintarvikehuoneistot, elintarvikekuljetukset ja kotona tapahtuva elintarvikealan toiminta
- toiminnot, joissa valmistetaan tai saatetaan markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita (kontaktimateriaalialan toiminta)
- rekisteröintiä tai hyväksymistä edellyttävä elintarvikkeiden alkutuotanto.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on marraskuussa 2025 yhteensä 2188 aktiivista elintarvikevalvontakohdetta ja niissä yhteensä 2656 kohdetoimintaa.

Valvontakohteiden ja kohdetoimintojen määrät on esitetty toimintaluokkakokohtaisesti taulukossa 3.

2.4 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyminen

Toimijan tulee tehdä ilmoitus valvontaviranomaiselle toiminnan aloittamisesta toiminnan rekisteröintiä varten. Edellisestä poiketen tietyistä toiminnoista on jätettävä hyväksymishakemus viranomaisen käsiteltäväksi.

Elintarvikehuoneisto- tai kontaktimateriaalialan toimintaa tai elintarvikkeiden alkutuotantoa koskeva ilmoitus pyritään käsittelemään alle 14 vuorokauden sisällä sen saapumisesta. Elintarvikelaitoksen ja alkutuotantopaikan hyväksymisestä annetaan hallintopäätös. Päätös annetaan elintarvikelain mukaisesti 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, jollei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä.

2.4.1 Elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinti

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä valvontaviranomaiselle kirjallinen ilmoitus toiminnan rekisteröintiä varten viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai sen olennaista muuttamista (rekisteröity elintarvikehuoneisto, esim. ravintola, laitoskeittiö, vähittäismyymälä, leipomo). Rekisteröintivelvollisuus koskee myös toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden tai kontaktimateriaalien käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot), jotka saattavat markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita tai jotka harjoittavat elintarvikehuoneistotoimintaa asumiseen käytettävässä huoneistossa (nk. kotitoimijat). Myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta, keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta sekä toimijan vaihtumisesta on ilmoitettava viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

2.4.2 Elintarvikehuoneiston hyväksyminen

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee raakoja eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on ilmoituksen jättämisen sijasta haettava valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Laitoksen toimintaa ei saa aloittaa eikä toimintaa olennaisesti muuttaa ilman viranomaisen hyväksyntää.

2.4.3 Alkutuotannon rekisteröinti

Alkutuotantotoiminnasta on tehtävä ilmoitus elintarvikevalvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos elintarvikevalvontaviranomainen saa tiedon elintarvikkeiden alkutuotannosta toiselta viranomaiselta. Ilmoitusta ei myöskään tarvitse tehdä, jos on kyse luonnonvaraisten kasvien, sienten tai riistan alkutuotannosta, tai on kyse kasvien tai sienten alkutuotannosta ja kyseessä on yksityinen henkilö, toimintaa ei voi pitää elinkeinon harjoittamisena tai toiminta on osa saman toimijan rekisteröityä elintarviketoimintaa. Alkutuotannon toimijalle ilmoitetaan vastaanotetusta ilmoituksesta tai toiselta viranomaiselta saadusta tiedosta toiminnan aloittamisesta.

2.4.4 Alkutuotantopaikan hyväksyminen

Itujen laajamittaiselle tuotannolle on haettava hyväksyntä ennen toiminnan aloittamista.

2.5 Tarkastusten suunnittelu ja toteutus sekä painopistealueet

Kohderekisteriin liitettyjen valvontakohteiden suunnitelmallista valvontaa toteutetaan riskiperusteisti valtakunnan ja valvontayksikön omiin painopisteisiin keskittyen. Taulukossa 3 on esitetty suunnitelmallisen valvonnan tarve vuodelle 2026. Seurantatarkastusten määrän arvioidaan olevan 17 %, joka on pitkän ajan keskiarvo toteutuneista seurantatarkastuksista. Toteutuneiden seurantatarkastusten määrässä on ollut vuosittain vaihtelua. Seurantatarkastusten osuus oli vuoden 2023 tarkastuksista 11 %, vuoden 2024 tarkastuksista 19 % ja vuoden 2025 aikana seurantatarkastusten osuus on vaihdellut kuukausittain välillä 16–21 %, ollen marraskuun lopussa 21 %. Suureen seurantatarkastusten määrään on vuonna 2025 voinut vaikuttaa se, että vanhoja, kauan tarkastusta odottaneita kohteita, on tarkastettu erityisen paljon vuoden aikana. Vuosittain valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista jää toteutumatta noin 30 %. Vaikka toteutumattomia tarkastuksia ei yritetäkään tehdä täysimääräisesti, suunnitelmallista valvontaa haastaa toimijoiden tiheä vaihtuvuus valvontakohteissa. Tämä aiheuttaa paljon aloitustarkastuksia, joiden määrä ei näy suunnitelmassa. Elintarvikevalvonnassa käsitellään vuosittain noin 340 toiminnan aloittamiseen tai olennaiseen muutokseen liittyvää ilmoitusta. Ilmoituksen käsittelyn jälkeen kohteeseen pyritään tekemään ensimmäinen tarkastus 6 kuukauden sisällä aloituksesta.

Taulukon 3 tarkastusmääriin ei sisälly aiempina vuosina tekemättä jääneitä tarkastuksia. Tämänhetkinen (marraskuu 2025) arvio on, että vuoden 2025 suunnitelmallisista tarkastuksista tekemättä jää noin 485 tarkastusta (37 %), joista osa on tarpeen tehdä vuonna 2026. Todellisuudessa luku on suurempi, sillä seurantatarkastusten määrä on ollut suuri vuoden 2025 aikana. Seurantatarkastusten määrän arvioitiin valvontasuunnitelmassa olevan pienempi (18 %) kuin mitä se on todellisuudessa ollut (lokakuussa 2025 21 %). Tämän lisäksi VATI-järjestelmästä marraskuussa 2025 otettujen tietojen mukaan 276 kohteeseen ei ole tehty ensimmäistä tarkastusta ja tarkastuksia, joiden alkuperäinen suunniteltu tarkastusvuosi on ollut 2024 tai aiemmin on tekemättä yhteensä 199 kpl. Tarkastuksia, joiden seuraava suunniteltu tarkastusvuosi on 2025, on tekemättä 385 kpl. Tarkastuksia jää vuosittain tekemättä resurssipulan takia. Tavoitetasoksi on asetettu 80 % toteutuminen suunnitelmallisista tarkastuksista. Tavoitteeseen on mahdollista päästä vuonna 2026 mikäli selvitetäviksi ei tule merkittäviä elintarvikeväliitteisiä epidemioita tai muita erittäin isoa työpanosta vaativaa suunnitelman ulkopuolista työtä, eikä henkilöstöllä ole pitkiä poissaoloja työstä.

Kaikissa elintarvikevalvonnan kohteissa, joita koskevat Oiva-valvontarivit 12.3 nimisuojatut tuotteet ja 13.1 pakolliset elintarviketiedot, tullaan jatkamaan vuonna 2025 aloitettua kyseisten rivien valvonnan painottamista myös vuonna 2026. Lisäksi tulemme suunnitelmallisessa valvonnassa painottamaan riviä 17.1 Näytteenotto ja omavalvontatutkimukset. Jatkamme myös vuonna 2025 aloitettua painopistetyöskentelyä liittyen eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvontaan (tarkempi kuvaus kohdassa 2.6).

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi elintarvikevalvontaan sisältyy toimijoiden neuvontaa, elintarvikehuoneistojen ilmoitus- ja hyväksymismenettelyjä, erilaisten lausuntojen antamista sekä asiakasyhteydenottojen käsittelyä. Kiireellistä käsittelyä vaativat ja merkittävästi työaikaa vievät yksittäisten ruokamyrkytyspäilyjen ja epidemiaepäilyjen selvittäminen sekä elintarvikkeiden takaisinvetojen varmistaminen. Lisäksi työaikaa kuluu muuttuvaan lainsäädäntöön ja ohjeisiin perehtymiseen, uusien toimintatapojen sisäistämiseen, valvontayksikön toimintajärjestelmän ylläpitoon, tiedottamiseen, Ruokavirastosta tulevien valvontapyyntöjen käsittelyyn ja niihin liittyvien näytteiden ottamiseen sekä oman organisaation kehittämiseen liittyviin tehtäviin. Valvontayksikön alueella on havaittavissa aktiivista alueiden kehittymistä, joka tuo uusia kohteita, sekä jatkuvia toimijoiden vaihdoksia.

Erityisesti uuden kohteen aloittaessa rekisteröinti-ilmoituksen käsittely ja aloitustarkastukset ovat viime vuosina vienneet ja tulevat edelleen viemään paljon valvontaresurssia.

Olemme pyrkineet panostamaan työaikaa enenevässä määrin toimijoiden ennalta tehtävään ohjaukseen ja neuvontaan. Tähän tulisi myös tulevaisuudessa ohjata resursseja. Tapoja ohjauksen ja neuvonnan toteuttamiseen voivat olla esimerkiksi ohjeiden laadinta, tiedottaminen ja koulutusten järjestäminen. Erityisesti lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin liittyvää neuvontaa on toimijoiden suunnalta toivottu. Vuonna 2026 tullaan jatkamaan toimijoille suunnattujen ohjeiden ja lomakkeiden päivittämistä sekä käännösversioiden tekemistä.

Vuonna 2026 Espoon seudun ympäristöterveydessä elintarvikevalvonnan tehtäviä sisältyy 16 vakanssiin. Tämän lisäksi johtava kaupungineläinlääkäri osallistuu hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön liittyvään päätösvalmisteluun, epidemiaselvitystyöhön sekä tarpeen mukaan laitosten valvontaan. Henkilötyövuosia on käytettävissä elintarvikevalvonnan tehtäviin yhteensä 13,5 (taulukko 1). Tarkempaa kirjaa elintarvikevalvonnan työpanoksen jakautumista eri valvonnan osa-alueille pitävät palveluyksikön esihenkilöt. Suunnitelmallisia tarkastuksia on toimintavuonna tavoite tehdä 1105 kpl. Lisäksi n. 17 % valvontakohteissa arvioidaan olevan tarve seurantatarkastuksiin (188 kpl), jotka seuraavat sellaista suunnitelmallista tarkastusta, jolla valvontakohteelle on annettu kehoitus poistaa epäkohta määräajassa. Näin ollen tarkastustavoitteena elintarvikevalvonnan osalta on yhteensä 1293 tarkastusta.

Yksityiskohtaisen valvontaohjeistuksen lisääntyminen on johtanut valvontayksikössä sinänsä toivottavaan erikoistumiseen tiettyjen tehtäväalueiden osalta. Erikoistumista vaativat valvontakohteet ovat usein sellaisia, joiden valvonta vaatii erityislainsäädännön osaamista. Tarkastukset ovat usein haastavia ja voivat vaatia aikaa vieviä lisäselvityksiä. Erikoistuminen voi myös johtaa haasteisiin yksikön sijaisjärjestelyissä sekä lisätä resurssitarvetta.

Vuonna 2023 aloitettiin uusi asiakaspalvelun toteuttamistapa. Toimintatapoja on kehitetty edelleen ja vuoden 2026 aikana on tarkoitus kehittää asiakaspalvelua entisestään. Vuoden aikana tullaan kokeilemaan mm. asiakaspalvelun tehtävien laajentamista tietyiltä osin sekä asiakaspalvelupuhelimen aikojen muuttamista. Vuoden 2025 lopussa elintarvikevalvonnan palveluyksikössä aloitti myös uusi tiiminvetäjä ja näin saatiin lisävahvistusta lähiesihenkilötukeen.

2.5.1 Valvontakohteiden riskiluokitus, tarkastustiheys ja suunnitelmallisiin tarkastuksiin käytettävä aika

Valvontakohteiden vuosittainen tarkastussuunnitelma perustuu kohteiden riskinarviointiin. Kohteen alustava riskiluokka määritetään kohteen rekisteröimis- tai hyväksymisvaiheessa. Riskiluokan perusteella määritetään valvontatiheys. Riskiluokitukseen vaikuttavat mm. toiminnan luonne ja laajuus, tuotteisiin liittyvät vaaratekijät sekä millaiselle asiakasryhmälle tuotteita valmistetaan (esim. riskiryhmiin kuuluvat, kuten vanhukset ja pienet lapset). Muiden kuin alkutuotantokohteiden aiheuttama riski arvioidaan ensisijaisesti Ruokaviraston ohjeen (1028/04.02.00.01/2022/6) "Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen" mukaisesti. Ohjeen liitteissä 1–4 on esitetty elintarvikehuoneistojen riskiluokitus ja ohjeellinen elintarvikelainsäädännön mukainen tarkastustiheyssuositus eri kohteille. Ohjeeseen voi tutustua Ruokaviraston internetsivuilla osoitteessa: <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/opaat/riskiluokitusohje/elintarvikehuoneiston-ja-kontaktimateriaalitoiminnan-riskiluokitus-ja-elintarvikelainsaadannon-mukaisen-valvontatarpeen-maarittaminen/>

Valvontakohteet luokitellaan Ruokaviraston ohjeen mukaisesti toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan riskiluokkiin 0–10. Rekisteröidyt elintarvikehuoneistot kuuluvat

riskiluokkiin 0–5 ja hyväksytyt luokkiin 3–10. Kohteiden tarkastustiheys määräytyy kohteen riskiluokan mukaan niin, että riskiluokkaan 1 kuuluvaa kohdetta tarkastetaan joka kolmas vuosi ja riskiluokkaan 10 kerran kuukaudessa. Riskiluokkaan 0 kuuluvissa kohteissa tehdään aloitustarkastus toiminnan alkaessa ja toimijan vaihtuessa, mutta ne eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Kohteiden riskiluokka tarkastetaan aina tarkastuksen yhteydessä sekä tarvittaessa.

Valvontakohteen tarkastustiheyttä voidaan laskea enintään 50 % seuraavin perustein:

- valvontakohteen ohjeen mukainen tarkastustiheys on vähintään kaksi tarkastusta vuodessa ja
- valvontakohteen kuuden edellisen tarkastuksen loppuarvosana on oivallinen.

Alkutuotantopaikkojen riskiluokitus perustuu Ruokaviraston ohjeeseen Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi (242/04.02.00.01/2023). Ohjeessa valvontakohteet luokitellaan toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan riskiluokkiin. Osaa alkutuotantopaikoista valvotaan ainoastaan tarvittaessa. Korkeamman riskiluokan toimitoja valvotaan kerran vuodessa. Yhteen tarkastukseen käytetään ohjeen mukaisesti 1–3 tuntia. Ohjeeseen voi tutustua Ruokaviraston internetsivuilla osoitteessa: <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/opaat/alkutuotannon-elintarvikevalvonta-ja-riskinarviointi/alkutuotannon-elintarvikevalvonta-ja-riskinarviointi/>

Espoon seudun ympäristöterveys noudattaa tarkastustiheyden määrittelyssä pääsääntöisesti Ruokaviraston ohjetta. Joissain tilanteissa voidaan kuitenkin perustellusti nostaa tarkastustiheyttä, mikäli toimija on toistuvasti toiminut elintarvikelainsäädännön vastaisesti. Joidenkin toimijoiden osalta valvontayksikkö on voinut myös perustellusti määritellä tarkastustiheyden harvemmaksi kuin Ruokaviraston ohjeessa.

Tarkastuksiin varataan aikaa 1–6 tuntia riippuen valvontakohteen riskiluokasta ja tarkastettavista asioista. Riskiluokan 0 ja 1 kohteissa sekä seurantatarkastuksilla vähimmäistarkastusaika on yksi tunti. Muissa kohteissa vähimmäistarkastusaika on 2 tuntia. Tarkastusaika koostuu paikan päällä tai etänä tapahtuvan tarkastuksen lisäksi tarkastuksen etukäteissuunnittelusta, yleisestä tarkastukseen ja havaintoihin liittyvästä neuvonnasta ja ohjauksesta (ml. mahdollisesti muuttuneisiin sääddöksiin tai ohjeisiin liittyvä tiedottaminen ja ohjaus) sekä tarkastuskertomuksen kirjoittamisesta. Tarkastusaika voi muodostua suunniteltua pidemmäksi, jos tarkastuksella annetaan laajaa ohjausta ja neuvontaa tai kehotuksia.

Elintarvikevalvojilla on joko henkilökohtaiset valvontasuunnitelmat tai tietyn toimintatyyppin valvojilla voi olla yhteinen valvontasuunnitelma. Vuonna 2025 aloitettiin kokeilu uudesta tavasta jakaa työtä tarjoilupaikkavalvonnan kohteissa. Uutta toimintatapaa ja sen kehittämistä jatketaan vuonna 2026.

Tarkastussuunnitelma vuodelle 2026 on esitetty taulukossa 3. Tuomintaluokittain esitetyt kohteiden lukumäärät ja kohteiden tarkastusmäärät on haettu VATI-järjestelmästä.

2.5.2 Tarkastus

Elintarvikevalvonnan tarkastukset ovat joko valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia, joita ovat säännölliset, riskiluokituksen mukaan toistuvien tarkastusten lisäksi toiminnan hyväksyntään liittyvät tarkastukset, rekisteröidyn toiminnan aloittamiseen liittyvät tarkastukset sekä seurantatarkastukset. Lisäksi tehdään suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia, joita ovat asiakasvalitusten perusteella tehtävät tarkastukset sekä ruokamyrkytyspäilyihin ja muihin häiriötilanteisiin liittyvät tarkastukset.

Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään maksullisina Oiva-tarkastuksina tai muina, erillisten ohjeiden mukaisina tarkastuksina, kuten alkutuotannon tarkastukset ja elintarvikehuoneiston hyväksyntään liittyvät tarkastukset. Suunnitelmallisista tarkastuksista peritään Espoon seudun ympäristöterveyden maksutaksan mukainen kiinteä, valvontakohteen riskiluokkaan ja tarkastustiheyteen perustuva maksu. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia ja niihin liittyen annetaan ohjausta, neuvontaa, huomautuksia tai kehoituksia ja tarkastusaika näistä johtuen merkittävästi pitenee ohjeellisesta ajasta, tarkastuksesta laskutetaan käytetyn ajan mukaisesti. Seurantatarkastus katsotaan suunnitelmalliseksi tarkastukseksi. Siitä peritään maksu tarkastukseen kuluvan ajan mukaan.

Valtakunnalliseen valvontatietojen julkistamisjärjestelmään kuuluvat Oiva-tarkastukset toteutetaan pääsääntöisesti Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Joistain Oiva-tarkastukseen liittyvistä ohjeista on tehty yksikön sisäisiä linjauksia ja tulkintoja työn sujuvoittamiseksi. Valvontatietojen julkaisemisella lisätään valvonnan läpinäkyvyyttä ja annetaan kuluttajille tietoa valintojen tueksi. Järjestelmä myös yhdenmukaistaa elintarvikevalvonnan käytäntöjä. Oivan piiriin kuuluvien valvontakohteen tarkastusten tulokset julkaistaan Oiva-raporteissa, jotka ovat nähtävissä www.oivahymy.fi -internetsivulla. Sellaisissa elintarvikehuoneistoissa, joissa asiakkaat asioivat, viimeisimmän Oiva-raportin tulee olla näkyvissä huoneiston sisäänkäynnin yhteydessä. Lisäksi Oiva-raportit tulee julkaista yritysten omilla kotisivuilla. Oiva-raportin ulkonäkö uudistui loppuvuodesta 2024 ja uudistuksen yhteydessä Ruokavirasto lopetti raporttien postittamisen toimijoille. Nykyisessä järjestelmässä toimijan tulee itse tulostaa sähköpostilla saamansa Oiva-raportti.

Oiva-tarkastuksilla tarkastettavia asiakokonaisuuksia on 19. Asiakokonaisuuksia tarkastetaan pääasiassa yksikössä laaditun ohjeen mukaisesti. Ohje on otettu käyttöön keväällä 2024 ja jatkossa sitä päivitetään vuosittain. Ohjeessa on määritelty rekisteröidyissä elintarvikevalvonnan kohteissa tarkastettavat Oiva-rivit. Rivit on määritelty erikseen kohteen ensimmäiselle tarkastukselle ja muille suunnitelmallisille tarkastuksille. Tarvittaessa ohjeistetuista riveistä voidaan poiketa, mikäli tarkastettavaksi suunnitellut rivit eivät koske tarkastettavaa kohdetta, on tarve tarkastaa rivejä ohjeistettua enemmän, kohteen toiminta on erikoistuneempaa (esim. virtuaaliset toimijat) tai tarkastuksella havaitaan puutteita, joihin tulee puuttua.

Valvonta-asetuksen (EU 625/2017) mukaisesti virallinen valvonta on suoritettava ilman ennakkoilmoitusta, paitsi jos tällainen ilmoitus on tarpeen ja asianmukaisesti perusteltu virallisen valvonnan suorittamista varten. Jos virallinen valvonta suoritetaan toimijan pyynnöstä, toimivaltainen viranomainen voi päättää, annetaanko siitä ennakkoilmoitus vai ei. Virallinen valvonta, josta annetaan ennakkoilmoitus, ei estä sellaisen virallisen valvonnan suorittamista, josta ei anneta ennakkoilmoitusta.

Espoon seudun ympäristöterveys tekee elintarvikevalvonnan tarkastukset pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Tarkastuskäynnistä voidaan kuitenkin sopia ennalta perustellusta syystä, kuten jos kyseessä on laaja asiakirjatarkastus tai kun tarkastus on kohteen ensimmäinen ja sillä on tarkoitus käydä laajasti läpi kohteen omavalvontaa ja toimintaa. Kohteen ensimmäinenkin tarkastus voidaan tehdä myös ennalta ilmoittamatta. Myös laitosten hyväksymiseen ennen toiminnan alkamista tai toiminnan olennaista muutosta liittyvät tarkastukset sovitaan toimijan kanssa ennalta. Joissain tapauksissa tarkastuksesta ilmoitetaan juuri ennen tarkastustapahtumaa, mikäli se on tarpeellista esim. sisäänpääsyn varmistamiseksi.

Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti valvontakohteessa. Jos kohteella ei ole tarkastettavaa elintarvikehuoneistoa (esim. virtuaalihuoneistot), tarkastus voidaan suorittaa myös Espoon seudun ympäristöterveyden toimistolla tai etäyhteydellä asiakirjatarkastuksena. Etäyhteyttä

voidaan käyttää myös muissa tilanteissa valvojan harkinnan mukaan koko tarkastuksen tekemiseksi tai osaan tarkastusta.

Uuden rekisteröitävän elintarviketoiminnan aloittaessa toimintansa tai toiminnan olennaisesti muuttuessa pyritään ensimmäinen tarkastus tekemään 6 kuukauden sisällä aloituksesta. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat vastaavat ilmoituksen tietoja sekä arvioidaan rakenteiden, tilojen, toiminnan ja omavalvonnan lainsäädännön vaatimustenmukaisuus.

Tarkastukseen sisältyy kohteen asiapapereihin ja edellisiin valvontaraportteihin ennakolta tutustuminen, tarkastus ja tarkastuskertomuksen laadinta. Tarkastuksella arvioidaan kohteessa harjoitettavaa toimintaa ja tilojen soveltuvuutta toimintaan havainnoimalla sekä toimijaa ja henkilökuntaa haastatteleamalla. Tarkastuksilla valvotaan myös toimijan omavalvonnan toimivuutta. Tarkastusten yhteydessä voidaan ottaa näytteitä ja tehdä mittauksia kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Tarkastus voi olla myös pelkkä asiakirjatarkastus, joka toteutetaan yleisimmin niin, että toimija lähettää pyydetty asiakirjat tarkastajalle. Tarkastaja käy asiakirjat läpi ja kirjoittaa tarkastuskertomuksen niiden pohjalta.

Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tai epäkohtia, jotka eivät suoranaisesti heikennä elintarviketurvallisuutta, toimijalle annetaan tarkastuksen yhteydessä ohjausta ja neuvontaa epäkohtien poistamiseksi. Havaittaessa elintarviketurvallisuutta heikentäviä epäkohtia, annetaan kehoitus poistaa epäkohta määräajassa. Määräajan päättymisen jälkeen tehdään aina seurantatarkastus. Seurantatarkastus pyritään tekemään 14 päivän kuluessa alkuperäisellä tarkastuksella annetusta määräajasta.

2.5.3 Tarkastuskertomus

Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomukset VATI-järjestelmässä. Oiva-tarkastuskertomus sekä julkaistava Oiva-raportti pyritään lähettämään toimijalle 10 työpäivän kuluessa tarkastuksen tekemisestä. Muista tarkastuksista laadittava tarkastuskertomus pyritään lähettämään toimijalle kahden viikon kuluessa valvontakäynnistä. Tarkastuskertomukseen kirjataan tarkastuksen aihe, tarkastetut asiat, suoritettut mittaukset, tehdyt havainnot ja mahdolliset huomautukset ja kehotukset. Lisäksi kertomukseen kirjataan pääkohdiltaan toimijalle tarkastuksella annettu ohjaus ja neuvonta.

2.5.4 Hallinnolliset pakkokeinot

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään elintarvikevalvonnassa silloin, kun elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikelainsäädännön noudattamiseksi eivätkä muut valvontatoimenpiteet elintarvikealan toimijan velvoittamiseksi noudattamaan lainsäädännön vaatimuksia ole riittäviä. Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta on elintarvikelain 27 §:n nojalla siirtänyt osan elintarvikelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille. Delegointisääntö löytyy Espoon kaupungin verkkosivuilta sääntökokoelmasta. Valvontaviranomaisen tekemät tarkastukset hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi ovat toimijalle maksullisia.

2.6 Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta

Ensisääpumistotoiminta poistui lainsäädännöstä vuoden 2020 lopulla ja samalla eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta siirtyi Ruokavirastolta kuntien tehtäväksi osaksi suunnitelmallista Oiva-valvontaa. Lisäksi vuoden 2021 marraskuussa on tullut voimaan Ruokaviraston määräys eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnista ilmoittamisesta.

Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontia harjoittavien valvontakohteiden tarkastuksiin tulee varata vastaavaa muuta kohdetta enemmän aikaa. Joidenkin kohteiden tarkastustiheys nousee toiminnan seurauksena.

Espoon seudun ympäristöterveys tehostaa vuosien 2025–2028 aikana eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvontaa. Valvontaa ja sen kehittämistä tehdään yhteistyössä Vantaan ympäristöterveydenhuollon ja Helsingin elintarviketurvallisuusyksikön kanssa. Sisämarkkinatuontiin tullaan tällä ajanjaksolla mm. luomaan yhteisiä tarkastuslomakkeita, kohdentamaan elintarvikenäytteenottoa ja kokeilemaan tapoja valvontayksiköiden rajat ylittävän valvonnan toteuttamiseen. Lisäksi tulemme tiedottamaan toimijoita sisämarkkinatuonnin velvoitteista, kuten ilmoitusvelvollisuudesta, ja näin pyrimme saamaan sisämarkkinatuojat kattavammin valvonnan piiriin.

Vuoden 2026 aikana tullaan ottamaan salmonellanäytteitä pääasiassa myymälöistä, jotka tuovat sisämarkkinoilta raakaa lihaa. Lisäksi näytteitä voidaan ottaa muistakin kohteista, kuten tarjoilupaikoista, tai viranomaisyhteistyönä sellaisista valvontakohteista, joissa maahantuoja on rekisteröinyt toiminnan toisen valvontayksikön alueelle, kuin missä elintarvikkeiden varastointi tapahtuu.

2.7 Lausunnot

Elintarvikevalvontaviranomainen voi pyynnöstä antaa lausuntoja toimijoille tai muille tahoille vastuualueensa asioista. Tällaisia asioita ovat mm. uusien rekisteröitävien valvontakohteiden suunnitelmat tai tilojen ja toimintojen olennaisten muutosten suunnitelmat. Lausunnon antaminen ei sisällä käyntiä lausunnon kohteena olevassa elintarvikehuoneistossa. Myöskään antaessaan lausunnon toiminnan olennaisesta muutoksesta ei elintarvikevalvontaviranomainen tee neuvontakäyntiä kohteeseen. Muutoksiin liittyvää ohjausta ja neuvontaa voidaan kuitenkin antaa kohteessa suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä.

Elintarvikevalvontaviranomaiselle tulee varata vähintään 3 viikkoa aikaa antaa lausunto suunnitelmista. Mikäli suunnitelmat ovat hyvin laajat tai annetut taustatiedot hyvin puutteelliset, aikaa vaaditaan enemmän.

2.8 Näytteenotto, näytteen tutkiminen ja tutkimustulokset

Viranomaisnäytteiden tutkimustulosten perusteella voidaan selvittää elintarvikealan toimijan omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden turvallisuutta ja määräystenmukaisuutta. Valvontanäytteet otetaan riskiperusteisesti. Näytteenotto kohdennetaan erityisesti tuotteisiin, joiden ominaisuuksiin toimijat voivat itse vaikuttaa tai joihin kohdistuu erityisiä vaatimuksia. Kohteen valvontahistoria, kuten aikaisemmat näytetulokset, kohteeseen liittyvät asiakasvalitukset, ruokamyrkytyspäilyt, tiedossa olevat puutteet elintarvikkeiden käsittelyssä tai omavalvonnan toteuttamisessa, otetaan huomioon näytteenoton kohdentamisessa.

Näytteenotto toteutetaan ensisijaisesti projekteina. Projektit suunnitellaan ja toteutetaan valvontayksikön toimesta tai yhteistyössä muiden valvontayksiköiden kanssa. Paikallisten projektien lisäksi valvontayksikkö pyrkii mahdollisuuksien mukaan osallistumaan valtakunnalliseen elintarvikevalvontaohjelmaan sisältyviin valvonta- ja seurantaohjelmiin sekä hankkeisiin liittyvään näytteenottoon.

Vuoden 2026 näytteenottosuunnitelma, joka sisältää sekä ympäristöterveyden projektit että muut viranomaisvalvonnan näytteet, on esitetty taulukossa 4. Taulukossa 5 on kuvattu sellaiset toimijalle maksulliset näytteet, joita viranomainen voi harkintansa mukaan ottaa valvoakseen toimijan omavalvonnan toteutumista.

Valvontayksikkö voi joissain tapauksissa tutkituttaa elintarvikenäytteitä myös kuluttajavalitusten perusteella, jos on vahva epäily siitä, että tuotteet eivät ole määräysten mukaisia. Pääsääntöisesti nämä tutkimukset kuitenkin ovat toimijoiden ja asiakkaiden itsensä vastuulla.

Valvontayksikön ottamat elintarvikenäytteet tutkitetaan ensisijaisesti Helsingissä MetropoliLab-laboratoriossa, joka on Ruokaviraston viranomaisvalvontanäytteiden tutkimuksiin hyväksymä laboratorio, ja jonka kanssa Espoon kaupungilla on kilpailutettu palvelusopimus.

MetropoliLab ja pääkaupunkiseudun kunnat ovat sopineet erityyppisille elintarvikkeille tutkimuspaketteja, joissa on otettu huomioon elintarvikelainsäädäntö ja Ruokaviraston suositukset. Tapauskohtaisesti laboratorion tai toimijan kanssa sopimalla voidaan analyysivalikoimaa muuttaa.

Viranomaisnäytteiden tutkimustulos merkitään VATI-järjestelmään ja alkuperäinen analyysitodistus arkistoidaan. Toimija saa kopion analyysitodistuksesta suoraan laboratoriosta. Jos elintarvikenäyte arvioidaan tutkimuksissa laadultaan huonoksi, otetaan yhteyttä toimijaan ja kehoitetaan häntä selvittämään syy tulokseen sekä tekemään korjaavat toimenpiteet. Korjaavien toimenpiteiden jälkeen pyritään ottamaan uusintanäyte vastaavasta elintarvikkeesta, jotta voidaan varmistua tehtyjen toimenpiteiden riittävydestä. Tilanteesta riippuen uusintanäytteen ottaa joko viranomainen tai toimija.

Näyteprojekteista laaditaan kirjallinen yhteenvedo ja näytteiden tutkimustuloksia hyödynnetään valvonnan kohdistamisessa ja valvontasuunnitelmien laadinnassa. Projektien kirjalliset yhteenvedot ovat nähtävillä elintarvikevalvonnan internetsivuilla vuoden 2025 alusta lähtien.

2.8.1 Varautuminen ruokavälitteisen sairastumisen tai muun terveyshaittaepäilyn selvittämiseen

Valvontayksikön käyttösuunnitelmassa on varauduttu mahdollisten ruokavälitteisiin sairastumisiin liittyvien näytteiden tai muiden elintarvikkeista aiheutuvien terveysvaarojen tutkimiseen. Ruokamyrkytyspäilyä selvittäessä otetaan tarvittaessa elintarvike-, vesi- sekä pintahygienianäytteitä. Näytteiden tutkimuksessa noudatetaan tapaukseen soveltuvin osin Ruokaviraston ohjeita; Toiminta elintarvikevälitteisissä terveysvaaratilanteissa – ohje valvontaviranomaisille (4186/04.02.00.01/2020/2) sekä Näytteiden tutkiminen elintarvike- ja talousvesivälitteisessä epidemiassa (LAB 020/2).

2.9 Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot

Kunnan on selvittävä alueellaan ilmenevät elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaaratilanteet kuten ruokamyrkytykset ja muut elintarvikevälitteiset vaaratilanteet. Valvontayksikössä on menettelytapaohje terveysvaaratilanteiden hoitoon ja työohjeet ruokamyrkytyspäilyjen selvittämiseen. Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmä on nimetty Valtioneuvoston asetuksen (978/2022, 4 §) mukaisesti ja työryhmällä on toimintaohje, joka kattaa Ruokaviraston valtakunnallisessa valvontaohjeessa esitetyt keskeiset tehtävät. Työryhmä kokoontuu vuosittain.

Epäiltäessä, että terveysvaaraa aiheuttavaa elintarviketta on seutuyksikön valvontakohteessa, ryhdytään heti toimenpiteisiin, jotta ko. elintarvike saataisiin pois

markkinoilta. Silloin kun kyseessä on yksikön oman valvontakohteen tekemä, lainsäädännön vaatimusten vastaisen tuotteen takaisin veto, varmistetaan että kohde toimii Ruokaviraston takaisinvedosta ja sen ilmoittamisesta antamien ohjeiden mukaisesti. Tieto muualla valmistettujen terveysvaaraa aiheuttavien tuotteiden päätymisestä valvontayksikön kohteisiin saadaan tyypillisesti tieto Ruokaviraston laatimista, valvontayksiköille suunnatuista takaisinvetotiedoista. Tilanteissa toimitaan Ruokaviraston tiedonannon ja mahdollisen valvontapyyntöön mukaisesti ja varmistetaan, että toimija on poistanut tuotteet markkinoilta.

Euroopan komission ylläpitämän elintarvikkeita ja rehuja koskevan nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) avulla tiedotetaan jäsenvaltioille sähköisesti terveysvaaraa aiheuttavista elintarvikke- ja rehueristä. Ruokavirasto lähettää ns. RASFF-ilmoitukset kuntiin. Yksittäinen RASFF-ilmoitus voi koskettaa useita alueen toimijoita ja vaatia merkittävän työpanostuksen.

2.10 Neuvonta ja ohjaus

Elintarvikevalvonnan asiakkaille on käytössä yhteissähköpostiosoite elintarvikevalvontaan liittyville yhteydenotoille. Sähköposteja seurataan päivittäin. Viesteihin vastataan kiireellisyyden mukaan priorisoiden. Kaikkiin viesteihin pyritään antamaan vähintään alustava vastaus viimeistään 5 arkipäivän kuluessa. Lisäksi elintarvikevalvonnan asiantuntija on tavoitettavissa puhelimitse maanantaisin klo 12–14 ja keskiviikkoisin klo 9–11.

Ensisijainen tapa ohjauksen ja neuvonnan antamiseen toimijoille ovat erilaiset yksikön omat ja Ruokaviraston ohjeet sekä tiedotteet, joita toimitetaan sähköpostitse tai jotka ovat saatavilla verkkosivujen kautta. Pyrimme vastaamaan tiedon tarpeeseen luomalla tarvittaessa uusia ohjeita, päivittämään olemassa olevia ja myös käännättämään niitä ruotsin kielen lisäksi myös englanniksi. Ruokavirasto on luonut myös erilaisia verkkokursseja ja oppaita toimijoille. Edellä mainittujen lisäksi toimijan suunnitellessa uutta toimintaa tai toiminnan olennaista muuttamista, pyritään antamaan toimijalle ohjausta ja neuvontaa sähköpostin tai puhelimen välityksellä sekä tarvittaessa järjestetään neuvotteluita toimijan kanssa etäyhteyksin tai ympäristöterveyden toimitiloissa. Palavereja ja neuvotteluita voidaan toimijoiden kanssa järjestää myös muissa tilanteissa. Annetusta neuvonnasta ja ohjauksesta tehdään merkintä VATI-järjestelmään, josta annetun neuvonnan pääpiirteet selviävät. Yhteistyöpalavereista voidaan laatia myös muistio, joka tallennetaan VATI-järjestelmään.

Tarkastuksen yhteydessä toimijalle voidaan antaa ohjausta ja neuvontaa myös tarkastukseen sisällyttämättömistä asioista, kuten toiminnan laajentamisesta tai muuttamisesta. Tarkastuksen yhteydessä annettu ohjaus ja neuvonta kirjataan tarkastuskertomukseen.

Espoon seudun ympäristöterveys on laatinut ohjeita mm. tarjoilu- ja myyntipaikkojen omavalvontaan ja kotona tapahtuvalle valmistukselle. Ohjeissa mm. kerrotaan kootusti toiminnalle lainsäädännössä asetetuista vaatimuksista ja vaatimusten soveltamisesta käytäntöön. Lisäksi yksikkö osallistuu valvontayksiköiden yhteistyönä tehtävien ohjeiden laadintaan. Vuonna 2025 on päivitetty Uudenmaan valvontayksiköiden yhteisiä ohjeita tarjoilu- ja myyntipaikkojen omavalvonnan näytteenottoon.

2.11 Elintarvikevalvontasuunnitelman seuranta ja toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti sekä valvontajärjestelmään merkittyjen suoritettujen että taloudenhallintaohjelman taloustoteumatietojen avulla. Suoritettomat tiedot käsitellään säännöllisesti elintarvikevalvonnan palveluyksikön palavereissa. Lisäksi koko yksikön suoritteita tarkastellaan kuukausittain yksikköpalavereissa. Yksikön taloustietoja esitellään koko henkilöstön yhteisissä palavereissa vähintään kahdesti vuodessa.

Elintarvikevalvonnan toteutuneet tarkastukset, toimenpiteet ja näytteenotot raportoidaan sähköisesti keskusvalvontaviranomaisille. Suunnitelman toteutumisen arviointi viedään vuosittain maaliskuussa sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen käsiteltäväksi.

Taulukko 3. Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2026. Kohdemäärät ja tarkastustavoitteet on haettu VATI-järjestelmästä marraskuussa 2025.

Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2026						
Kohde- ja kohdetoimintamäärät otettu 26.11.2025 ja						
Toimintaluokka ja riskiluokka	Toimintatyyppiesimerkkejä	Tark./vuosi	Valvonta kohteita	Kohdetoimintoja	Suunnitelmallisten tarkastusten määrä / kohdetoiminto	Suunnitelmallisten tarkastusten määrä
Liha-ala	Leikkaamo, jauhelihan ja raakalihavalmisteiden valmistus, kypsien lihatuotteiden valmistus, lahtivajat					
2–6		0,5–4	6	8	16	11
Kala-ala	Kalajalosteiden valmistus, tuoreiden kalastustuotteiden käsittely					
4–6		2–4	5	9	19	11
Maito-ala						
4		2	3	3	4	0
Vilja ja kasvis ala	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus ja leipomot					
1–5		0,33–3	65	79	49	39
Elintarvikkeiden valmistus	Juomien valmistus, yhdistelmätuotteiden valmistus, makeisten valmistus ja muu elintarvikkeiden valmistus					
1–4		0,33–2	43	47	29	20
Elintarvikkeiden myynti	Elintarvikkeiden vähittäismyynti, tukkumyynti ja kuluttajan tuotteiden käsittely					
1–6		0,33–3	523	558	367	260
Elintarvikkeiden maahantuonti ja maastavienti	Elintarvikkeiden maahantuonti, elintarvikkeiden maastavienti					
1–5		0,33–3	146	153	84	42

Elintarvikkeiden tarjoilu	Ravintola, koulu- ja päiväkotiruokala, suurtalouskeittiö, pitopalvelu, grilli, kahvila, pikaruokapaikka					
1–5		0,33–3	1399	1520	773	697
Elintarvikkeiden kuljetus	Elintarvikkeiden kuljetus					
1–2		0,33–0,5	16	31	8	4
Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen	Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi, pakkaaminen ja muu elintarvikkeiden varastointi					
1–4		0,33–2	31	34	12	5
Elintarvikekontaktimateriaalit	Elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvan materiaalin valmistaminen, maahantuonti, maastavienti, välittäminen					
1–3		0,33–1	44	74	30	16
Alkutuotanto	Kasvien kasvatusta, viljelyä ja sadonkorjuuta, lypsäminen ja muut eläintuotannon vaiheet ennen teurastusta, itujen tuotanto					
		tarvittaessa-1	296	329	2	0
Muu toiminta	Vain ruoka-aputoimintaa ja kansalliset toiminnalliset helpotukset		9	17	0	0
Yhteensä						1105
Seurantatarkastukset 17 %						188
Kaikki suunnitelmalliset tarkastukset yhteensä						1293

Taulukko 4. Ympäristöterveyden elintarvikenäyteprojektit vuonna 2026.

1. Elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta ja näytteenotto - projekti

Projektin aikataulu:	Näytteenottoapaikat:	Suunniteltu näytemäärä, kpl
Projekti ajoittuu ajanjaksolle 2025–2028	Näytteitä otetaan valvontakohteista, jotka maahantuovat sisämarkkinoilta raakaa lihaa ja/tai raakalihavalmisteita. Yhdestä kohteesta otetaan näytteitä enintään joka toinen vuosi ja vähintään kerran projektin aikana.	Jokaisesta kohteesta otetaan yksi, joka sisältää 3–5 osanäytettä.
Näytteitä suunnitellaan otettavan yksi näyte per valvontakohde. Yhteen näytteeseen sisältyy 3–5 osanäytettä. Näytteistä tutkitaan salmonella. Tarpeen mukaan voidaan kohdistaa näytteenottoa myös sisämarkkinoilta maahantuotuihin raakalihavalmisteisiin. Valvontayksikkö maksaa näytteenotosta ja näytteiden tutkimisesta aiheutuvat kulut.		
2. Gluteenittomat elintarvikkeet		
Projektin aikataulu:	Näytteenottoapaikat:	Suunniteltu näytemäärä, kpl
Projektiä toteuttamaan rekrytoidaan kevään 2026 aikana korkeakouluharjoittelija. Projektin suunnittelu tehdään kevään 2026 aikana ja näytteenotto tapahtuu kesä- ja heinäkuussa. Loppuraportti valmistuu syyskuun loppuun mennessä.	Näytteet otetaan ravintoloista ja muista tarjoilupaikoista, jotka mainostavat valmistavansa gluteenittomia elintarvikkeita.	20 kpl
3. Pintapatogeenit hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa		
Projektin aikataulu:	Näytteenottoapaikat:	Suunniteltu näytemäärä:
Projektin suunnittelu aloitetaan joulukuussa 2025. Näytteenottoa tehdään vuoden 2026 aikana. Aikataulu tarkentuu alkuvuodesta 2026.	Hyväksytyt liha- ja kala-alan elintarvikehuoneistot. Näytteitä pyritään ottamaan kaikista alueella sijaitsevista liha- ja kala-alan laitoksista.	Näytemäärä tarkentuu keväällä 2026.
Osallistumme Uudenmaan valvontayksiköiden yhteistyössä järjestämään pintapatogeenit-näytteenottoprojektiin. Projektissa otetaan näytteitä hyväksytyistä liha- ja kala-alan elintarvikehuoneistoista. Näytteet otetaan pinnoilta, jotka ovat suoraan kosketuksissa elintarvikkeisiin. Liha-alan laitoksista tutkitaan salmonella- ja EHEC-näytteitä sekä kala-alan laitoksista <i>Listeria monocytogenes</i> ä.		

Taulukko 5. Muut kohteista otettavat omavalvonnan valvontanäytteet

Näytteistä tehtävät tutkimukset ovat toimijoille maksullisia. Tutkimukset määräytyvät tuotekohtaisten tutkimuspakettien mukaisesti.

Toimintaluokka	Omavalvonnan toimivuuden varmistukseksi otettavat näytteet (toimijan kustannuksella)
	Esimerkkejä näytteistä
Liha-ala	
Leikkaamo Jauhelihan valmistus Raakalihavalmisteiden valmistus Lihavalmisteiden valmistus (kypsä)	Tuotenäytteet (mahdollisesti osanäytteitä) Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet Salmonellanäytteet sisämarkkinatuonnin lihaeristä
Vilja-kasvisala	

Leipomotuotteiden valmistus Ruoka- ja kahvileipien valmistus	Konditoriatuotteet ja niiden raaka-aineet Leipomoeinekset ja niiden raaka-aineet Raakamunavalmiste Uppopaistorasva Leivän suolapitoisuus Akryyliamidipitoisuus leipomotuotteissa
Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet
Elintarvikkeiden valmistus	
Yhdistelmä elintarvikkeiden valmistus	Tuotenäytteet (mahdollisesti osanäytteitä) Tuotantoympäristöstä otettavat näytteet
Elintarvikkeiden vienti, tuonti, varastointi, pakkaaminen sekä tukkumyynti	
Maahantuojat Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi Elintarvikkeiden tukkumyynti, teollisesti pakattuja helposti pilaantuvia elintarvikkeita	Riskiperusteisesti mahdollisesti tuotenäytteitä
Elintarvikkeiden myynti	
Vähittäismyynti pakkaamattomia ja pakattujen elintarvikkeiden myynti	Edellä mainitut projektit lisäksi riskiperusteisesti: salaattibaarit ja vastaavat, savustustoiminta, tuore kala, suojakaasuun pakatut tuotteet
Tarjoilupaikat ja ulkomyynti	
Ravintolatoiminta Grilli- tai pikaruokatoiminta Kahvilatoiminta Keskuskeittiötoiminta Valmistuskeittiöt Pitopalvelu	Edellä mainittujen projektien lisäksi riskiperusteisesti: Pizzojen täytteet Esikäsitelty raaka kala ja kalavalmisteet Esikäsitelty raaka liha ja lihavalmisteet Vihersalaatit Täytetyt sämpylät, voileivät jne. Esivalmistetut/-käsitellyt elintarvikkeet Jäähdytetyt ruuat, lisäkkeet ja jälkiruuat Raakakakut Kohteessa valmistetut gluteenittomat elintarvikkeet/ruuat Näytteitä ulkomyyntipisteistä ja/tai valmistustilasta/-huoneistosta.
Ulkomyynti ja ulkomyyntiin valmistavat tarjoilupaikat	

Commented [TR1]: Voisiko tähän lisätä kaasupakatut tuotteet, joilla vähintään 5 vrk myyntiaika

Commented [TR2R1]: (myymälässä valmistettu valmisruoka, jauheliha ja raakalihavalmisteet)

Commented [GN3R1]: Lisäsin vain suojakaasuun pakatut tuotteet. Riskiperusteisesti voi sitten tarvittaessa tutkia.

3. TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

3.1 Johdanto

Terveysuojelulain (763/1994) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen, päiväkotien, erilaisten sosiaalialan laitosten ja muiden vastaavien julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena. Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua niin, että asukkaille turvataan terveellinen ympäristö.

Terveysuojelun yleisen suunnittelun ja valvonnan ylin johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Vuoden 2026 alusta Sosiaali- ja terveysministeriön alainen keskusvirasto, Lupa- ja valvontavirasto, ohjaa ja valvoo terveydensuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten toimeenpanoa ja valvontaa.

Ympäristöterveyden valtakunnallisen valvontaohjelman yhtenä painopisteenä on varautuminen. Varautumisen painottaminen koskee myös terveydensuojelua. Vati -järjestelmän ajantasaisuuden, oikeellisuuden ja tietojen hyödyntäminen valvonnan kehittämisessä ja raportoinnissa tulevat edelleen entisestään korostumaan terveydensuojeluvalvontatyössä.

Valvontaohjelmakaudella kaikkien säännölliseen valvontaan kuuluvien kohteiden valvonnan tulee perustua kohdekohtaiseen riskinarvioitiin. Riskinarvioinnissa hyödynnetään Vati-järjestelmän raportointiominaisuuksia. Riskinarvioinnin perusteella voidaan valvontaa suunnata suurimman riskin kohteisiin. Kohdekohtaisessa riskinarvioinnissa voidaan ottaa huomioon toimijan toiminta eli esimerkiksi vähentää valvontaa valveutuneilta toimijoilta, joiden tilat ja prosessit ovat kunnossa ja omavalvonta on toimivaa.

3.2 Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävät

Terveysuojelulain mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa huomioidaan terveydensuojelun valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa.

Vuoden 2026 alussa Espoon seudun ympäristöterveydessä terveydensuojeluvalvontaan kuuluvia valvontatehtäviä (sisältää myös tupakkalakiin liittyviä tehtäviä) sisältyy yhteensä 14 vakanssiin. Henkilötyövuosia terveydensuojeluvalvonnan sekä tupakkalain tehtäviin v. 2026 on noin 12 (Taulukko 1).

Terveysuojelun palveluyksikön sisällä väliaikaisesti vapautuneita resursseja pyritään kohdentamaan niihin tehtäviin, joissa resursseja eniten tarvitaan. Tarkemmin terveydensuojeluvalvonnan työpanoksen jakautumisesta valvonnan eri osa-alueille kuvataan palveluyksikön omassa työnjakotaulukossa.

Terveysuojeluviranomainen tekee suunnitelmallisen tarkastuksen kohteeseen ja tarvittaessa tarkentaa toiminnasta tehtyä riskinarviointia. Terveysuojeluviranomainen pyrkii tekemään ensimmäisen tarkastuksen kohteeseen keskimäärin 6-12 kuukauden kuluessa ilmoituksen saatuaan. Resurssien rajallisuuden vuoksi tästä tavoitteesta ei ole kuitenkaan voitu pitää kiinni.

Aluehallintoviranomaisen tekemän arvioinnin ja raportin myötä valvontayksikössä on pystytty edistämään Vati -tietojen oikeellisuutta ja edelleen tarkastusten riskiperusteista kohdentamista. Vati-tietojen ajantasaistamisen ansiosta on myös mahdollista hyödyntää Vatin raportointeja yhä paremmin osana tiedolla johtamista ja toiminnan suunnittelua.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on marraskuussa 2025 Vati -tietojen mukaan yhteensä 1120 aktiivista valvontakohdetta. Terveystensuojeluvalvonnan 1120 toiminnon valvontakohdemäärä edellyttäisi riskinarvioinnin perusteella noin 356 tarkastusta vuodessa. Valvontakohteiden määrät on esitetty toimintatyypeittäin taulukossa 10. Taulukossa esitetyt määrät aktiivisista valvontakohteista ja tarkastuksista perustuvat Vati -järjestelmän raportteihin sekä osin valvojien ylläpitämiin omiin valvontasuunnitelmiin.

Marraskuun 2025 Vati –tietojen mukaan kohteita, jotka on tarkastettu viimeksi v. 2019 tai aiemmin on 65 kpl. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehdään suureen osaa kohteista tiheämmin kuin kerran viidessä vuodessa. Tämä huomioiden suunnitelman mukaisia tarkastuksia on tekemättä 145 kpl. Lisäksi vuodelta 2025 jää tekemättä arviolta noin 100 tarkastusta. Tarkastuksia, jotka olisi pitänyt tehdä viimeistään v. 2025 on edelleen tekemättä yhteensä 250 kpl.

Resurssit haastavat etenkin huoneistovalvontatiimiä. Tiimin resurssivajetta on korjattu siten, että palveluyksikön muista tiimeistä väliaikaisesti vapautuneita resursseja on ohjattu mahdollisuuksien mukaan sijaisia palkkaamalla huoneistovalvonnan tiimiin. Tiimin jatkuva sijaisjärjestelyjen kautta tapahtuva henkilöstövaihtuvuus vaikuttaa merkittävästi tiimin toimivuuteen. Uusien työntekijöiden perehdytysprosessi vie aikaa ja resursseja, mikä kuormittaa vakituista henkilöstöä ja hidastaa tiimin yhteistä työskentelyä. Pysyvämpi henkilöstörakenne tukisi tiimin sisäistä yhteistyötä, parantaisi toimintavarmuutta ja mahdollistaisi tehokkaamman palvelun tuottamisen.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueen väestöpohja on kasvava, mikä on haaste valvonnan resursoinnin riittävyyden osalta ja lisää ennakkoimattomuutta valvontaan. Kasvavan valvontatarpeen lisäksi lainsäädäntö on tuonut uusia valvontatehtäviä, minkä vuoksi tehtävien priorisointi on ollut välttämätöntä.

Toimintavuonna terveystensuojeluvalvonnessa on tavoitteena tehdä suunnitelmallisia tarkastuksia 379 kpl (Taulukko 10). Tavoitetasoksi on asetettu 80 % toteutuminen suunnitelmallisista tarkastuksista. Vuodelle 2026 asetettu suunnitelmallisten tarkastusten määrä on 18 % suurempi kuin v. 2025 määrä (320 tarkastusta). Tavoitetarkastusmäärän kasvuun vaikutti valvontakohteiden teoreettisen tarkastusmäärän selvittäminen sekä AVIn toteuttaman selvityksen pohjalta ilmennyt tarkastusvelka, jota tullaan purkamaan seuraavien muutaman vuoden ajan.

Lisäksi valvontakohteisiin tehdään seurantatarkastuksia, mikäli kohteelle on annettu kehoitus suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä. Viime vuosina seurantatarkastusten määrä on kasvanut. Kirjaustavan muutos Vatiin, yhteydenoton sijaan seurantatarkastukset kirjataan asiakirjatarkastuksiksi, tekee nämä tarkastukset näkyvämmiksi. Vuonna 2024 seurantatarkastuksia tehtiin Vati kirjausten mukaan yhteensä 21 kpl. Marraskuuhun 2025 mennessä niitä on tehty 57 kpl, mikä on 18 % koko suunnitelmallisesti tehtyjen tarkastusten määrästä. Seurantatarkastuksia ei ole laskettu mukaan v. 2026 tehtäviin suunnitelmallisiin tarkastuksiin.

Tarvittaessa terveystensuojeluviranomainen voi antaa kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi terveystensuojelulain 51 §:n mukaisesti.

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseissa huomioidaan toiminnan kehittäminen ja muu kunnan tehtävänä oleva

terveydensuojelulain tarkoittama valvonta sekä siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista muuta valvontaa ovat mm. erilaiset yllättävät valvontatarpeet, asumisterveysasiat, sisäilmatyöryhmien työskentelyyn osallistuminen, epidemia- ja muiden häiriötilanteiden selvitykset sekä asukkaiden ja toiminnanharjoittajien yhteydenottojen johdosta tehtävät selvitykset ja valvontatoimet. Lisäksi työaikaa varataan ilmoitusten ja hakemusten käsittelyyn, erilaisten lausuntojen valmisteluun sekä ohjeiden ja tiedotteiden laatimiseen. Toimijoille pyritään järjestämään myös koulutusta tarpeen ja resurssien mukaan. Häiriötilanne- ja varautumisharjoituksiin sekä yhteistyöhön viranomaisten ja sidosryhmien kanssa varataan työaikaa, kuten myös uusiin ohjeisiin ja lakimuutoksiin perehtymiseen sekä uusien työntekijöiden perehdyttämiseen. Palvelusähköposteihin ja asiakaspuhelimeen vastaaminen on tärkeä osa ohjausta ja neuvontaa. Valvontayksikön alueella järjestettävien suurten yleisötapahtumien terveydellisten olosuhteiden valvontaan varataan myös työaikaa. Terveysuojeluvalvonnan nettisivujen päivitystyö aloitettiin v. 2025 ja sitä jatketaan edelleen tulevana vuonna. Sivujen päivityksessä on kiinnitetty erityistä huomiota asiakasnäkökulmaan, ohjaukseen ja neuvontaan.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita valvotaan asukkaiden ja tilojen käyttäjien yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita ovat mm. yksityiset asunnot ja palvelu- ja tukiasumisen yksiköt, joista tulee terveyshaittaepäilyjä koskien useita satoja yhteydenottoja vuosittain. Kaikkiin yhteydenottoihin reagoidaan ja osa näistä yhteydenotoista tulee vireille ja johtaa toimenpiteisiin sekä asunnontarkastuksiin terveyshaitan arvioimiseksi.

Epäiltäessä asunnossa terveyshaittaa aiheuttavia olosuhteita, on asianosaisen mahdollista tehdä ympäristöterveyteen asunnontarkastuspyyntö. Ennen asunnon tarkastuspyynnön lähettämistä ympäristöterveyteen, asianosaista pyritään ohjaamaan olemaan asiasta yhteydessä vuokranantajaan tai kiinteistön omistajaan asian selvittämistä varten. Asunnontarkastukset liittyvät mm. sisäilman laatuun, mikrobivaurio- ja kosteushaittoihin, meluhaittoihin, asuntojen liikaisuuteen tai huonokuntoisuuteen, ilmanvaihdon puutteellisuuteen, lämpöoloihin tai hajuihin.

Asunnontarkastuksiin johtavia suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia ja niihin sisältyviä seurantatarkastuksia ennakoidaan tehtäväksi n. 110 kohteeseen vuoden 2026 aikana.

3.3 Valvontakohteiden rekisteröinti ja hyväksyntä

Terveysuojelulain valvontakohteet ovat joko luvan- tai ilmoituksenvaraisia. Ilmoituksen tekemistä edellytetään terveydensuojelulain 13 §:ssä mainituista toiminnoista. - Ilmoitus- ja hyväksymiskäsittelyistä peritään voimassa olevan taksan mukainen maksu.

3.3.1 Ilmoitusvelvollisuus ja terveydensuojelulain 13 § mukaisten toimintojen rekisteröinti

Toiminnanharjoittajan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle terveydensuojelulain liitteessä lueteltujen toimipaikkojen tai toimintojen käyttöönotosta. Ilmoituksen liitteeksi tulee toimittaa tarvittavat selvitykset toiminnasta ja siihen liittyvistä toimitiloista.

Toiminnanharjoittajan, joka ottaa talousvettä omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista tai kaupallista toimintaa, ja muun kuin terveydensuojelulain 18 §:ssä tarkoitetun talousvettä toimittavan laitoksen, on myös tehtävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ilmoitus toiminnastaan. Lisäksi yhteisessä käytössä olevan vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä ilmoitus vedenjakelualueesta, jos vettä otetaan vedenkäyttäjien omilla laitteilla talousvetenä käytettäväksi yhteensä vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa.

Terveystensuojelulain päivityksen myötä uutena ilmoitusvelvollisuuden piiriin ovat vesijärjestelmiensä osalta tulleet sairaalat ja terveyskeskukset, joissa on vuodeosastoja. Myös jo aiemmin ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluneet ensisijaiset huoneistot tekevät jatkossa ilmoituksen myös vesijärjestelmien osalta osana toimintansa ilmoittamista.

Ilmoitus on tehtävä myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta. Lisäksi toiminnan päättymisestä on ilmoitettava kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Uuden toiminnanharjoittajan on ilmoitettava toiminnanharjoittajan vaihtumisesta. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta edellyttää ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa.

Terveystensuojeluviranomaisella on aina kuitenkin mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Terveystensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, tekee tarvittaessa tarkastuksen ja kirjaa ilmoituksen tiedot Vati-järjestelmään, jolloin toiminta tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoitukset pyritään käsittelemään neljäntoista päivän kuluessa niiden saapumisesta. Ilmoituksen käsittelystä peritään taksan mukainen maksu. Terveystensuojelulain 13 §:n mukaisten huoneistojen ilmoituskäsittelyn yhteydessä tehdään alustava riskinarviointi sekä annetaan ohjeistusta omavalvonnasta. Tarkastuksen jälkeen arvioidaan valvontakohteen tarkastustiheys, joka kirjataan Vati-järjestelmään.

Käytännössä kaikki toiminnanharjoittajat eivät tee terveydensuojelulain vaatimaa ilmoitusta uudesta toiminnasta tai toiminnan oleellisesta muutoksesta. Ilmoitus joudutaan usein pyytämään toimijoilta, joskus useitakin kertoja. Tällainen työ vie aikaa varsinaiselta valvonnalta. Jos uusista kohteista ja toiminnan muutoksista ei ilmoiteta, Vati-järjestelmä ei vastaa valvonta-alueen todellista valvontakohteiden määrää.

3.3.2 Talousvettä toimittavan laitoksen hyväksyminen

Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, on haettava toimintansa hyväksymistä terveydensuojeluviranomaiselta viimeistään 3 kuukautta ennen suunniteltua toiminnan aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin toiminta on hyväksytty.

Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Muutosta koskeva hakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan muuttamista. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty. Terveystensuojeluviranomainen lähettää hakemuksen tiedoksi Lupa- ja valvontavirastolle sekä ympäristökeskuksille ja kuntien terveydensuojeluviranomaisille, joiden alueelle talousvettä toimittava laitos toimittaa vettä tai joiden alueelta se ottaa vettä, ja varaa näille tilaisuuden antaa hakemuksesta lausunto.

Hyväksymispäätöksessään terveydensuojeluviranomainen nimeää talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet ja antaa hakijalle 20 §:ssä tarkoitetut tarpeelliset määräykset.

Talousvesivalvonnan hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt on kuvattu soveltamisohjeissa.

3.4 Tarkastusten sisältö

Valvontakohteisiin tehdään suunnitelmallisia tarkastuksia siten, että oleellimmat terveydensuojelun näkökohdat tulevat tarkastetuiksi. Tarkastuksia tehtäessä hyödynnetään sekä keskusviranomaisten, että valvontayksikön ohjeistusta.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tarkastustoimintaa tehdään myös asukkaiden ja tilojen käyttäjien yhteydenottojen perusteella. Tällaisia yhteydenottoja ovat mm. asunnontarkastuspyynnöt, jotka käsitellään pääsääntöisesti jonotilanteen mukaisesti saapumisjärjestyksessä. Mikäli asunnontarkastuspyyntöä voidaan saatujen tietojen perusteella pitää erityisen kiireellisenä, se voidaan poimia käsiteltäväksi jonon ohi. Kiireellisyyden määrittelemisessä hyödynnetään tapauksiin keskusviranomaisilta saatua ohjeistusta.

Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, terveydensuojeluviranomainen antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi toimijalle tai kiinteistönomistajalle tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset määräaikoineen.

Tarkastuksesta sovitaan yleensä toiminnanharjoittajan kanssa etukäteen, jotta toiminnanharjoittaja on paikalla ja hän on varannut tarkastukseen aikaa. Erityisen tärkeää tarkastuksesta on sopia hyvissä ajoin silloin, kun kyseessä on yhteistarkastus, johon osallistuu useiden tahojen edustajia.

Tarkastus voidaan suorittaa eri tavoin. Yleisin tapa tehdä tarkastus on käydä kohteessa. Tarkastuksen voi tehdä myös etänä Teams -yhteyden välityksellä tai yhdistelemällä eri tarkastustapoja. Etänä tehtävät tarkastukset tulevat kyseeseen pääasiassa silloin, kun kohteeseen on tehty jo aikaisemmin tarkastus paikan päällä ja valvontakohte on tarkastajalle entuudestaan tuttu, eikä tarkastus edellytä muutoin paikan päällä tehtävää tarkastusta. Tarkastuksen voi tehdä myös asiakirjatarkastuksena. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään oma maksullinen tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen, tai valvontakohdetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastus kohdistuu tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia ovat esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen, valvontatutkimusohjelmien ja riskinarviointien tarkastamiset. Tarkastuskäynnin johdosta annetun epäkohdan korjaamisen voi todentaa asiakirjatarkastuksella, jos kohteessa ei muutoin edellytetä paikalla tehtävää tarkastusta.

Valvontakohteiden tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika koostuu tarkastukseen valmistautumisesta, tarkastuksen sisällöstä sekä tarkastuskertomuksen laatimisesta. Keskimääräinen tarkastusaika on n. 4 - 6 h. Vaikeimmissa sisäilmakohteissa (esim. koulut ja päiväkodit) ja asunnontarkastuksissa terveyshaitan selvittäminen voi viedä useita työpäiviä. Ennen tarkastusta voi olla tarpeen perehtyä esimerkiksi useisiin sisäilmaselvitysraportteihin, ja monimutkaisissa tapauksissa myös tarkastusraportin laatiminen kestää tavanomaista kauemmin.

Asuntojen ja terveydensuojelulain mukaisten suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevien muiden oleskelutilojen tarkastustoiminnassa pyritään selvittämään, onko rakennuksessa terveyshaittaa aiheuttavia vaurioita tai olosuhteita asukkaille tai tilojen käyttäjille. Tarkastuksen lisäksi kohteessa voidaan tarvittaessa tehdä mittauksia, ottaa näytteitä tai pyytää vastuullista tahoa huolehtimaan niiden toteuttamisesta.

Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia. Ensisijaisissa kohteissa pyritään tarkastuksella mittaamaan vesijärjestelmän kuuman ja kylmän veden lämpötila. Tarkastuksilla tarkastellaan toiminnanharjoittajan omavalvonnan toimivuutta. Lisäksi tarkastuksessa selvitetään toiminnanharjoittajaa tai toiminnanharjoittajan edustajaa haastatteleamalla toiminnassa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia tai muita terveydensuojelullisesti merkitseviä seikkoja. Tarkastukseen liittyy toiminnanharjoittajan

neuvontaa ja ohjeistusta mm. sellaisten tarkastuksella tehtyjen havaintojen osalta, jotka toiminnanharjoittaja voi omavalvonnassaan huomioida ja näin parantaa toimintatapojaan. Espoon seudun ympäristöterveys on laatinut terveydensuojelulain 13 §:n mukaisille ilmoitusvelvollisille toimijoille ohjeen omavalvonnan toteuttamisesta. Ohje löytyy Espoon kaupungin verkkosivuilta.

Arvioidessa terveydensuojelulain mukaista terveyshaittaa käytetään apuna sosiaali- ja terveysministeriön asetusta (545/2015) ja asetuksen soveltamisohjeita sekä keskusviranomaisen antamaa ohjeistusta. Tarkastuksilla huomioidaan myös säteilylain (859/2018) mukaiset velvoitteet radonpitoisuuksien valvonnasta. Toiminnanharjoittajaa kehoitetaan selvittämään todettua haittaa useimmiten ulkopuolisen asiantuntijan avulla.

Talousvettä toimittavien laitosten osalta tarkastusten kohteina ovat vedenjakelualueet. Vedenjakelualueen tarkastuksella tarkastetaan, että toiminta on siitä tehdyn hakemuksen tai ilmoituksen mukaista ja toiminnanharjoittajan omavalvonta ja toimintaympäristön valvonta on tehokasta. Lisäksi tarkastetaan, että riskit on arvioitu huolellisesti ja hallintatoimenpiteet on viety laitoksen toimintaan ja ohjeisiin. Jos kohteen riskinarvioinnin laadinta todetaan riittämättömäksi tai siinä on selkeitä puutteita, tarkastuksessa käydään läpi tarkemmin vedenkäsittelyprosessia ja laitoksen käytäntöjä.

Suunnitelmallisista tarkastuksista laaditaan asianosaisille lähetettävä tarkastuskertomus, joka pääsääntöisesti laaditaan Vati -järjestelmän tarkastuslomakepohjien avulla. Asumisterveyteen liittyvissä tarkastuksissa käytössä on myös yksikön oma tarkastuskertomusmalli. Tarkastuskertomuksiin kirjataan pääkohdiltaan tarkastuksen aikana toiminnanharjoittajalle annettu ohjeistus ja neuvonta. Siitä ilmenee myös huomautukset ja kehotukset sekä mahdollisille korjaustoimenpiteille tai niiden suunnitelman laatimiselle annettu määräaika. Tarvittaessa tehdään seurantatarkastus epäkohdan korjaamisen todentamista varten joko paikan päällä tai saatuihin dokumentteihin perustuvana asiakirjatarkastuksena.

Taulukossa 10. on esitetty terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan tarve vuodelle 2026.

3.5 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Valvontakohteiden tarkastustiheys määräytyy riskitekijöiden arvioinnin perusteella. Riskin merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan todennäköisyyden ja vaikutusten mukaan sekä kohteen toiminnan laatuun, laajuuteen, olosuhteisiin, omavalvonnan toimivuuteen, valvontahistoriaan ja käyttäjäryhmään perustuen. Keskusviranomainen on antanut ohjeistusta arvioinnin yhdenmukaistamiseksi. Riskinarvioinnin perusteella kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, jotka määrittävät valvontakohdetyypin tarkastustiheyden. Espoon seudun ympäristöterveys on soveltanut valtakunnallisia riskiluokkia ja tarkentanut tiheyksiä oman harkinnan perusteella. Tarkastustiheydet ilmenevät taulukosta 10. Valvontayksikkö voi nostaa tai laskea tiheyttä suosituksesta, mutta tarkastusväli ei saa ylittää viittä vuotta.

Valvontayksikkö jatkaa kohdekohtaista riskinarviointityötä sekä toiminnanharjoittajien omavalvonnan ohjausta ja neuvontaa. Valvontakohteita ohjeistetaan tarkastuksilla tunnistamaan toimintansa riskit ja niiden vakavuus sekä laatimaan riskeille hallintakeinot.

Riskinarvioinnin perusteella mm. pienten yleisten uimarantojen sekä talviuintikohteiden tarkastustiheyttä on laskettu siten, että ne tarkastetaan pääsääntöisesti joka toinen vuosi.

Talousvettä toimittavien laitosten omavalvonnan ja talousveden laadun viranomaisvalvonnan on perustuttava veden terveydellisen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan. Terveydensuojelulain päivityksen yhteydessä v. 2023 vahvistettiin mm. talousveden laadun valvonnan riskiperusteisuutta tarkentamalla talousvedeksi tuotettavan raakaveden,

talousvettä toimittavan laitoksen veden toimitusketjun ja rakennusten vesilaitteistojen veden laatuun vaikuttavien tekijöiden riskinarviointia ja riskien hallintakeinoja. Talousvettä toimittavien laitosten riskinarviointiin perustuvaa omavalvontaa koskevaa sääntelyä tarkennettiin. Rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnassa otettiin erityisesti huomioon riskit, jotka liittyvät veden kanssa kosketuksiin joutuviin materiaaleihin sekä terveydensuojelulain nojalla säädettäviin hygieniata koskeviin vähimmäisvaatimuksiin. Niin sanottuina ensisijaisina tiloina käytettävien rakennusten omistajille lisättiin velvollisuus tehdä vesilaitteistoistaan riskinarviointi, jossa olisi huomioitava erityisesti legionella -bakteerin esiintyvyys ja liikeyn pitoisuus vedessä. Riskinarvioinnin on oltava valmis 12.1.2029. Päävastuu riskinarvioinnin laadinnasta on toiminnanharjoittajalla. Valvontayksikkö on aloittanut ensisijaisten tilojen kiinteistönomistajien ja toiminnanharjoittajien ohjauksen ja neuvonnan vesijärjestelmän riskinarvioinnista sekä kannustanut heitä lämpötilojen seurantaan ja legionella -näytteiden ottamiseen. Työ jatkuu edelleen vuonna 2026.

Terveydensuojeluviranomainen osallistuu asetuksen 1352/2015 mukaisten vedenjakelualueiden riskienhallintasuunnitelman laadintaan terveydensuojelun asiantuntijana. Riskinarviointi on jatkuva prosessi, jota tarkastellaan jatkossa suunnitelmallisten tarkastusten yhteydessä. Pienten toimijoiden vähäiset resurssit riskinarviointityöhön kuormittavat talousvedenvalvontaa edelleen. Parhaillaan on käynnissä kahden EU-laitoksen riskinarviointityö. Näiden arvioidaan valmistuvan v. 2025 aikana.

Valvonta-alueella on runsaasti talousvesikohteita, joita valvotaan riskiperusteisesti seuraamalla näytteenotoin kohteiden vedenlaatua ilman, että niihin tehdään erillistä suunnitelmallista tarkastusta.

3.6 Näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja tutkimustulokset

Terveydensuojeluviranomainen seuraa säännöllisen näytteenoton tulosten avulla talousveden ja uimavesien laatua. Myös sisäympäristön laatua voidaan selvittää tarvittaessa erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

Valvontayksikön ottamat vesi- ja sisäympäristönäytteet tutkitutetaan pääasiassa MetropoliLab Oy:n laboratoriossa, joka on Ruokaviraston viranomaisvalvontanäytteiden tutkimuksiin hyväksymä laboratorio.

Vati -järjestelmän raportoinnista saatavia tutkimustuloksia hyödynnetään valvontakohteiden riskinarvioinnissa.

3.6.1 Talousvedet

Talousveden laatuvaatimukset, näytemäärät ja tehtävät analyysit on määritelty STM:n asetuksissa 1352/2015 ja 401/2001.

STM:n asetuksen (1352/2015) mukaisten laitosten vesinäytteiden tutkiminen on jaettu suunnitelman pohjalta tehtäviin viranomaisvalvontanäytteisiin ja omavalvontanäytteisiin. STM:n asetuksen (1352/2015) mukaisille vedenjakelualueille laaditaan näytteenottosuunnitelmat, jotka merkitään Vati -järjestelmään.

Myös STM:n asetuksen (401/2001) 1 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisen talousveden valvonnan kohteille on laadittu näytteenottosuunnitelmat. Toimijat vastaavat näytteenottosuunnitelman toteutuksesta. Näytteenotto ja näytteistä tehtävät tutkimukset ovat toimijoille maksullisia. Taulukossa kuusi on esitetty talousvesinäytteiden jakaantuminen toimintatyypeittäin.

Laboratorio toimittaa viranomaisnäytteiden tutkimustulokset niiden valmistuttua valvontaviranomaiselle, joka arvioi veden laadun. Mahdollisten laatu poikkeamien osalta

terveydensuojeluviranomaisen tulee arvioida, aiheutuuko poikkeamista terveyshaittaa ja ryhtyä sen perusteella toimenpiteisiin.

Toiminta-alueen yksityisten kaivojen näytetuloksia on kerätty paikkatietojärjestelmään. Kerättyä tietoa hyödynnetään yksityisten kaivoasiakkaiden ohjauksessa ja neuvonnassa.

Viranomaisvalvontaan liittyvän näytteenoton voi suorittaa myös muu kuin terveydensuojeluviranomainen. Tällöin varmistetaan talous- ja uimavesinäytteiden ottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Pätevyyden talousvesien, uima- ja allasvesien näytteenottamiselle voi osoittaa esimerkiksi henkilösertifioinnilla. Terveysuojeluviranomainen voi varmistaa pätevyyden myös muilla tarkoituksenmukaisiksi katsomillaan tavoilla esimerkiksi auditoimalla näytteenoton paikan päällä. Tällainen uimarantavesinäytteenoton auditointi toteutettiin v. 2025.

Vuonna 2026 näytetulosten raportointi Lupa- ja valvontavirastolle ja edelleen EU-komissioon tapahtuu sähköisen tiedonsiirron kautta.

Valvottavien talousvesikohteiden näytteiden yhteislukumäärä on n. 270 kpl.

Lopullisissa näytemäärissä mahdollisesti tapahtuvat muutokset johtuvat mm. veden laadun valvontaan riskienarvioinnin perusteella tehdyistä muutoksista, kohteiden toiminnan muutoksesta, toimitettavan veden määrän muutoksesta tai toiminnan lopettamisesta.

Taulukko 6. Talousvesinäytteiden jakaantuminen toimintatyypeittäin vuonna 2026.

Terveysuojelulain mukaiset valvontakohteet, joiden talousveden laatua valvotaan viranomaisnäyttein, ja joihin tehdään valvontasuunnitelman mukainen tarkastus		
Vesilaitos tai vedenottamo	Kohteiden lukumäärä	Näytemäärä kpl / vuosi
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (STMa 1352/2015)	12	200
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m ³ päivässä tai vähintään 5000 henkilölle	3	174
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m ³ päivässä tai 50 - 4999 henkilölle	9	26
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (STMa 401/2001)		
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus < 10 m ³ / vrk tai alle 50 henkilölle	8	9
Terveysuojelulain mukaiset valvontakohteet, joiden talousveden laatua valvotaan viranomaisnäyttein ja joihin voidaan tehdä tarkastus riskinarvioinnin perusteella.		
Muu asetuksen 1352/2015 tai 401/2001 mukainen kohde. Tulosten seuranta ja ohjeistus	51	59

Suunnitelmallisen näytteenoton lisäksi talousvesikohteisiin kohdistuu mm. omavalvontaan sekä häiriötilanteisiin liittyvää näytteenottoa.

Myös yksittäisiä talousvesikaivoja tarkastetaan ja vedenlaatua arvioidaan silloin, kun on syytä epäillä terveyshaittaa.

Terveydenhuollon pyynnöstä myös legionelloosi -tapauksiin liittyen voi tulla verkostovesinäytteisiin liittyviä näytteenottopyyntöjä.

3.6.2 Uimavedet

Yleisten uimarantojen veden laatua valvotaan sosiaali- ja terveysministeriön asetusten (177/2008, 354/2008) mukaisesti.

Yleisistä uimarannoista (EU-rannat), joita seutuyksikön alueella on 14 kpl, laaditaan vuosittain ennen uimakauden alkua uimarantaluettelo, joka toimitetaan Lupa- ja valvontavirastoon huhtikuun loppuun mennessä. Vuonna 2026 valvonta-alueen EU-uimarantojen määrä saattaa kasvaa. EU-uimarannoille laaditaan viranomaisvalvontaa varten seurantakalenteri, josta selvittää näytteenottoajankohdat. Ensimmäinen näyte otetaan noin kaksi viikkoa ennen uimakauden (15.6–31.8) alkua. Uimakauden aikana otetaan neljä näytettä. Tarvittaessa otetaan myös seurantakalenterin ulkopuolisia näytteitä. EU-rantojen uimaveden laatu luokitellaan uimaveden valvontatutkimustulosten perusteella.

Valvontayksikön toiminta-alueella on lisäksi 23 kpl pientä yleistä uimarantaa, joista otetaan uimakauden aikana kolme näytettä laaditun näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Myös talviuintikauden (1.9 -14.6) aikana otetaan näytteitä kolmeltatoista talviuintipaikalta laaditun näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Uimarantavesinäytteitä otetaan yhteensä n. 190 kpl (sisältää talviuintipaikkojen näytteenoton). Suunnitelmalliset uimarantavesinäytteet ottaa laboratorion näytteenottaja. Uimavesivalvontaa tekevät terveydensuojelutarkastajat ottavat tarvittaessa uusintanäytteitä. Uusintanäytteen voi pyynnöstä ottaa myös laboratorion näytteenottoja.

Uimarantavedenlaatua arvioidaan näytetulosten valmistuttua. Tulokset kirjataan Vati-järjestelmään sekä asetetaan nähtäville yksikön kotisivuille. Yleisten uimarantojen valvontanäytteiden tuloksista raportoidaan Lupa- ja valvontavirastolle ja koko maan tulokset raportoidaan edelleen EU-komissiolle.

Lisäksi valvontayksikön toiminta-alueella valvotaan säännöllisesti yhdeksän uimahallin, yhden kylpylän sekä 15 muun uima-altaan tai maauimalan vedenlaatua STMa (315/2002) mukaisesti. Uimahalleista ja maauimaloista sekä muista uima-allaskohteista otetaan asetuksen mukaiset vesinäytteet laitospöytäisen valvontatutkimusohjelman sisältämän näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Uima-allasvesien näytteenottotiheys on riippuvainen vuosittaisesta kävijämäärästä ja aiemmista valvontatutkimustuloksista. Näytteenoton vähimmäismäärä on neljä näytettä vuodessa. Suunnitelman mukaisia uima-allasvesivesinäytteitä otetaan yhteensä noin 700 kpl. Uima-allasvesinäytteiden otosta ja tutkimuksista vastaa pääosin Metropolilab Oy (tutkimuksia voidaan teettää myös muissa Ruokaviraston hyväksymissä akkreditoiduissa laboratorioissa). Myös uima-allasvesinäytteiden tulokset siirretään Vati -järjestelmään. Toimenpide edellyttää ensin näytteenottotapahtumien kirjaamista järjestelmään.

Taulukko 7. Uimavesinäytteenoton jakautuminen valvontakohdetyypeittäin 2026.

Valvottava uimapaikka	Kohteiden lukumäärä	Näytemäärä kpl /vuosi
Kylpylä tai vastaava	1	

Uimahalli	9	n. 700
Uima-allas	15	
Yleinen uimaranta	14	70
Pieni yleinen uimaranta	23	72
Talviuintipaikka	13	46

3.6.3 Sisäympäristön laatu

Sisäympäristön laatua selvitetään aistinvaraisesti ja tarvittaessa erilaisin mittauksin ja näytteenotoin. Esimerkiksi rakennusmateriaalinäytteiden mikrobiviljelytuloksia voidaan verrata asumisterveysasetuksen soveltamisohjeessa annettuihin toimenpiderajoihin. Asumisterveysasetuksessa (STM:n asetus 545/2015) korostetaan sisäilmatutkimusten kokonaisarviointia. Tarkastuksen yhteydessä voidaan suorittaa alustavia mittauksia mm. olosuhte- ja melumittarin avulla. Terveysturvallisuuden valvonnassa on käytössä myös muita ajanmukaista välineistöä kuten lämpökamera, paine-eromittari, pintakosteusmittareita ja merkisavukyniä.

3.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti sekä valvontajärjestelmään merkittyjen suoritustietojen, että taloustoteumatietojen avulla. Suoritustoteumatiedot käsitellään palveluyksikköpalaverissa neljännesvuosittain. Myös tiimit seuraavat omissa palaverissaan suoritteita säännöllisesti. Lisäksi koko palvelualueen suoritteita tarkastellaan säännöllisesti palvelualuepalaverissa ja yksikön taloustietoja esitellään koko henkilöstön yhteisissä palaverissa vähintään kahdesti vuodessa.

Toteutuneet tarkastukset, toimenpiteet, näytteenotot ja näytetulokset raportoidaan sähköisesti keskusvalvontaviranomaisille. Suunnitelman toteutumisen arviointi viedään vuosittain ympäristö- ja rakennusvalvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Lupa- ja valvontavirasto voi suorittaa valvonnan toteutumisen arviointia esimerkiksi Vati-järjestelmän tietojen perusteella. Tällainen tarkastelu terveydensuojeluvalvonnan toimintojen osalta on tehty valvontayksikköön v. 2025.

3.8 Valvonnan painopistealueet ohjelmakaudella 2025–2028

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa edistetään toteuttamalla yhteisen valvontaohjelman tavoitteita tietoperusteisesta valvonnasta, osaamisesta ja varautumisesta. Terveysturvallisuuden valtakunnallisessa valvontaohjelmassa keskusviranomainen on tarkentanut toimialakohtaiset painopisteet, joita ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen terveydensuojelussa. Valvontayksikkö huomioi valtakunnalliset painopisteet omassa toiminnassaan.

3.8.1 Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

- Alueellinen yhteistyö

Alueellista yhteistyötä on tehty mm. Uudenmaan alueen vesihuollon yhteistyötapaamisissa, joita järjestetään säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa. Näitä tapaamisia jatketaan myös tulevaisuudessa.

- Riskienhallintasuunnitelmat

Talousveteen liittyvää riskinarviointityötä jatketaan yhdessä talousvesilaitosten kanssa. Vesilaitoksia ohjataan käyttämään pääasiassa Water Safety Plan (WSP) -työkalua toimintaympäristön seurannan, riskinarvioinnin ja muun omavalvonnan suunnittelemiseen. Riskienhallintasuunnitelmaa laadittaessa osallistetaan työhön myös paikallinen ympäristönsuojeluviranomainen. Ohjauksen ja valvonnan avulla korostetaan, että talousvettä toimittavien laitosten tulee tarkistaa riskienhallintasuunnitelmansa ajoissa ja että tämä tulee tehdä ennen valvontatutkimusohjelmien tarkistamista.

- Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta

Terveysturvallisuudessa määritettyjen ensisijaisena tilana käytettävien rakennusten omistajien on koottava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallinnan kannalta tarpeellisia tietoja ja kohdistettava riskienhallintaa rakennuksen vesilaitteistoihin. Näiden tilojen rakennusten omistajien on huolehdittava siitä, että vesilaitteistojen riskienhallintaa koskevat toimenpiteet on tehty viimeistään 12.1.2029. Toiminnanharjoittajan, joka käyttää rakennusta tai sen osaa ensisijaisena tilana, on osallistuttava rakennuksen vesilaitteistoja koskevaan riskienhallintaan ja hänellä tulee olla valmius esittää valvontaviranomaiselle riskienhallintaa koskevat tiedot pyydettyinä.

Valvontasuunnitelmakaudella ensisijaisten tilojen omistajia ohjataan ja kannustetaan aloittamaan vesilaitteistojen riskinarviointityötä sekä tarvittaessa tehostamaan riskienhallintaan liittyviä toimenpiteitä mm. legionellabakteerin torjuntaan liittyen.

Ensisijaisten tilojen suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä ohjauksen ja neuvonnan ohella valvontakohteissa mitataan talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötiloja ja arvioidaan legionellan esiintymisen riskiä. Ensisijaisien tilojen kohteita ja on kannustettu mittaamaan ja seuraamaan vesijärjestelmän lämpötiloja sekä teettämään legionellatutkimuksia.

Rakennusten vesijärjestelmien riskinarviointi osana omavalvontaa vaatii vielä runsaasti ohjausta ja neuvontaa sekä myös valvojien perehtymistä ja kouluttautumista.

3.8.2 Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

- Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa

Yksikkö painottaa suunnitelmallisen valvonnan riskinarvioinnin edelleen kehittämistä kaikkien terveydensuojelun kohdetyyppien osalta. Riskinarvioinnin apuna käytetään mm. Vati -järjestelmästä saatavia raportteja aiemmilta tarkastuskäynneiltä kertyneistä valvontatiedoista ja tutkimustuloksista. Tulevalla valvontasuunnitelmakaudella pyritään kiinnittämään huomiota erityisesti niihin kohteisiin, joiden valvontatarve on suurin.

Toiminnanharjoittajien tueksi on omavalvonnasta laadittu kirjallista ohjeistusta, jota on toimitettu kohteille sähköpostilla ja lisäksi ohje on luettavissa yksikön kotisivuilla. Ohjeita tullaan päivittämään ja edelleen jalkauttamaan tulevalla suunnitelmakaudella.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella vaikuttavien valvontayksiköiden kanssa on aloitettu Teams –palaverit, joissa on käsitelty mm. omavalvontaan liittyviä asioita. Palavereja on tarkoitus pitää jatkossakin.

- Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen

Asumisterveysiä on kolmella henkilöllä rakennusterveysasiantuntijan pätevyys, lisäksi neljäs aloitti opinnot v. 2025. Meluun liittyviä syventäviä opintoja on suorittanut kaksi terveydensuojelutarkastajaa. Sisäilmastoseminaariin ja -pajaan, ympäristöterveyspäiville ja

osaamista täydentäviin koulutuksiin pyritään osallistumaan vuosittain, ohjelma huomioiden. Koulutuksien pääkohdat esitellään pääosin tiimitasolla palaverien yhteydessä. Tarvittaessa voidaan järjestää myös sisäistä koulutusta koulutuspäivien annista.

3.8.3 Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Terveydensuojelun valmius ja varautuminen on osa ympäristöterveydenhuollon varautumista, jota on esitelty suunnitelman yhteisessä osiossa kappaleessa 1.15. Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Terveydensuojelun varautumisessa pääpaino on vesihuollon häiriötilanteissa. Oman toiminnan kehittämisessä kiinnitetään huomiota mm. suunnitelmien päivittämiseen ja niiden yhteensovittamiseen. Vesilaitoksen ja viranomaisen yhteistyönä laadittu yhteistoimintaohje häiriötilanteisiin varautumisesta on koettu hyödylliseksi työkaluksi. Valvontasuunnitelmakaudella pyritään edelleen vahvistamaan yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa sekä osallistumaan häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen tarjonnan ja mahdollisuuksien mukaan vuosittain. Harjoituksen sijasta voidaan osittain hyödyntää oppia, joka on kertynyt todellisista, normaalia laajemmista häiriötilanteista.

3.9 Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että turvataan terveellinen elinympäristö. Espoon seudun ympäristöterveys ohjaa ja neuvoo kuntalaisia ja toiminnanharjoittajia terveydensuojeluun liittyvissä asioissa mm. tarkastuksilla, sähköpostitse, puhelimitse ja internetsivuilla, jonne on kerätty tietoutta toiminnanharjoittajien ja kuntalaisten tueksi. Uimarantavesivalvonnasta saatavat bakteeritulokset toimitetaan vuoden lopussa kootusti tiedoksi ympäristönsuojelulle hyödynnettäväksi.

Ympäristöterveys osallistuu ennaltaehkäisevään työhön antamalla vuosittain lausuntoja ympäristölupahakemuksista ja kaavoista eri viranomaisille, kuten ympäristö- ja rakennusvalvontakeskukselle, kaupungin muille toimialoille ja Lupa- ja valvontavirastolle.

Yksikkö tekee säännöllistä yhteistyötä kaupungin eri toimialojen kanssa, kuten tilapalveluiden, työsuojelun, sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Vuosittaisia yhteistyöpalavereita järjestetään muun muassa epidemiaselvitystyöryhmän, tilapalveluiden ja varhaiskasvatuksen kanssa.

Terveydensuojelun palveluyksikkö osallistuu aktiivisesti Uudenmaan alueiden yksiköiden eri ryhmien välisiin yhteistyöpalaveriin.

Taulukkoon kahdeksan on koottu eri kokoonpanoja, joiden kanssa Espoon seudun terveydensuojeluviranomainen tekee yhteistyötä.

Taulukko 8. Kokoonpanoja ja tapoja, joissa Espoon seudun ympäristöterveyden terveydensuojeluviranomainen tekee yhteistyötä.

Ennalta ehkäisevä terveydensuojelu	
Luvat, ilmoitukset, suunnitelmat, lausunnot, neuvottelut, tiedotus, ohjaus ja neuvonta	• rakennusvalvonta • ympäristönsuojelu (kunnat ja LVV) • kaavoitus (kunnat, maakunta) • sosiaalihuolto (kunnat ja LVV) • terveydenhuolto (hyvinvointialue ja LVV) • LVV varhaiskasvatus • LVV alkoholihallinto

Varautuminen häiriötilanteisiin	
Valmiussuunnittelu, varautuminen, häiriötilanneharjoitukset, suunnitelmien yhteensovittaminen	• pelastusviranomainen • kunnan johto (yhteistoiminta-alueella kaikki alueen kunnat) • LVV • Puolustusvoimat • THL • toiminnanharjoittajat • terveydenhuolto • laboratoriot • viestintä
Terveyshaittaepäilyn selvittäminen	
Savuhaitta, meluvalitukset, tuulivoiman terveysvaikutukset, radonturvallinen rakentaminen	• ympäristönsuojelu • rakennusvalvonta • LVV alkoholihallinto • STUK • THL
Sisäilmatyöryhmät	
Rakennusten terveellisyden seuranta	• kiinteistön omistaja • rakennusvalvonta • tilakeskus • kouluterveydenhuolto • työsuojelu • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • opetustoimi
Yhteistarkastukset	
Koulut	• kiinteistön omistaja • kiinteistön huollosta vastaava taho • tilakeskus • kouluterveydenhuolto • työsuojelu • työterveys • tilojen käyttäjien edustaja • toiminnan vastuhenkilö
Epidemiaselvitystyöryhmä	
Tartuntataudit, epidemiat, varautuminen	• hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavat lääkärit • tartuntatautiyhdyshenkilöt • kunnan virkaeläinlääkäri • vesihuolto

3.10 Valvontakohdetyyppikohtainen tarkastusten sisältö ja riskiluokat

Terveydensuojeluvalvonnan tekemien suunnitelmallisten tarkastusten sisältö ja riskiluokat on kuvattu taulukossa 9.

Taulukko 9. Valvontakohdetyyppikohtainen tarkastusten sisältö ja riskiluokat

Valvontakohdetyypit	Tarkastusten sisältö sekä riskinarviointiin liittyviä tekijöitä	Riski-luokka

Majoitustoiminta, majoitusluoneistot <i>* hotellit</i> <i>* hostellit</i> <i>* asuntolat</i> <i>* maatilamatkailu</i> <i>* kasarmit</i>	Tilojen soveltavuus, varustelutaso, käymälä, pesu- ja saunatilat, yleinen siisteys, siivous- ja pyykkijärjestelyt, huoneiden astioiden pesu, sisäilman laatu, ilmanvaihto, pintojen kunto, tuholaisten torjunta, veden hankinta, kiinteistön vesijärjestelmän lämpötilat, omavalvonnan käytännöt ja niiden toimivuus TupL: tupakointikiellot	1-2
Saunat	Kosteiden tilojen hygieniat, käymälät, ilmanvaihto, pintojen ja kalusteiden kunto, yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	2
Yleiset altaat <i>* uimahalli</i> <i>* uima-allas, maauimala</i> <i>* kylpylät ja vesipuistot</i>	Uima-altaan tarkastus: kaikki Vati:n asiat: Valvontatutkimusohjelma, häiriötilannesuunnitelma, pintapuhtausnäytteet, näytteenotto-suunnitelma, uimaveden laatu, asetuksen 315/2002 vaatimukset, toimintaympäristö, siisteys, kaikkien pintojen kunto- ja hygieniat, ylläpito, kiinteistön vesijärjestelmä, käymälät ym. oheistilat, tiedotus, roska-astiat, opasteet, hygieniaohteet, tiedotus sekä omavalvonnan toimivuus, mm. käyttötarkkailukirjaukset ja huoltosuunnitelmat (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: Valvontatutkimusohjelma, häiriötilannesuunnitelma, näytteenottosuunnitelma, siivoussuunnitelma, pintapuhtausnäytteet, tutkimustulokset, näytteidenotto	3
Yleiset uimarannat (EU -uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	Rannan tarkastus: kaikki Vati:n asiat: Uimavesiprofiili, uimaveden laatu, toimintaympäristö, siisteys, ylläpito, käymälät ym. oheistilat, tiedotus, uimavesiasetuksen vaatimukset, roska-astiat, kieltokyltit, hygieniaohteet sekä omavalvonnan toimivuus (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: Uimavesiprofiili, riskienarviointi, tutkimustulokset ja verkkosivut. Näytteiden otto häiriötilanteissa. TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2
Pienet yleiset uimarannat <i>* pienet yleiset uimarannat</i> <i>* talviuintipaikat</i>	Rannan tarkastus: kaikki VATI:n asiat: Uimaveden laatu, toimintaympäristö, siisteys, ylläpito, käymälät ym. oheistilat, uimavesiasetuksen vaatimukset, roska-astiat, kieltokyltit, tiedotus, hygieniaohteet sekä omavalvonnan toimivuus (kirjallista ov-suunnitelmaa ei vaadita) Asiakirjatarkastus: tutkimustulokset, ja verkkosivut. Näytteiden otto häiriötilanteissa.	2
Yleinen liikuntatila	Sisäilma ja ilmanvaihto, siivouksen taso, kaikkien tilojen ja laitteiden hygieniat, kaikkien pintojen ja laitteiden kunto, vedenottopisteet, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan käytännöt ja toimivuus	1
Koulut tai oppilaitokset <i>* esiopetus</i> <i>* peruskoulu</i> <i>* lukio</i> <i>* ammattioppilaitos</i> <i>* korkeakoulu</i> <i>* muu aikuiskoulutus</i> <i>* muut koulut ja oppilaitokset</i>	Yleinen siisteys, siivousohjelma ja -välineet, pintojen kunto, mahdolliset kosteusjäljet rakenteissa, käyttäjien havainnot, veden hankinta, vesijohtovesi, valaistus, sisäilman laatu ja ilmanvaihto, lämpötila, vetoisuus, äänolosuhteet, oppilasmäärät, omavalvonnan toimivuus, rakennuksen ja laitteiden huolto ja ylläpito, erityistilojen kuten veisto- ja kemianluokkien terveysturvallisuus, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, rakennuksen ulkopuoli ja piha-alueet. TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2

Sosiaalihuollon palvelut <i>* päiväkotit,</i> <i>ryhmäperhepäiväkotit</i> <i>* leikkitoiminta ja muu päivätoiminta</i> <i>* lastenkodit</i> <i>* koulukodit, nuorisokodit</i> <i>* ammatilliset perhekodit ja muut lastensuojeluyksiköt</i>	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja äänisolosuhteet, jätehuolto, piha- ja leikkialueet, radonmittaustulokset, tilojen soveltuvuus, kiinteistön vesijohtovesi, omavalvonnan laajuus ja toimivuus TupL: tupakointikiellon noudattaminen	2
Sosiaalihuollon palvelut <i>* vanhainkoti (laitoshuolto)</i> <i>* vanhusten tehostettu palveluasuminen</i> <i>* kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen)</i> <i>* muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat; tehostettu palveluasuminen)</i> <i>* ensi- ja turvakodit</i> <i>* perhekuntoutusyksiköt ja muut yksiköt</i>	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja äänisolosuhteet, jätehuolto, radonmittaustulokset, kiinteistön vesijärjestelmä, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	2
Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset <i>* Kosmetologiset huoneistot</i> <i>* muu ihon käsittely tai hoito</i> <i>* tatuointi * ja lävistys</i>	Tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, vaatehuolto, pesu- ja pukeutumistilat, käymälät, rakenteiden kunto, kiinteistön vedenhankinta, vesijohtovesi, omavalvonnan laajuus ja toimivuus	1-2
Solariumit	Tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus, käymälät, ilmanvaihto, siivousjärjestelyt, pesu- ja pukeutumistilat, omavalvonta, toimijan asiakkaalle tapahtuva ohjeistus STUK:n ohjeistuksen mukaisesti SätL: solariumlaitteiden säteilyturvallisuus	2
Julkiset hui- ja kokoontumishuoneistot, lasten ja nuorten kohteet <i>* sisäleikkipuistot</i> <i>* kerhotilat</i> <i>* leirikeskukset</i> <i>* nuorisotilat</i>	Yleinen siisteys ja rakenteiden kunto, siivousohjelma ja -välineet, käymälät, pesu- ja pukeutumistilat, vaatehuolto, valaistus, sisäilman laatu, lämpö- ja äänisolosuhteet, kiinteistön vesijohtovesi, radonmittaustulokset, omavalvonnan käytännöt ja toimivuus	1-2
Talousveden toimittaminen		
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)		
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m³ / vrk tai vähintään 5000 henkilölle	Toiminnan, siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen yhdenmukaisuus, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ja päivittäminen asetuksen mukaiseksi, henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen, veden käsittely ja sen riittävyys, vedenotta-	3

(ominaisuustieto) STMa 1352/2015)	moiden ja niiden ympäristön tarkastus, tilojen siisteys ja kunto, häiriötilanteisiin varautuminen, 6 h desinfiointivalmiuden varautuminen, WSP tai muu riskinarvioinnin laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa sekä sen hyväksyminen sekä riskienhallintaan liittyvä toimenpidesuunnitelma sekä toteutus, laitoksen omavalvonta, laitostilojen siisteys ja kunto, vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto ja niiden kunnon seuranta, saneeraaminen, kemikaalien käyttö ja varastointi, veden laadusta tiedottaminen, vesitornien tarkastukset.	
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m³ / vrk tai 50 – 4999 henkilölle (ominaisuustieto) asetuksen 1352/2015 mukainen kohde	Talousvettä toimittavat laitokset: toiminnan siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen mukaisuus, valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ja päivittäminen asetuksen mukaisesti, henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen, veden käsittely ja sen riittävyys, vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus, tilojen siisteys ja kunto, häiriötilanteisiin varautuminen, 6 h desinfiointivalmiuden varautuminen, WSP tai muu riskinarvioinnin laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa sekä sen hyväksyminen sekä riskienhallintaan liittyvä toimenpidesuunnitelma sekä toteutus, laitoksen omavalvonta, laitostilojen siisteys ja kunto, vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto ja niiden kunnon seuranta, saneeraaminen, kemikaalien käyttö ja varastointi, veden laadusta tiedottaminen, tai muu asetuksen 1352/2015 mukainen kohde: ilmoituksen mukaisuus.	3
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)		
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus alle alle 10 m³/vrk tai alle 50 henkilölle (ominaisuustieto) asetuksen 401/2001 mukainen kohde	Talousvettä toimittavat laitokset: soveltaen samat kuin yllä; muu 401/2001 asetuksen mukainen kohde: ilmoituksen mukaisuus, kaivojen rakenteet tarkastetaan jatkuvan valvonnan näytteenoton yhteydessä (jos viranomaisen huolehtii näytteenotosta). Häiriötilanneohjeistuksen laatiminen yhteistyössä laitoksen kanssa.	2

3.10.1 Riskiluokat

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

3.10.2 Tarkastustiheys

2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	kerran kolmessa vuodessa
0,25	kerran neljässä vuodessa
0,2	kerran viidessä vuodessa

Taulukko 10. Terveystensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma v. 2026.

Terveystensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma vuodelle 2026					
TsL:n mukainen toiminta	VATIn toimintatyyppi	Tarkastus- tiheys	Kohteiden lkm	Tark. v. 2026	HUOM
Majoitustoimintaan tarkoitettu tila					
Hotelli, hostelli (retkeilymaja, retkeilyhotelli, kesähotelli ja muut vastaavat), huoneistohotelli, motelli ja matkustajakoti	Hotelli	0,2	15	3	
	Hostellit, kuten retkeilymajat, retkeilyhotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoteli	0,2	24	2	
Lomakeskuksen ja leirintäalueen majoitusluoneisto	Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	0,2	0	0	
Majoituskasarmi	Kasarmit	0,2	1	0	
Majoittumiseen tarjottu kalustettu luoneisto, lomaa-asunto tai tila (aamiaismajoitus siihen tarkoitetuissa tiloissa sekä asuntola, yömaja, vastaanottokeskus sekä muut vastaavat)	Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä	0,2	0	0	
	Asuntolat, yömajat, pakolaisten vastaanottokeskukset	0,2	2	1	
	Muu lomaa-asuntojen ammattimainen tarjoaminen	0,2	2	0	
	Muu majoitustoiminta	0,2	5	1	
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta					
Urheiluhalli tai jäähalli	Yleinen liikuntatila	0,25 - 0,2	139	15	
Yleisölle avoin kuntosali tai liikuntatila					
Yleisölle avoin sauna (pääasiallinen käyttötarkoitus)	Saunat	0,5	9	2	
Kylpylä, uimahalli, maauimala sekä uimaveden laadun hallinnasta ja direktiivin 76/160/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/7/EY mukainen yleisölle avoin uimaranta (ns. EU-uimaranta)	Yleiset altaat (kylpylä, uimahalli ja maauimala)	1 - 2	10	13	
	Yleiset altaat (muut altaat)	0,5-1	15	14	
	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	1	14	20	Sisältää talviuimikkohteiden tarkastukset
Muu yleisölle avoin uimaranta	Pienet yleiset uimarannat	0,5-1	23	14	Sisältää talviuimikkohteiden

					tarkastuk -set
Päiväkoti ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämispaikka					
Päiväkoti	Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	0,3 - 0,2	346	143	
Ryhmäperhepäiväkoti siihen varatussa tilassa	Leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	0,2	22	5	
Lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvä toiminnan järjestämispaikka	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot	0,2	35	10	
Esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukio-opetusta ja korkeakoulutusta järjestävä oppilaitos Taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos Opetuksen järjestämispaikka	Peruskoulu ja esiopetus	0,3	128	38	
	Lukio	0,3	16	5	
	Ammattioppilaitos	0,3	13	5	
	Korkeakoulu	0,3	9	1	
	Muu aikuisopetus	0,3	2	1	
	Muut koulut ja oppilaitokset	0,3	2	1	
Jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö					
Tehostetun palveluasumisen yksikkö tai laitoshoidon antava sosiaalihuollon yksikkö	Vanhainkoti (laitoshuolto)	0,3 - 0,25	4	2	
	Vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen)	0,3 - 0,2	44	21	
	Muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat, Kehitysvammalaitokset: tehostettu palveluasuminen)	0,3 - 0,2	55	23	
Lastensuojelulaitos	Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	0,25 - 0,2	22	7	
Ensi- ja turvakoti	Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt	0,3 - 0,2	1	0	
Solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola					
Solariumpalvelu	Solarium	0,2	5	3	
Ihoa rikkova toiminta	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset	0,25 - 0,2	74	13	

Erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola	Tatuointi ja lävistys	0,25 - 0,2	10	2	
Talousveden toimittaminen					
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)					
Vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m3 / vrk tai vähintään 5000 henkilölle		1	3	3	
Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m3 / vrk tai 50 – 4999 henkilölle		0,5 - 1	9	8	
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)					
Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus alle 10 m3 /vrk tai alle 50 henkilölle		0,3 - 1	8	3	
Muut valvottavat talusvesikohteet (1352/2015 tai 401/2001) - elintarvikehuoneisto - julkinen / kaupallinen toiminta	Talousveden laatua valvotaan viranomaisnäytteillä sekä tarvittaessa tehdään riskinarviointiin perustuva tarkastus		8 43	0	
Yhteensä			1120	379	

Lainsäädäntö ja ohjeet

Terveysuojelulaki 763/1994

Terveysuojeluasetus 1280/1994

STMa asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista 545/2015

STMa asetus talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta 1352/2015

STMa pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 401/2001

STMa yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 177/2008

STMa pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 354/2008

STMa uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 315/2002

STMa talousvettä toimittavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja

talousvesihygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta 1351/2006

STMa uimahallissa, kylpylässä tai vastaavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja allasvesihygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta 1350/2006

Säteilylaki 859/2018

Tupakkalaki 549/2016

Laki tupakkalain muuttamisesta 251/2025

VNa elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevästä laboratorioista (152/2015)

VNa elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011)

VNa talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta (7/2023)
Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025-2028
Juomavesidirektiivi (EU) 2020/2184

Lupa- ja valvontaviraston ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä saa tietoa terveydensuojeluvalvontaan liittyvistä ajankohtaisista asioista ja tulkinnoista.

4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA

4.1 Johdanto

Tupakkalain (549/2016) tarkoituksena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Kunnan tehtävänä on alueellaan valvoa tupakkalain noudattamista. Kunta voi ilmoittaa tupakkalain rikkomisesta poliisille tai Lupa- ja valvontavirastolle. ~~Valviralle~~

Espoon seudun ympäristöterveyden alueella, johon kuuluvat Espoo, Kauniainen ja Kirkkonummi tupakkalain mukaisista tehtävistä huolehtiva toimielin on Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunta. Kunnan tulee tupakkalain (549/2016) 84 §:n mukaan laatia ja hyväksyä tämän lain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Tupakkalain mukaan yleinen johto ja ohjaus kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Lupa- ja valvontavirasto ohjaa kuntia niille tämän lain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

Tupakkalain 87 §:n mukaan kunnalla on tiedonsaantioikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tässä laissa tarkoitettujen tuotteiden valmistajilta, maahantuojilta ja myyjiltä sekä muilta viranomaisilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan selvittämiseksi.

Kunta on pyydettyäessä velvollinen toimittamaan korvauksetta Lupa- ja valvontavirastolle tarkastuksia ja muita valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja tupakkalain mukaisen valvonnan ohjausta, seurantaa, raportointia ja tilastointia varten.

Suunnitelma sisältää myös lääkelain mukaisten nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnan.

4.2 Tupakkalain valvonta

Kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Kunta valvoo alueellaan tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa, markkinointi- ja esilläpitokieltoja sekä tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista (tupakkalaki, 8 §). Valvontaan kuuluu myös etämyynnin valvontaa, jossa toimivaltainen kunta määräytyy etämyyntiä harjoittavan yhtiön virallisen kotipaikan mukaan.

Lähtökohtana valvonnan toteuttamisessa on riskinarviointiin perustuva kohteiden valinta. Riskinarviointi perustuu muun muassa kohteesta kerättyyn valvontatietoon sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säännöksiä.

Tupakkalain 86 §:n mukaan kunnalla on oikeus päästä tarkastamaan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden valmistus-, pakkaus-, varastointi- ja myyntipaikan tiloja ja toimintaa sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja.

Tupakkalain perusteella tupakointi on kielletty yleisön, työntekijöiden tai asiakkaiden käytössä olevissa sisätiloissa, päiväkotien ja koulujen ulkotiloissa sekä leikkikentillä ja uimarannoilla. Tupakointi voidaan kuitenkin sallia sisätiloissa erillisessä tupakointitilassa, joka on hyväksytty tupakointiin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) nojalla. Tällöin on huolehdittava siitä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan alueelle, jolla tupakointi on

kielletty. Tupakointitila ei saa olla sellaisen sisätilan yhteydessä, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä. Tupakointitilan tulee olla rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä ja tarkastama. Erilliset tupakointitilat on valvontayksikön alueella hyväksytty kuudessa ravitsemusliikkeessä.

Valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa havaitsemistaan tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta anniskeluviranomaiselle ja tupakointitilan rakenteellisista rikkomuksista rakennusvalvontaviranomaiselle. Kunnan valvontaviranomaiset ja työsuojeluviranomaiset ilmoittavat rikkomuksista toisilleen.

Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myynti on luvanvaraista. Myynnin luvanvaraisuuden tavoitteena on vähentää alaikäisten tupakkatuotteiden ja nikotiinia sisältävien tuotteiden saatavuutta ja tupakoinnin yleisyyttä, sekä estää laittomasti maahantuotujen ja kiellettyjen tupakkatuotteiden levitys laillisten tupakkatuotteiden jakelukanavien kautta. Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyyntilupa on myyntipaikkakohtainen.

Tupakkalain säädösten noudattamista valvotaan tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntipaikoissa joko elintarvikevalvonnan suunnitelmallisten tarkastuskäyntien yhteydessä tai erillisellä tarkastuskäynnillä. Tarkastuksia tehdään myös erilaisten asiakasvalitusten perusteella.

4.3 Hakemusten käsittely

Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntilupia haetaan ja muutoksista ilmoitetaan sähköisesti Lupa- ja valvontaviraston ylläpitämässä valtakunnallisessa tupakkarekisterissä. Valvontaviranomainen käsittelee hakemuksen ja merkitsee tiedot tupakkarekisteriin. Lisäksi tiedot myyntiluvasta kirjataan VATI-järjestelmään.

Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyyntilupa voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Lupa voidaan myöntää määräajaksi, jos elinkeinonharjoittaja myy tupakkatuotteita, nikotiininesteitä tai savuttomia nikotiinituotteita vain tietynä ajankohtana tai ajanjaksona, esimerkiksi jossain tapahtumassa, eikä toiminta ole pysyvää. Yhden myyntilupahakemuksen käsittelyyn kuluu arviolta 3 h työaikaa.

Tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä myyvän elinkeinonharjoittajan on kustannuksellaan laadittava ja toteutettava omavalvontasuunnitelma tupakkalain 53 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyjen kieltojen noudattamiseksi. Omavalvontasuunnitelma on liitettävä vähittäismyyntihakemukseen.

Asuntoyhteisö voi hakea kunnalta tupakkalain 79 § mukaista päätöstä tupakointikiellon määräämiseksi asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Hakemus käsitellään valvontayksikössä Valviran ohjeistuksen mukaisesti.

4.4 Myyntiluvan peruuttaminen

Kunta voi peruuttaa myönnetyn vähittäismyyntiluvan määräaikaisesti tai pysyvästi, jos laiminlyönti tai rikkomus sitä edellyttää. Lupa voidaan peruuttaa, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen varoituksesta taikka rikosoikeudellisesta seuraamuksesta huolimatta jatkaa säännösten vastaista toimintaa. Kunnan on ilmoitettava myyntiluvan peruuttamisesta ja myyntirikkomuksista Lupa- ja valvontavirastolle Valviralle (tupakkalaki, 49 §). Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan myyntiluparekisteriin.

Tupakkalain 97 §:n 1 momentin mukaan kunta voi peruuttaa tupakkalain 44 §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan määrääjäksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4.5 Tarkastukset ja painopistealueet

Suunnitelmallisia tarkastuksia tehdään tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntipaikkoihin sekä ravintoloiden tupakointitiloihin. Tarkastustiheys perustuu riskinarvioon. Yksittäisen kohteen tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää muun muassa aiemmilla tarkastuksilla tehtyjen havaintojen perusteella. Myös myytävät tuoteryhmät ja myyntipaikan sijainti voivat vaikuttaa tarkastustiheYTEEN. Tarkastuksia voidaan tehdä myös etänä esimerkiksi verkossa tapahtuvaan markkinointiin liittyen.

Myyntipaikkojen tupakkalain mukaisilla tarkastuksilla tarkastettavia asioita ovat mm. esilläpitokiellon toteutuminen, myyntikielto-opasteet, vähittäismyyntipakkausten ulkoasu, tupakkatuotteiden jäljitettävyyden sekä omavalvontasuunnitelman sisältö ja toteutus, mihin kuuluu mm. ikärajavalvonta. Myynnissä olevista tupakkatuotteista tarkastetaan jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuutta pistokoelunaisesti jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta.

Ravitsemisliikkeissä, joissa on rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymä tupakointitila, ympäristöterveys tekee tupakkalain mukaista olosuhdevalvontaa. Tarkastuksilla arvioidaan tilojen ja toiminnan lainmukaisuutta ja seurataan omavalvonnan toteutumista. Tarvittaessa annetaan ohjeita, kehotuksia tai määräyksiä sekä tehdään seurantatarkastus.

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä tarkastetaan tupakointikielto-opasteet sekä arvioidaan aistinvaraisesti, onko alueella merkkejä tupakoinnista. Ilmassa voidaan todeta olevan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua tai höyryä, jos se on nähtävissä, haistettavissa tai tunnettavissa.

Yleisillä uimarannoilla (13 kpl) tehdään tupakkalain mukainen tarkastus joka toinen vuosi. Päiväkodeissa ja kouluissa tehdään terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä havaintoja tupakkalain noudattamisesta, ja mikäli puutteita havaitaan, tehdään tarkastuskohteeseen tupakkalain mukainen tarkastus. Myös elintarvikelain mukaisen tarkastuksen yhteydessä esim. ravintoloissa voidaan havainnoida tupakkalain noudattamista ja tarvittaessa tehdä tupakkalain mukainen tarkastus. Tupakointikiellojen toteutumista suunnitellaan valvottavan vuonna 2026 myös yleisötilaisuuksissa.

Tupakointikielto on määrätty asuntoyhteisön hakemuksesta 186 asuntoyhteisöön (tilanne 28.10.2025), pääosin parvekkeille, huoneistopihoille ja/tai -terasseille. Asuinhuoneistojen sisätiloihin kiello on määrätty 2 asuntoyhteisöön. Valvontaa tehdään ilmoitusten perusteella. Kieltojen määrän lisääntyessä myös valvontatarve on lisääntynyt. Huoneiston haltijalle voidaan antaa uhkasakolla tehostettu määräys noudattaa kielloa, jos valvontaviranomainen havaitsee tarkastuksella kiellon vastaista tupakointia. Valvonta on haastavaa, koska tupakointi on yleensä satunnaista, ja valvottaviin kohteisiin on toisinaan vaikea nähdä.

Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus käyttäen VATI- järjestelmän tarkastuslomakepohjia.

Valvonnassa huomioidaan valvontaohjelmakauden 2025–2028 tupakkalain valvontaa koskevat valtakunnalliset painopistealueet, jotka ovat seuraavat:

- 1) Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta
- Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta. Valvontaohjelmassa nostetaan esiin riski sille, että kyseisten tuotteiden

myyntipaikkojen joukossa on todennäköisesti suuri joukko sellaisia valvontakohteita, joilla ei ole joko viimeaikaista tai ollenkaan kokemusta tupakkalain alaisten tuotteiden myynnistä.

- 2) Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa
 - Vähittäismyyntipakkausten osalta kiinnitetään erityistä huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunnistus. Valvontayksikön tulisi myös tarkistaa jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus.
- 3) Etämyynti
 - Käytännössä etämyyntikielto merkitsee puuttumista etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytäntöiden, kuten fyysinen tarkastuskäynti, rinnalle uusia toimintatapoja. Etämyynnin toimintaympäristö huomioiden valvontaa on mahdollista toteuttaa käytännössä kirjallisin menettelyin ja ohjeistuksin.
- 4) Markkinointi
 - Markkinointikiellon valvontaa haastavat markkinoinnin moninaiset kanavat ja toteuttamisen tavat. Markkinointia toteutetaan yhä enemmän sähköisessä toimintaympäristössä ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tupakkalain alaisten tuotteiden erikoisliikkeiden määrä on kasvamaan päin. Etämyynnin valvontaa vastaavasti kunnan on valvonnassaan kiinnitettävä huomiota markkinointikieltoa koskevan sääntelyn noudattamiseen paitsi vähittäismyyntipaikoissa, myös myyntipaikkojen mahdollisilla verkko- ja sosiaalisen median sivustoilla ja tileillä.
- 5) Ehkäisevä päihdetyö
 - Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.

4.6 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat ja valvontakohteiden määrä

Tupakka- ja lääkelain mukaiseen suunnitelmalliseen valvontaan on varattu kokonaisuudessaan 0,5 henkilötyövuotta. Arvio suunnitelmallisten tarkastusten määristä on esitetty taulukossa 11. Tupakkalakiin perustuvia suunnitelmallisen valvonnan kohteita on tällä hetkellä yhteensä 200 ja lääkelakiin perustuvia 136 kpl.

Tupakkalain muutoksen siirtymäajan puitteissa Espoon seudun ympäristöterveyteen ei tullut savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä koskevia hakemuksia sellaisilta myyjiltä, joilla ei olisi voimassa olevaa tupakkatuotteiden ja/tai nikotiinienesteiden vähittäismyyntilupaa, eli valvontakohteiden määrä ei ole lisääntynyt lakimuutoksen johdosta. On kuitenkin mahdollista, että savuttomia nikotiinituotteita myydään kohteissa, jotka eivät ole tietoisia myynnin luvanvaraisuudesta tai eivät halua sitä noudattaa.

Valvontatiheyttä on tietyissä kohteissa riskinarvioinnin perusteella vähennetty, mutta uusien painopistealueiden myötä, esimerkkinä jäljitettävyyden ja savuttomien nikotiinituotteiden valvonta, yksittäinen tarkastus on aiempaa työllistävämpi. Suunnitelman mukaan

tarkastuksia tehdään vähintään neljän vuoden välein vähäriskisimpiin kohteisiin. Osa kohteista tullaan tarkastamaan riskinarvioinnin perusteella tätä tiheämmin.

Tupakkatuotteiden vähittäis- ja tukkumyynnin valvonnassa on ilmennyt tarvetta seurantatarkastuksille vuosittain hyvin vaihtelevasti. Vuonna 2025 seurantatarkastuksia on tehty kolme, mutta vaihtelua on ollut tyypillisesti 5–11 % välillä. Vuodelle 2025 varaudumme 5 % laskennalliseen seurantatarkastusten osuuteen tarkastusmäärästä.

4.7 Näytteenotto ja valvontanäytteet

Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä aistinvarainen arviointi riittää yleensä savuttomuuden arvioinnin perusteeksi.

Tupakkalain myyntiä ja markkinointia koskevien säännösten valvontaan ei lähtökohtaisesti liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista. Lupa- ja valvontavirasto voi tehdä näytteenottopyyntöjä kunnalle yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa. Näytteet tutkitaan Valviran hyväksymässä laboratoriossa.

4.8 Nikotiinivalmisteet

Nikotiinivalmisteet kuuluvat lääkelain (395/1987) piiriin. Valvontayksikkö myöntää luvat nikotiinivalmisteiden myyntiin vähittäiskaupoissa, kioskeissa, huoltoasemilla sekä ravitsemusliikkeissä ja valvoo alueellaan lain noudattamista. Nikotiinivalmisteiden myyntilupahakemusten käsittely on toimijalle maksullista. Nikotiinivalmisteiden myynnin määräystenmukaisuutta valvotaan tupakkalain valvonnan yhteydessä. Yhden myyntilupahakemuksen käsittelyyn kuluu arviolta 2 h työaikaa.

Ilmoitukset nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikkojen luvista ja niiden muutoksista toimitetaan Fimean kirjaamoon. Myyntilupapäätökset kirjataan VATI- järjestelmään.

Fimea julkaisee kuukausittain verkkosivuillaan luettelon niistä myyntipaikoista, joilla on lääkelain 54 a §:ssä tarkoitettu kunnan myöntämä lupa itsehoitoon tarkoitettujen nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiin.

Taulukko 11. Tupakka- ja lääkelain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset, arvio vuodelle 2026

Tupakka- tai lääkelain mukainen kohdetyyppi		Kohteiden lukumäärä	Tarkastustiheys/ vuosi	Tarkastusten määrä	Tarkastukseen käytetty keskimääräinen aika (h)
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Tarjoilupaikka, jossa tupakointitila	6	0,5–1	3	4
	EU-uimaranta	14	0,5	0	0,5
Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynti	Vähittäismyynti	177	0,25–1,0	90 (+ 5 seurantaa)	3
	Tukkumyynti	3	0,5–1,0	2	4
Nikotiinivalmisteet, vähittäismyynti Läkelaki (395/1987)		136	0,25–1	70	2
Yhteensä		336		170	

4.9 Lupa- ja valvontamaksut

Kunta perii elinkeinonharjoittajalta tupakkalain mukaisesta lupa- ja valvontatehtävästä maksuja. Kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisesti myyntipistekohtaisen valvontamaksun tupakan, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myynnistä. Lääkelain alaisista nikotiinivalmisteiden myynnistä peritään vuosittainen valvontamaksu.

Kunta perii vähittäismyyntilupahakemuksen, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä koskevan ilmoituksen ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittelystä maksun (tupakkalaki, 90 §). Maksu peritään myös vähittäismyyntilupaa koskevasta muutosilmoituksesta, kun kyse on vähittäismyynnin laajentamisesta uusiin tuoteryhmiin. Tällä maksulla katetaan myyntiluvan ja tukkumyynti-ilmoituksen käsittelystä ja lupapäätöksestä aiheutuneet kustannukset. Lupahakemuksen käsittelystä peritään maksu siinäkin tapauksessa, että lupaa ei voida myöntää. Maksu peritään myös määräaikaista luvista.

5. SUUNNITELMA ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA JA KUNNAN JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUISTA

5.1 Johdanto

Eläinlääkintähuoltolain (2085/2023, voimaan 1.1.2026) 6 §:n mukaan järjestäjän on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista. Suunnitelman tulee sisältää tiedot järjestämisvastuun piiriin kuuluvien eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta (6 §). Eläinlääkäripalvelun mitoitus suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalvelun tuottajien alueella tarjoamat palvelut.

Järjestäjän on lisäksi laadittava suunnitelma eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitetusta eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä (6 §).

Suunnitelmassa on otettava huomioon myös valtakunnallinen valvontaohjelma. Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä

Eläinlääkintähuoltolain lisäksi tehtäväalueelle olennaista lainsäädäntöä ovat elintarvikelaki (297/2021), eläintalilaki (76/2021) ja tähän liittyvät MMM:n asetukset, laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023), laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006), laki eläimistä saatavista sivutuotteista (517/2015), laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta (1277/2019), laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (1069/2021) ja laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014).

Eläinlääkintähuoltolain lisäksi myös muu tehtäväalueen lainsäädäntö on ollut muutoksessa. Eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva uudistettu lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa vuodesta 2022 lähtien ja samalla myös kansallista lääkitsemislakia ja sen alaisia säädöksiä on uudistettu. Laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) on korvannut eläinsuojelulain (247/1996) ja -asetuksen (396/1996) vuoden 2024 alusta lähtien. Uusi, eläinten hyvinvointilakia tarkentava, hevosia koskeva, asetusta tulee voimaan vuoden 2026 alussa. Uudistunut lainsäädäntö on muuttanut ja tulee edelleen muuttamaan jonkin verran sekä praktiikkakäytäntöjä että eläinsuojeluvalvonnan toimintatapoja. Lainsäädäntöuudistukset ovat lisänneet ja tulevat lisäämään eläinlääkäreiden kouluttautumistarvetta.

Kunnille on asetettu vuodeksi 2026 yksi eläinlääkintähuollon painopiste: Kunnat varmistavat uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteutumisen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä. Tämän lisäksi valvontayksikön omana käytännön painopisteenä on suunnitelmallinen valvonta.

5.1.1 Toimintaympäristö

Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa toimiva Espoon seudun ympäristöterveys -valvontayksikkö vastaa eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien järjestämisestä Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella. Kaupungineläinlääkärin vastaanotto sijaitsee Olarissa, osoitteessa Pihatörmä 1 A.

5.2 Voimavarat

5.2.1 Resurssitarpeen kartoitus

Alueella on paljon lemmikki- ja harraste-eläimiä. Pienikokoisia lemmikkieläimiä arvioidaan olevan n. 47 000 kpl (1/8 asukkaiden määrästä). Tuotantoeläinkäyntejä on vuodessa 10-20, joten pieneläinten hoito muodostaa ylivoimaisesti merkittävimmän osan praktiikkatyöstä. Valvontatehtävien osalta työllistävät ensisijaisesti ilmoitusten perusteella tehtävä eläinsuojeluvalvonta sekä eläinten vientiin liittyvät tarkastukset.

Hyötyeläinten ja muiden kotieläinten määrä alueella

Eläinten aktiivisia pitopaikkoja on ilmoitettu eläintenpitopaikkarekisteriin Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen alueella yhteensä 694 kpl. Tämä sisältää paitsi tuotantoeläinten pitopaikat, myös rekisteröitymisvelvolliset seura- ja harraste-eläinten pitopaikat.

Ruokaviraston eläintenpitorekisteristä lokakuussa 2025 haettujen tietojen perusteella valvonta-alueella on yhteensä 20 rekisteröityä nautojen pitopaikkaa. Muiden tuotantoeläinten pitopaikoiksi rekisteröityneitä kohteita on koko valvonta-alueella seuraavasti: aasi 4, alpakka 1, ankka 15, fasaani 4, hevonen/poni 127, kana 232, kyyhkynen 7, lammas 92, viiriäinen 15, vuohi 16 pitopaikkaa ja mehiläinen 204 tarhaa. Muutokset viime vuoteen verrattuna ovat pieniä, ja niihin on voinut osaltaan vaikuttaa myös järjestelmän parantunut hakutoiminto.

Vaikka alueella on runsaasti hevosia, on niiden osuus potilastyössä pieni, sillä alueella on myös useita hevospraktiikkaa tekeviä eläinlääkäreitä ja läheltä on saatavissa myös hevossairaalatason palveluita.

5.2.2 Eläinlääkintähuollon henkilöstöresurssit

Varsinaisia eläinlääkintähuoltolakiin perustuvia kunnalle säädettyjä tehtäviä Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen alueella hoitaa neljä virkaeläinlääkärinä, sekä hallinnollisista tehtävistä vastaa eläinlääkintähuollon esihenkilönä toimiva johtava kaupungineläinlääkäri. Vuonna 2026 toiseen valvontaeläinlääkärin tehtävistä on tarkoitus sisällyttää esihenkilötyötä.

Kahden kaupungineläinlääkärin työajasta on varattu 50 % eläinlääkintähuoltolain 20 §:n mukaisten valvontatehtävien hoitoon ja 50 % eläinlääkäripalveluihin. Kaupungineläinlääkärit huolehtivat alueen hyöty- ja muiden kotieläinten terveyden- ja sairauenhoidosta virka-aikana sekä vastaanotolla että tilakäynnein. Kevästä 2025 alkaen yksikössä on toiminut yhteensä kaksi 100 %:sti eläinlääkintähuollon valvontatehtäviä hoitavaa valvontaeläinlääkärinä. Valvontaeläinlääkäriresurssi on näin ollen yhteensä 3 htv:n suuruinen, eli yksi vakanssi noin 125 300 asukasta kohden.

Eläinlääkintähuollon henkilöstötilanne on muutoksessa, sillä molemmat kaupungineläinlääkärit sekä klinikkaeläinhoitaja ovat irtisanoutuneet kaupungin palveluksesta loppuvuodesta 2025. Näihin tehtäviin on palkattu välittömästi sijaiset kuuden kuukauden ajalle ja vakanssit on tarkoitus täyttää vakinaisesti keväällä/kesällä 2026 sijaisuuksien päättyessä. Uusien työntekijöiden perehdytys tulee todennäköisesti viemään aikaa perustehtävältä. Muutoksen myötä on pyritty myös muuttamaan toimintatapoja siten, että klinikkaeläinhoitajan työpanosta ohjautuisi mahdollisimman paljon potilastyöhön ja asiakaspalveluun. Mm. rehujen myynnistä on luovuttu, ja lääkkeiden ja tarvikkeiden hankinta siirretty pois klinikkaeläinhoitajan tehtäväkuvasta. Myös puhelinliikenteen hallintaan on pyritty kehittämään parempia keinoja.

Klinikkaeläinhoitaja huolehtii vastaanotolla ajanvarauksesta ja asiakasneuvonnasta sekä avustaa eläinlääkäreitä työssään. Terveyden ja sairauden sekä eläintenpitoon ja

hyvinvointiin liittyvää neuvontaa antavat myös virkaeläinlääkärit virka-aikana puhelimitse. Myös luonnonvaraisiin eläimiin liittyviä puheluja tulee kaupungineläinlääkärille runsaasti.

Työssäjaksamisen tukemiseksi eläinlääkintähuollon henkilöstölle on tarjolla sekä yksilö- että ryhmämuotoista työnohjausta. Akuuteissa tilanteissa on mahdollisuus ottaa yhteyttä työpsykologiin lyhyellä varoitusaajalla. Kaikista vaara- ja työtapaturmatilanteista tehdään ilmoitus HESSU2 -järjestelmään.

5.2.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Kunnaneläinlääkäri viran pätevyysvaatimuksena on, että he ovat Suomessa laillistettuja eläinlääkäreitä. Muussa EU/ETA-maassa kuin Suomessa valmistuneilta eläinlääkäreiltä edellytetään lisäksi perehtyneisyyttä asianomaiseen kansalliseen lainsäädäntöön (Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta 29/2000, 4 § ja VNa 1031/2009, § 2). Virkaa voi kuitenkin väliaikaisesti hoitaa eläinlääketieteen opiskelija, jolla on oikeus eläinlääkäriammattinharjoittamislain 7 §:n nojalla harjoittaa väliaikaisesti eläinlääkäriammattia. Pätevyys varmistetaan pyytämällä alkuperäinen tutkintotodistus tarkastettavaksi sekä tekemällä rekisterikysely Ruokaviraston verkkosivustolla eläinlääkärirekisteriin.

Klinikkaeläinhoitajan pätevyysvaatimuksena on klinikkaeläinhoitajan tutkinto.

Lain mukaan eläinlääkärille kuuluvia tehtäviä ei anneta muiden kuin eläinlääkärien tehtäväksi. Virkaeläinlääkärit huolehtivat, että tehtävänjako on lainsäädännön mukainen. Esimerkiksi klinikkaeläinhoitaja ei luovuta lääkkeitä vastaanotolta itsenäisesti, vaan ainoastaan eläinlääkäriin päätöksen mukaisesti.

Eläinlääkärit osallistuvat Ruokaviraston järjestämille koulutuspäiville, Eläinlääkäripäiville, sekä muuhun tarpeelliseen, peruseläinlääkintään ja valvontatehtäviin liittyvään koulutukseen. Koulutuspäivät sisältyvät suunnitelman yleisen osan taulukkoon 2.

Eläinlääkäreitä kannustetaan myös erikoistumaan. Tällä hetkellä toinen valvontaeläinlääkäreistä suorittaa erikoiseläinlääkäriopintoja eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa.

5.3 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

5.3.1 Eläinlääkäripalvelujen saatavuus alueella

Yksityiset palveluntuottajat tarjoavat alueella pääosan peruseläinlääkäripalveluista. Keväällä 2025 toteutettiin Uudenmaan alueen (pl. Helsinki) eläinlääkäripalveluja koskien markkinakartoitus osana eläinlääkintähuoltolain uudistumiseen valmistautumista. Espoon, Kirkkonummen ja Kauniaisten alueella oli keväällä 2025 Etelä-Suomen aluehallintovirastolta (AVI) saadun tiedon mukaan yhteensä 47 palveluntuottajaa. Tarkemman selvityksen perusteella yhteensä 39 yritystä oli markkinatilanteen kartoituksen aikana aktiivisessa toiminnassa ja selvityksen jälkeen on Espooseen avattu ainakin kaksi uutta eläinlääkäriin vastaanottoa.

Suuri osa kyselyyn vastanneista, alueen asukkaille palveluja tarjoavista klinikoista on pieniä, ja useissa tapauksissa (14 kpl) nämä ovat ns. yhden eläinlääkäriin vastaanottoja. Muuta henkilökuntaa, mukaan lukien osa-aikainen hoitohenkilökunta, löytyi 21 vastaanotolta. Yhdeksällä klinikalla eläinlääkäreiden määrä oli vähintään viisi. Neljää palveluntuottajaa lukuun ottamatta kaikki tuottavat palveluita pieneläimille. Kymmenen tarjoaa hevoseläinlääkinnän palveluita ja viisi hoitaa tuotantoeläimiä (kuten naudat, siat). Vastaajista 18 tarjoaa peruspalvelujen lisäksi myös erikoiseläinlääkinnän palveluita.

Yhteenvedon voidaan todeta, että alueella on runsaasti yksityisiä palveluntarjoajia, jotka tuottavat eläinlääkäripalvelua lemmikkieläimille ja hevosille päiväsaikaan, mutta yöaikaista päivystystä on hyvin rajatusti tarjolla, eikä yöaikaista elintarviketuotantoeläimille tarkoitettua eläinlääkäripalvelua ole saatavilla käytännössä lainkaan. Alueella on useita hevospraktiikkaa tekeviä eläinlääkäreitä ja kohtuullisen matkan päässä on saatavissa myös sairaalatasoisen palveluita hevosille. Hinnat vaihtelevat riippuen palveluntarjoajan klinikan tasosta ja mahdollisesta erikoisosaamisesta

5.3.2 Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuun laajuus

Eläinlääkintähuoltolain (2085/2023) 8 §:n luettelo eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden kannalta välttämättömistä eläinlääkäripalveluista määrittää kunnallisen järjestämisvastuun enimmäislaajuuden. Espoon kaupungin ympäristö- ja rakennuslautakunta on päätöksellään sisällyttänyt kaikki 8 §:n mukaiset palvelut järjestämisvastuuseen ja siten varmistanut, että lakisääteisiä palveluita on saatavilla kaikissa tilanteissa, myös poikkeuksellisissa olosuhteissa. Riittävän kattava kiireettömien palvelujen tarjoaminen myös lemmikki- ja harraste-eläimille mahdollistaa toiminnan akuuteissa tilanteissa sekä tuotantoeläimille tarjolla olevan palvelun saatavuuden. Lisäksi henkilöstön saatavuuden kannalta on olennaista, että tehtäväkuva säilyy riittävän laajana, kuitenkin vaikuttamatta markkinatilanteeseen. Tarjottavat palvelut eivät sisällä erikoiseläinlääkäripalveluita.

5.3.3 Eläinlääkäripalvelujen järjestämistavat

Virka-aikaiset eläinlääkäripalvelut järjestetään omana palvelutuotantona yhden henkilötötyvuoden suuruisena resurssina. Kaupungineläinlääkärit tarjoavat pieneläimille peruseläinlääkäripalveluja yhteisvastaanotolla osoitteessa Pihatörmä 1 A, 02240 Espoo. Vastaanotolla työskentelee myös klinikkaeläinhoitaja. Vastaanotolla tarjotaan tavanomaisia eläinlääkäripalveluja, joihin sisältyy mm. puhelinneuvontaa, sairaudenhoitoa, ennalta ehkäisevää toimintaa eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä sekä tarvittaessa eläinten lopetus.

Virka-ajan ulkopuolinen eläinlääkäriapu hankitaan ostopalvelusopimuksella Helsingin yliopistolta.

5.3.4 Eläinlääkäripalvelujen saatavuus

Järjestämisvastuuseen kuuluvien palvelujen tulee olla saatavilla niitä kotieläimiä varten, joiden omistajan tai haltijan asuin- ja tai kotipaikka on järjestäjän alueella.

Palvelujen saatavuus virka-aikaan

Eläimiä hoidetaan arkipäivisin virka-aikaan kaupungineläinlääkäriin vastaanotolla, osoitteessa Pihatörmä 1 A. Vastaanotto sijaitsee hyvien liikenneyhteyksien päässä. Suurikokoisten lemmikkieläinten ja tuotantoeläinten sairaskäynnit tehdään eläinten pitopaikkaan. Kaupungineläinlääkäreiden virka-aikaisesta praktiikka-ajasta ohjataan vuoden 2026 alusta alkaen noin puolet akuuttien tapausten hoitamiseen. Tämä tapahtuu ensisijaisesti iltapäivän nettiajanvarausta rajaamalla, jolloin samalle päivälle on saatavissa puhelimitse aikoja kiireellisten potilaiden hoitoon.

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella on valtakunnalliseen terveydenhuolto-ohjelman piiriin kuuluvia tuotantoeläintiloja, joille kunnan tulee järjestää terveydenhuoltopalvelut. Tähän mennessä kaikki voimassa olevat terveydenhuoltosopimukset on solmittu yksityisten eläinlääkärien kanssa.

Eläinlääkäripalvelujen osalta alueen palvelutarjonta nojaa ensisijaisesti yksityisiin palveluntarjoajiin, joita alueella on runsaasti. Ajanvarausaikojen keskittäminen yhä

vahvemmin akuuttipotilaisiin aiheuttaa sen, että terveille eläimille tehtäviin leikkauksiin ei välttämättä järjesty aikaa kahden viikon sisällä tilauksesta.

Eläinlääkäripalvelujen saatavuustilannetta seurataan asiakasyhteydenottojen ja palautteen avulla. Uuteen KliniQ-potilastietojärjestelmään on sisällytetty palautteenantomahdollisuus. Palautetta voi antaa myös Espoon kaupungin Palautepalvelu – järjestelmän avulla. Mahdolliset eläinlääkintähuoltoja koskevat asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt ohjataan eläinlääkärien esimiehelle eli johtavalle kaupungineläinlääkärille. Johtava kaupungineläinlääkäri keskustelee asiakkaan kanssa ja päättää mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Kunta korvaa vahingonkorvauslain (412/1974, luku 3) työnantajan ja julkisyhteisön korvausvastuun mukaisesti mahdolliset työntekijän virheestä tai laiminlyönnistä aiheutuneet vahingot. Riitatapauksissa eläimen omistaja, hoitanut eläinlääkäri tai kunta voi pyytää lausunnon eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Lautakunta antaa lausunnon siitä, onko eläimen hoidossa tapahtunut hoitovirhe ja syntyykö virheestä vahingonkorvausvastuu.

Kirjallisista asiakaspalautteista ja mahdollisista valituksista pidetään kirjaa ja niissä esille tulleet asiat huomioidaan eläinlääkäripalvelujen suunnitelmaa päivitettäessä.

Palvelujen saatavuus virka-ajan ulkopuolella

Virka-ajan ulkopuolinen päivystys (arkipäivinä klo 16–8 sekä viikonloppuisin ympäri vuorokauden) hankitaan Yliopistolliselta eläinsairaaltalta Helsingin Viikissä. Palvelut ovat näin saatavissa kohtuullisella etäisyydellä koko Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueelta. Alueella on myös muutamia ilta- ja/tai yöaikaan avoinna olevia yksityisiä eläinlääkäripalvelujen tuottajia. Espoon kaupungilla ja yliopistollisella eläinsairaallalla (aik. Eläinlääketieteellinen korkeakoulu) on ollut päivystyssopimus vuodesta 1989 saakka ja yhteistyö on sujunut erittäin hyvin. Korjaavaa palautetta tulee palveluja käyttäviltä asukkailta erittäin harvoin, ja havaittujen yksittäisten ongelmakohtien osalta on käyty neuvottelut Yliopistollisen eläinsairaalan kanssa toiminnan parantamiseksi. Yliopistollinen eläinsairaala lähettää vuosittain sekä erikseen pyydettyä kunta- ja eläinlajikohtaiset raportit seutuyksikön alueen päivystyksessä hoidetuista potilaista.

5.3.5 Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen

Eläinlääkäripalvelujen tuottamisen toimintaedellytykset ovat hyvät. Palvelujen tuottamista varten on käytössä asianmukaisesti varustellut vastaanottotilat osoitteessa Pihatörmä 1 A (pinta-ala n. 214 m²). Vastaanottoiloja on laajennettu ja remontoitu syksyllä 2023, mikä on sujuvoittanut klinikan toimintaa ja lisännyt työturvallisuutta. Tilat käsittävät odotustilan, kaksi toimenpidehuonetta, kaksi leikkaussalia/hammashoitotilaa, laboratoriotilan, taukotilan sekä sosiaalitilat. Valvontaeläinlääkäreiden käytössä on iso toimistotila, joka toimii myös neuvotteluhuoneena ja lisäksi pienempi toimistohuone mm. valvontatyön tarpeisiin tai johtavan kaupungineläinlääkärin työskentelyä varten.

Eläinlääkäreillä on käytössään kannettava ultraäänilaite. Lisäksi vastaanotolla on ultraäänilaite hammaskivenpoistoon. Haitallisten aineiden käsittelyä varten on suodatinvetokaappi. Huumausaineeksi luokiteltaville lääkeaineille on lukittava tila. Vanhentuneet lääkkeet sekä vaarallinen jäte hävitetään keskitetysti kaupungin toimesta.

Eläinlääkäreille on käytössä suojavaatteita sekä jalkineita. Zoonosetilanteiden hoitamista varten on omat suojarusteensa, jotka käsittävät haalarin, saapassuojat, silmäsuojaimet sekä hengityssuojaimia. Käytössä on myös pakastin lopetettujen pieneläinten säilytystä varten.

Eläinlääkäreiden käytössä on kaupungin leasing-auto, jolle on paikka lämmitetyssä hallissa.

Kaupungineläinlääkärien käytössä on potilastyötä varten Terakuun tuottama KliniQ-potilastietojärjestelmä, joka sisältää myös asiakasrekisterin. Järjestelmä on otettu käyttöön 14.10.2025 ja sitä hallinnoi Espoon kaupungin tietohallinnon palvelualue. Potilasasiakirjojen säilyttämisvastuu on Espoon kaupungilla.

5.3.6 Kiireellinen eläinlääkäripalvelu

Virka-aikainen päivystys järjestetään kaupungineläinlääkäriin vastaanotolla (Pihatörmä 1 A) sekä tuotantoeläinten kyseessä ollessa eläimen pitopaikassa. Kiireelliseen eläinlääkäriapuun ohjataan päivittäin noin puolet praktikkoeläinlääkäriin työajasta.

Virka-ajan ulkopuoliset päivystyspalvelut hankitaan Helsingin yliopistolta (yliopistollinen eläinsairaala). Ostopalvelusopimukseen sisältyvät ne 8 §:ssä säädetty eläinlääkäripalvelut, jotka huomioiden 9-11 §:ssä säädetty vähimmäistaso ja -laajuus tulee järjestää kunnan alueella virka-ajan ulkopuolella päivystysluontoisesti (kiireellinen eläinlääkäriapu). Yliopistollinen eläinsairaala voi ostajan niin halutessa ja eläimen terveydentilan vaatiessa tarjota myös korkeatasoisia erikoiseläinlääkäripalveluja myös päivystysaikana, jolloin niitä muualta ei ole saatavissa. Yliopistollisessa eläinsairaalassa on eriytetty pieneläin- ja hevossairaala sekä tuotantoeläinpäivystys.

Pieneläinsairaala, päivystysnumero 0600 97411, käyntiosoite Koetilantie 2, Helsinki.

Hevossairaala, päivystysnumero 0600 412, käyntiosoite Koetilankuja 1. Helsinki

Tuotantoeläinsairaala, päivystysnumero 0600 97413, käyntiosoite Leissantie 41, Mäntsälä

5.3.7 Järjestämisvastuuta täydentävät eläinlääkäripalvelut

Täydentävien eläinlääkäripalvelujen osalta palveluvalikoimassa on eräitä muita perustason toimenpiteitä, kuten koiran sterilisaatioleikkaus ja erilaisten kasvainten poistoleikkaukset. Tehtävät ovat olennaisia eläinlääkäriin osaamisen säilyttämiseksi ja mahdollistavat kiiretoimenpiteinä tehtävien leikkausten suorittamisen. Kiiretoimenpiteinä palveluvalikoimassa on koiran keisarinleikkaus, koiran ja kissan märkäkohtuleikkaus, sekä muut toimenpiteet vastaanoton varustetason ja eläinlääkäriin peruskoulutuksen antamissa rajoissa, mikäli nämä katsotaan potilaan hengen pelastamiseksi tarpeelliseksi. Diagnostisena menetelmänä tarjotaan ultraäänitutkimus, eläimen sairauden syyn selvittämiseksi ja hoitotarpeen arvioimiseksi sekä eläimen tiineyden tarkastamiseksi.

Täydentävänä palveluna tarjotaan lisäksi eläinten hyvinvoinnin ylläpitoon liittyvät, klinikkaeläinhoitajan suorittamat perustoimenpiteet kuten esimerkiksi kynsien leikkuu, karvojen ajelu ja muut vastaavat pienimuotoiset toimenpiteet.

5.3.8 Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu

Kunnaneläinlääkäri peri tarjoamistaan eläinlääkäripalveluista virkaehtosopimuksessa määrätyn palkkion, sekä korvauksen käyttämistään lääkkeistä ja tarvikkeista aiheutuneista kustannuksista.

Eläinlääkintähuoltolain 15 §:n nojalla palvelujen järjestäjän tulee periä itse tuottamistaan 9 §:ssä tarkoitetuista eläinlääkäripalveluista kotieläimen omistajalta tai haltijalta maksu silloin, kun kotieläintä hoidetaan eläinlääkäriin vastaanotolla. Tämä ns. klinikkamaksun suuruus on ollut 15 € (sis. alv. 25,5 %). Klinikkamaksua ollaan päivittämässä joulukuussa 2025 asiakkaille tasapuolisemmaksi, kolmeportaiseksi maksutaksaksi. Klinikkamaksun tasoiksi on esitetty 2.1.2026 alkaen 14 €, 24 € ja 34 €, toimenpiteen keston mukaan.

Jos järjestäjä tuottaa muita kuin 9 §:n mukaisia palveluja, tulee asiakkaan maksama kokonaishinta olla markkinaperusteinen, ja sen tulee vähintään kattaa palveluun liittyvät kustannukset sekä sisältää maltillinen tuotto-odotus. Eläinlääkäriin markkinaperusteiseksi tuntihinnaksi on laskettu 80 € (sis. alv. 25,5 %) ja klinikkaeläinhoitajan 40 € (sis.alv. 25,5 %). Tarjottaessa täydentäviä palveluita, toimenpidehintaan sisällytetään klinikkamaksun lisäksi kaupungille laskutettava osuus toimenpiteeseen käytetyn ajan perusteella.

Hintojen laskennassa on huomioitu palkkakustannukset sosiaalikuuluineen, vuokratulot, ICT-kustannukset sekä hallinnollinen lisä. Hintaan on myös sisällytetty noin 5 % tuotto-odotus.

5.4 Valvontatehtävien järjestäminen

Valvontayksikössä on yhteensä 3 htv henkilöresurssi eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitetun eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämiseksi. Virkatehtäviä tehdään vain virka-aikana, sillä päivystys hankitaan ostopalveluna, ei virkatyönä.

5.4.1 Eläintautivalvonta

Virkaeläinlääkärit huolehtivat eläintautilainsäädännön täytäntöönpanosta ja lain noudattamisen valvonnasta kunnan alueella. Säännöllistä eläintautivalvontaa ovat mm. vapaaehtoiset lampaiden ja vuohien maedi-visna tarkastukset ja näytteenotot sekä scrapietarkastukset. Siipikarjatilojen salmonellavalvonta toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön salmonellavalvonta-asetuksen mukaisesti (Taulukko 12). Tällä hetkellä alueella ei ole munantuottajia. Mehiläistarhoilla tehdään säännöllisiä tarkastuksia esikotelomädän vastustamiseksi, nämä tehdään käytännössä kaikki alueella toimivien valtuutettujen tarkastajien toimesta.

Vuonna 2022 valvonta-alueella oli runsaasti lintuinfluenssatapauksia, mutta sen jälkeen on todettu ainoastaan kaksi tapausa vuonna 2023 ja yksi tapaus vuonna 2025. Vuonna 2024 valvonta-alueella todettiin kaksi kaniinien verenvuotokuumetautitapausa ja vuonna 2025 yksi tapaus. Myksomatoosia ei ole löydetty valvonta-alueelta vuoden 2020 tautipurkauksen jälkeen enää yhtään tapausa.

Taulukko 12. Eläinten terveyden valvonta, hyötyeläinten pito.

Valvontakohdetyyppi	Kohteiden määrä kpl	Tarkastustiheys kertaa / v	Tarkastukset yhteensä / v	Tarkastusaika htpv / tarkastus
Nauta, maidontuotantotila -Navettahygieniatarkastukset -Terveydenhuolto-sopimukset	- - -	- - -	-	-
Nauta, lihakarja -Terveydenhuolto-sopimukset	5	-	-	
Lampolat, terveysvalvonta - scrapie - maedi-visna	1	0,5	0,5	1
Munantuottajat, terveysvalvonta * salmonellavalvonta	-	-	-	-
Mehiläistarhat, esikotelomätä	102	0-1	-	-
Riistanhoidollinen tarha (fasaani)	4	1	2	0,5
Yhteensä	112			

5.4.2 Suunnitelmallinen eläinsuojeluvalvonta

Eläinlääkintähuollon valvontatehtävistä suurin osa liittyy eläinten hyvinvoinnin valvontaan. Valvontaviranomaisella on oikeus tehdä tarkastus, jos on aihetta epäillä, että eläintä pidetään tai kohdellaan eläinten hyvinvointisäädösten vastaisesti. Tämä lisäksi valvontaviranomaisella on oikeus tehdä tarkastus ilman epäilyä eläinten hyvinvointilain 78 §:ssä luetelluissa kohteissa, kuten esimerkiksi eläinkilpailuissa, eläinnäyttelyissä ja sirkuksissa sekä siellä, missä seura- ja harrastuseläimiä pidetään eläinten hyvinvointilain 60 §:ssä tarkoitetulla tavalla ammattimaisesti tai muutoin laajassa mitassa. Suunnitelmallinen valvonta kohdistuen erityisesti hevostalleihin on valvontayksikön oma strateginen painopistealue vuodelle 2026. Vuonna 2024 ammattimaisen tai muutoin laajamittaisen eläintenpidon määritelmä tarkentui ja kiristyi siten, että kohteiden määrä kasvoi aikaisempaa suuremmaksi.

Taulukko 13. Suunnitelmallisen valvonnan kohteet valvonta-alueella

Valvontakohdetyypit	Kohteiden määrä kpl	Tarkastustiheys kertaa/v	Tarkastukset yhteensä 2026	Tarkastusaika htpv / tarkastus
Eläinhoitolat	17	0,25-1	0	0,5
Kotieläinpiha	1	0,25-1	-	0,5
Lemmikkieläinkaupat	3	0,25	0	0,3
Tallit	69	0,3-1	25	1
Kennelit, (>6 vähintään yli 6 kk:n ikäistä koiraa)	10	0,25	0	0,3
Eläinten välittäjät	12	0,25-1	0	0,3
Yhteensä	112		25	

Ilman epäilyä tehtäviä tarkastuksia tehdään suunnitelmallisesti siten, että ammattimaisesti lemmikki- ja harraste-eläimiä pitävät tilat tarkastetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Vuonna 2026 on tarkoitus kohdentaa tarkastukset hevostalleihin, joihin toteutetaan yhteensä 25 ilman epäilyä tehtävää tarkastusta taulukossa 13 esitetyn mukaisesti. Samalla on mahdollista tarkentaa toimijoiden todellisia määriä rekisteriin verrattuna.

5.4.3 Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset

Ulkopuolisen henkilön tekemän ilmoituksen perusteella tai muulta viranomaiselta saadun toimenpidepyynnön takia tehdään valvontayksikön alueella lähes 500 eläinsuojelutarkastusta tai -tarkastusyritystä vuodessa. Jotta on mahdollista jakaa voimavaroja myös suunnitelmallisiin tarkastuksiin, tulee ilmoituksenvaraisten osalta edelleen kehittää priorisointia siten, että tunnistetaan entistä paremmin ne tehtävät, jotka vaativat akuutteja toimia. Tarkastuskäynneistä noin 30 %:ssa tehdään myös viranomaispäätös, jonka valmistelu sekä päätöksen noudattamisen valvonta vievät runsaasti työaikaa.

Yksi eläinsuojelutarkastus kestää keskimäärin 3,5 tuntia (Taulukko 14). Tarkastukset sisältävät tarkastukseen valmistautumisen, matkat, tarkastuksen ja mahdolliset näytteenotot sekä tarkastuspöytäkirjan / tutkimustodistuksen.

Eläinsuojeluilmoituksen käsittelystä on laadittu valvontayksikössä prosessikaavio.

5.4.4 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

Eläintautivalvontaan liittyen kaupungineläinlääkärit tekevät eläinten vienti- ja tuontitarkastuksia. Tarkastukset ovat hevosten vientitarkastuksia ja lemmikkien vienti- ja tuontitarkastuksia. Viime vuosina sekä hevosten että lemmikkien vientitarkastusten määrä on lisääntynyt ja on nyt noin 270 kpl/vuosi (Taulukko 14).

Vientitodistusten laatimisessa hyödynnettävään TRACES NT – järjestelmään tehdyt muutokset ovat lisänneet työmäärää asiakkaiden neuvonnan osalta, sillä asiakkaan osuus ilmoituksen tekemisessä on korostunut.

Kaupungineläinlääkärit selvittävät laittomasti maahantuotujen eläinten tuontia yhteistyössä mm. Ruokaviraston, AVIn ja poliisin kanssa. Tapauksen määrä on ollut n. 10 kpl / vuosi (Taulukko 14) ja eläinlajeina on lähinnä koiria, kissoja ja hevosia.

Taulukko 14. Arvio muista valvontatehtävistä (ei-suunnitelmalliset)

Valvontakohderyhmä	Tarkastuksia /vuosi (ka)	Tarkastuksen kesto henkilötyöpäivinä
Eläinten vienti/ tuontitarkastukset -hevokset -pieneläimet	90 180	0,5 0,2
Laittomasti maahantuotujen eläinten valvontatehtävät	10	0,5
Eläinsuojelutarkastukset tai tarkastusyritykset, jotka perustuvat epäilyilmoitukseen - näistä tehdään noin 140 viranomaispäätöstä	475	0,5
Yhteensä	755	323,5

5.5 Yhteistyö ja viestintä

Eläintauteihin ja elintarvikevalvontaan liittyvistä merkittävien tapahtumien tiedottamisesta vastaavat maa- ja metsätalousministeriö sekä Ruokavirasto.

Ympäristöterveydellä on erillinen suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta. Suunnitelma sisältää erilliset osiot mm. organisaatiosta, yhteistyötahoista, viestinnästä, varautumisesta ja toiminnasta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemioissa ja elintarvikkeisiin ja talousveteen liittyvissä muissa erityistilanteissa, zoonoosissa ja säteilyvaaratilanteissa.

Viestinnässä tukeudutaan Espoon kaupungin viestintäohjeistuksiin. Eläinlääkintähuollon viestinnästä vastaa johtava kaupungineläinlääkäri tai hänen sijaisensa. Kaupungineläinlääkärit antavat tarvittaessa tietoja / kertovat ajankohtaisista toimintaansa liittyvistä substanssiasioista tiedotusvälineille ja yleisölle. Eritystilanteita varten on mm. laadittu tiedotepohjia ja erityistilanteisiin liittyviä ympäristöterveyden viestintäohjeita ja yhteistyötahotietoja tarkennetaan tarvittaessa ja ainakin kerran vuodessa.

Eläinlääkintähuollon palaverieita pyritään järjestämään noin kuukausittain. Palaverissa käsitellään eläinlääkintähuollon tehtäväkenttään liittyviä ajankohtaisia asioita, ohjaavilta viranomaisilta tulleita ohjeita, sekä kaupungineläinlääkärin vastaanottoon liittyviä käytännön asioita. Lisäksi tavoitteena on pitää viikoittain yhteinen työpalaveri ajankohtaisista asioista praktikkoeläinlääkäreiden, valvontaeläinlääkärin ja klinikkaeläinlääkärin kesken.

5.6 Valvontatehtävistä perittävät maksut

Eläinlääkintähuoltolain mukaan valtio korvaa kunnille eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvästä viranomaisvalvonnasta aiheutuneet kustannukset. Kunnalle maksettavista korvauksista säädetään eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 23 §:ssä ja eläinlääkintähuoltoasetuksen (1031/2009) 3 §:ssä.

5.7 Eläinten terveyden valvonta

5.7.1 Eläintautien torjunta ja eläintautivalmius

Valvontayksikössä on ollut kaksi valmiuseläinlääkärinä, mutta he ovat siirtyneet pois kaupungin palveluksesta vuonna 2025 ja 2026. Muutoksen myötä on selvitettävä mahdollisuutta 1-2 valmiuseläinlääkärin kouluttamiseen. Kaikki eläinlääkintähuollon eläinlääkärit osallistuvat tarvittaessa myös eläintautien torjuntatyöhön. Lisäksi kaupunki voi palkata sijaisen hoitamaan esimerkiksi praktiikkaa, jotta virkaeläinlääkärit voivat täysiaikaisesti keskittyä eläintaudin torjuntaan. Johtava kaupungineläinlääkäri vastaa siitä, että tarvittava määrä henkilöitä voi osallistua eläintaudin torjuntaan. Valmiuseläinlääkärit osallistuvat vuosittain järjestettävään vapaaehtoiseen valmiuseläinlääkärikoulutukseen. Tällä hetkellä ajankohtainen uhka on afrikkalainen sikarutto, joka on levinnyt Suomen rajojen läheisyyteen, ja jota on tavattu yksittäistapauksena myös Ruotsissa vuonna 2023. Riskiä lisää myös vilkas Viroon suuntautuva liikenne ja metsästysmatkailu. Myös lintuinfluenssa aiheuttaa alueellamme tautiuhkan.

5.7.2 Varautumissuunnitelmien laadinta ja ylläpito

Espoon seudun ympäristöterveyden häiriötilannesuunnitelmassa on toimintaohje zoonoosien ja tarttuvien eläintautien varalta. Ohjeessa on kuvattu vastustettavista eläintaukeista ilmoittaminen, eri viranomaisten vastuut ja yhteystiedot.

5.7.3 Eläintautiepäilyt ja niiden ilmoittaminen

Eläintautien luokittelusta säädetään eläinterveyssäännöstössä (EU) 2016/429 ja sen nojalla annetussa tautien luettelointia ja lueteltuja eläinlajeja koskevassa täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2018/1882. Lisäksi eläintautien luokittelusta on säädetty kansallisessa eläintautilaissa 76/2021 ja niiden ilmoittamisesta sen nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa 325/2021. Kunnaneläinlääkärin on tehtävä eläintautilain mukainen ilmoitus Ruokavirastolle viipymättä, jos se koskee epäiltyä tai todettua a-e -luokan tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa eläintautia. Kunnaneläinlääkärin on tehtävä valvottavaa eläintautia tai muuta ilmoitettavaa eläintautia (MMM 325/2021, 5 §) koskeva eläintautilain mukainen ilmoitus Ruokavirastolle viimeistään seuraavana arkipäivänä. Lisäksi Ruokavirastoon ilmoitetaan kuukausittain kuukausiraportilla muista eläinlajikohtaisista ilmoitettavista eläintaukeista sekä tehdään kooste todetuista a-e -luokan taukeista, uusista taukeista ja muista ilmoitettavista eläintaukeista.

MMM:n asetuksessa 325/2021 20 §:ssä on listattu ne zoonoosit, joista kunnaneläinlääkärin on ilmoitettava viimeistään seuraavana arkipäivänä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tartuntatautien torjunnasta vastaavalle lääkärielle. Lisäksi, mikäli epäillään tai on todettu pernarutto, rabies- tai muu lyssavirustartunta, tulee tästä ilmoittaa hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavalle lääkärielle viipymättä. Tartuntatautien yhdyshenkilöiden yhteystiedot ovat ympäristöterveyden häiriötilannesuunnitelmassa, joka päivitetään aina muutosten yhteydessä. Päivitetyt yhteystiedot löytyvät myös epidemiaselvitystyöryhmän Teams-alustalta.

5.7.4 Terveysvalvontaohjelmat

Lakisääteisesti Espoon seudulla vastustetaan ainoastaan munintakanojen salmonellaa, mutta tällä hetkellä alueella ei ole tiedossa yhtään munantuottajaa, joka myisi munia. Yksi lammastuottaja on ilmoittautunut vapaaehtoiseen maedivisna - tai scrapie - valvontaohjelmaan.

Mikäli terveystarkkailuohjelmien laiminlyöntejä ilmenee, otetaan ensin yhteys eläinten pitäjään. Mahdollisista jatkotoimenpiteistä keskustellaan läänineläinlääkärin kanssa.

Siipikarjakasvattajan ottamista salmonellanäytteistä ja parvien saapumisilmoituksista on praktikoilla kansio, johon saapuneet ilmoitukset kerätään.

Alueen nautailoilta voidaan tarvittaessa (esim. AVI:n pyynnöstä) pyytää selvityksiä kotiteurastettujen nautojen lukumääristä ja BSE-testauksista.

Kotiteurastusilmoituksia ei ole alueella tullut. Mikäli tällainen ilmoitus saadaan, varmistetaan että tarvittava BSE-näyte on otettu yli 72 kk ikäisiltä nautoilta (ei koske tietyissä maissa syntyneitä nautoja, joiden kohdalla raja on 30 kk).

Kyyhkyslakat

Espoossa ja Kirkkonummella on kymmenen kyyhkyslakkaa, joista kyyhkysia käy kilpailuissa tai näyttelyissä. Näiden kyyhkysten rokottamisesta on huolehtinut yksityiseläinlääkäri. Ruokaviraston määräyksestä tehdään tarvittaessa rokotustodistusten tarkastuksia tiloilla.

Vesiviljelylaitosten terveystarkkailu

Valvonta-alueella ei ole tällä hetkellä valvottavia vesiviljelylaitoksia.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Alueella ei tehdä alkionsiirtoja hevosille.

Muu eläintautivalvonta ja -seuranta

A-c -luokan taudin, uuden taudin tai muun torjuttavan eläintaudin kasvaneen leviämisen vuoksi voidaan toimijoita velvoittaa ryhtymään tarvittaviin varotoimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi (Eläintautilaki 76/2021, 17 §). Tällaisia varotoimenpiteitä ovat esimerkiksi velvoite suojata siipikarjaa kosketukselta luonnonvaraisiin lintuihin keväisin, velvoite suojata turkistarhat kosketukselta luonnonvaraisiin eläimiin sekä velvoite toteuttaa varotoimenpiteitä afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten villisikojen ja kotieläinten välillä. Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan säädettyjen velvoitteiden noudattamista. Alueella on runsaasti kotitarvekanaloita, mutta ei sikaloita eikä turkistarhoja. Alueella on tarpeen viestiä keväisin siipikarjan ulkonapitokiellosta.

Ruokaviraston määräyksestä otettavista eläintautinäytteistä vastaavat kaupungineläinlääkärit. Näytteet otetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Tiedot taltioidaan ja tutkimustulokset lähetetään AVI:n kuukausiraportin yhteydessä, ellei toisin toivota. Läänineläinlääkäreiltä tai Ruokavirastosta saa käytännön neuvoja näytteenottoon ja lähetykseen liittyen. Yleensä aina, ennen kuin näytteitä lähetetään ottamaan, ollaan läänineläinlääkäriin puhelimitse yhteydessä.

Alueella on myös mehiläiskasvattajia, joiden esikoteloitakartoitusta tehdään säännöllisesti läänineläinlääkärin kanssa sovitun ohjelman mukaisesti. Viime vuosina näytteet on ottanut valtuutettu tarkastaja, ja eläinlääkäreiden tehtävänä on ollut näiden tulosten arkistointi.

5.8 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta

Tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaa suoritetaan ensisijaisesti muun valvontatyön yhteydessä. Koiria koskevien eläinsuojelutarkastusten yhteydessä on pyritty tarkastamaan, että koira on kirjattu Ruokaviraston koirarekisteriin. Koiran tunnistusmerkintä voidaan tarkastaa sekä praktikkoeläinlääkärin vastaanotolla että valvontaeläinlääkärin toimesta.

Traces-tarkastusten yhteydessä tarkistetaan hevosten tunnistusmerkintä.

5.9 Eläinten lääkitsemisen valvonta

Hevostallien lääkekirjanpito tarkastetaan hevostallien suunnitelmallisten tarkastusten yhteydessä. Lisäksi tarkastuksia tehdään tarvittaessa epäilyyn perustuen.

5.10 Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

Sisämarkkinatuojat ja –viejät rekisteröityvät ja hakevat tuontilupaa Ruokavirastolta. Ruokaviraston internetsivuilta löytyy ohjeet erityisesti niihin tapauksiin, jolloin rekisteröintiä ja tuontilupaa ei tarvita. Kunnaneläinlääkäri ei saa hyväksyä tuonti- ja vientieriä, ellei ole aivan varma ehtojen täyttymisestä. Ruokavirastosta voi kysyä lisäohjeita.

5.10.1 Sisämarkkinatuonti

Ruokavirasto ilmoittaa saapuneista ennakoilmoituksista kunnaneläinlääkärille. Tavoitteena on, että kunkin tuojan ensimmäinen lähetys tarkastetaan. Tarkastuksen tekee ensisijaisesti praktikkoeläinlääkäri. Tarkastusraportti tehdään pääsääntöisesti suoraan TRACES-NT -järjestelmään.

Mikäli saapuva erä ei täytä tuonnin ehtoja, neuvotellaan Ruokaviraston kanssa jatkotoimenpiteistä. Todennäköisesti erä palautetaan lähtömaahansa.

5.10.2 Sisämarkkinavienti

Virkaeläinlääkäri tekee viejän pyynnöstä vientitarkastuksen lähteville eläimille. Samalla tarkastetaan, että rekisteröinti on tehty kyseiselle erälle.

5.10.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Aina, kun kyseessä on EU:n ulkopuolinen vientimaa, ollaan ensin yhteydessä Ruokavirastoon, josta saa tarkempia ohjeita kyseisen maan viennin ehtojen täyttämiseksi. Omistajia pyritään neuvomaan myös takaisintuontivaatimusten osalta.

5.10.4 Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Eläinten vienti- ja tuontivalvonta on osa ennakoivaa eläintautivalvontaa.

Eläimen laittomaan maahantuontiin kolmansista maista liittyvissä tapauksissa virkaeläinlääkäri tarkastaa eläimen ja lähettää tarkastuskertomuksen Ruokavirastoon. Ruokaviraston rajaeläinlääkäri tekee päätöksen eläintä koskevista jatkotoimista.

Sisämarkkina-alueella ilmenevä, laitton maahan tulo johtaa virkaeläinlääkärin tarkastukseen, jonka perusteella Ruokaviraston läänineläinlääkäri tekee päätöksen eläimeen kohdistuvista jatkotoimenpiteistä. Eläinperäisten tuotteiden tarkastuksesta vastaa hygieenikkoeläinlääkäri, joka neuvottelee tarvittaessa läänineläinlääkärin kanssa tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

5.11 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinsuojelutarkastuksia tekevät pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärit sekä kaupungineläinlääkärit. Tarkastukset tehdään ensisijaisesti parityönä. Tarvittaessa myös terveystarkastaja voi osallistua tarkastukselle mutta näitä tilanteita on erittäin harvoin. Eläinlääkäri tekee poliisille virka-apupyynnön, mikäli se on työsuojelullisesti tarpeen. Virka-apupyynnöt tehdään sähköisellä lomakkeella poliisi.fi -sivuston kautta tai sähköpostilla Länsi-Uudenmaan tilannekeskukseen. Kiireelliset virka-apupyynnöt tehdään hätäkeskuksen kautta numerosta 112. Poliisin virka-apu on maksullista.

Vaikeissa eläinsuojelutapauksissa kysytään neuvoja ja ohjausta Ruokaviraston eläinsuojeluvalvonnasta vastaavilta eläinlääkäreiltä. Ruokavirasto suunnittelee millä kriteereillä vaikeat eläinsuojelutapaukset siirretään kunnista Ruokavirastolle.

Jos tarkastuksella havaitaan, että eläinsuojelumääräyksiä on rikottu, antaa eläinlääkäri eläinten hyvinvoinnista annetun lain (693/2023) 95 §:n perustuvan kiellon jatkaa määräysten vastaista menettelyä ja/tai 93 §:n mukaisen määräyksen epäkohdan korjaamiseksi määräajassa. Määräajan jälkeen tehdään seurantatarkastus, jossa määräyksen noudattaminen varmistetaan. Seurantatarkastuksen toteuttamisesta vastaa ensisijaisesti ensimmäisen tarkastuksen tehnyt henkilö. Mikäli eläimen hyvinvointi edellyttää, eläinlääkäri voi eläinten hyvinvoinnista annetun lain 97-99 §:n perusteella ryhtyä tarpeellisiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläimen hyvinvoinnin turvaamiseksi (esim. tilapäinen hoito). Pieneläimet voidaan tarvittaessa toimittaa Löytöeläintalolle Viikkiin, osoite Koetilantie 13, 00790 Helsinki, puh. 0401980778.

Kaikista tarkastuksista tehdään tarkastuspöytäkirja eläinsuojelutarkastuskertomus-lomakepohjalle. Tarkastuspöytäkirjat säilytetään vastaanotolla sekä kirjataan eläinlääkärien Excel-ohjelmaan. Eläinsuojelupäätökset lähetetään tiedoksi Ruokavirastolle ja tarvittaessa poliisille. Vakavista eläinsuojelusäädösten rikkomuksista tehdään tutkintapyyntö poliisille (Espoon poliisilaitos, PL 20, 02631 Espoo). Kaupungineläinlääkärit ovat perehtyneet hallintopäätösten tekemiseen ja osallistuvat säännöllisesti järjestettäviin (Ruokavirasto, AVI) eläinsuojelukoulutuksiin.

Mikäli tuotantoeläintilalla tehtävän eläinsuojelu- tai eläintautitarkastuksen yhteydessä ilmenee puutteita, jotka vaikuttavat tilan EU-tukiin, on virkaeläinlääkäri yhteydessä Ruokavirastoon ja toimittaa tarkastuspöytäkirjan viimeistään viikon kuluessa tarkastuksesta. Tuotantotilakäynnillä kiinnitetään huomiota nk. hyvinvointi-indikaattoreihin, joita on annettu vasikoiden, sikojen, munivien kanojen, nautojen ja hevosten hoitoon liittyen.

5.11.1 Epäilyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Espoon seudun ympäristöterveyden toiminta-alueella eläinsuojeluilmoitukset tehdään ensisijaisesti sähköpostitse suoraan virkaeläinlääkäreille (elainsuojeluvalvonta@espoo.fi). Eläinsuojeluilmoitusten käsittelyssä ja tapausten kiireellisyyden arvioinnissa noudatetaan määritettyä prosessikuvausta.

Suurin osa tarkastuksista tehdään epäilyn perusteella. Tarkastus tehdään kohtuullisen ajan sisällä ilmoituksesta, jos tarkastustarvetta ei arvioida kiireelliseksi. Kiireelliset tapaukset käsitellään mahdollisimman pian, yleensä saman päivän aikana. Eläinsuojelutyölle on varattu molemmille praktikoeläinlääkäreille aikaa 2,5 päivää viikossa ja valvontaeläinlääkäreille 5 päivää viikossa.

Jos tarkastuksen kohde on eläinlääkäriin oma asiakas, tarkastuksen tekee joku muu valvontatyötä tekevä eläinlääkäri. Eläinsuojeluvalvontatyötä tekevät eläinlääkärit sijaistavat

tarvittaessa toisiaan, ja myös hygieenikkoeläinlääkäri sekä johtava kaupungineläinlääkäri voivat tilanteen niin vaatiessa toimia sijaisena yksittäisessä eläinsuojeluvalvontatehtävässä.

5.11.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Ilman epäilyä saadaan tarkastaa luvan- tai ilmoituksenvaraiset eläintenpitopaikat kuten kennelit, hevostallit, eläinkaupat ja eläinhoitolat. Valtakunnallisen ohjelman tavoitteena on tarkastaa ko. kohteet vähintään vuosittain. Valvontayksikön suunnitelmassa valvontatavoitteeksi on asetettu hevostallien osalta tarkastustiheys vähintään kolmen vuoden välein ja muiden kohteiden osalta vähintään neljän vuoden välein (Taulukko 13). Tavoite ei ole aiempina vuosina resurssipulasta johtuen toteutunut, sillä työmäärä ilmoituksenvaraisen eläinsuojeluvalvonnan osalta on edelleen lisääntynyt. Syksyllä 2025 pitkäaikaisen kaupungineläinlääkäriin siirtyminen pois kaupungin palveluksesta on vähentänyt toteutuneiden, ilman epäilyä tehtävien tarkastusten määrää.

5.11.3 Eläinkuljetukset

EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet suoritetaan viejän toimesta varatun vientitarkastuksen yhteydessä.

Poliisin kanssa on myös suunnitteilla yhteistarkastus eläinkuljetusvälineisiin liittyen. Tämä toteutetaan poliisin koordinoimana vuonna 2026.

5.11.4 Teurastamot ja pienteurastamot

Espoon seudun ympäristöterveyden alueella ei ole teurastamoita tai pienteurastamoita.

5.12 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Eläimistä saatavien sivutuotteiden hävittämistä elintarvikehuoneistoista valvotaan elintarvikelain mukaisten tarkastusten yhteydessä. Sivutuotealan toimijoita yksikön alueella on noin 10 kpl (esim. tutkimustoimintaan tai diagnostiikkaan liittyvää maahantuontia). Valvontaa toteutetaan Ruokaviraston vuosittain laatiman riskiperusteisen valtakunnallisen sivutuotteiden valvontasuunnitelman mukaisesti.

5.12.1 Sivutuotealan laitosten valvonta

Sivutuotelaitoksen rekisteröinnistä vastaa ja hyväksymispäätökset valmistelee valvontaeläinlääkäri. Valvontaeläinlääkäri myös valvoo sivutuotelaitoksia.

5.12.2 Sivutuotteiden hautaaminen

Espoon seudun ympäristöterveys seuraa alueella toimivien tilojen sivutuotteiden hävitystapoja muiden tarkastusten yhteydessä. Mikäli on aihetta epäillä sivutuotteiden hautaamista, kaupungineläinlääkäri ottaa yhteyttä läänineläinlääkäriin ja toimii häneltä saatavien ohjeiden mukaisesti. Laitosten osalta sivutuotteiden hävitystapoja valvotaan elintarvikevalvonnan yhteydessä seuraamalla laitosten sivutuotekirjanpitoa.

Jos säädöstenvastaisuuksia havaitaan, toimijaa kehoitetaan muuttamaan toimintatavat lainmukaisiksi. Tarvittaessa käytetään pakkokeinoja. Toiminnan oikeellisuus jatkossa varmistetaan seurantatarkastuksella ja tehostetulla valvonnalla.

5.12.3 Käsitlemättömiä sivutuotteita käyttävät toimijat

Haaskanpidossa ohjeistetaan haaskanpitäjää ilmoittamaan tarvittavat tiedot praktikkoeläinlääkärille, joka syöttää tiedot haaskarekisteriin. Haaskapaikan pitäjäksi on rekisteröitynyt yhteensä 3 henkilöä, mutta tällä hetkellä haaskapaikkoja ei ole rekisteröity. Tarvittaessa virkaeläinlääkäri voi käydä tarkastamassa haaskapaikan tai haaskaksi aiotun sivutuotteen. Mikäli sivutuotetta ei voi hyväksyä haaskaksi, on tuottaja velvollinen toimittamaan sen suuririskisen eläinjätteen polttolaitokseen Honkajoelle.

5.14 Valvontaan liittyvät seurantatarkastukset

Kaikessa valvonnassa annettujen määräysten noudattamista valvotaan tekemällä seurantatarkastus määräajan päättymisen jälkeen tai muulla tavoin varmistumalla määräysten noudattamisesta.

5.15 Valvontasuunnitelman seuranta, arviointi ja raportointi

Eläinlääkäripalvelujen käyttöä sekä valvontasuoritteiden määriä arvioidaan vuosineljänneksittäin. Vuosittain tarkastellaan palveluntuotannon laajuuden lisäksi myös potilaskäyntien ja valvontatehtävien jakautumista yhteistyökunnittain.

Valvontasuunnitelma viedään yhdessä muiden ympäristöterveyden valvontasuunnitelmien kanssa Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnalle hyväksyttäväksi.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontasuunnitelman toteutumista seurataan virkaeläinlääkärien palavereissa neljästi vuodessa.

Ruokavirastoon raportoidaan / lähetetään:

- joka kuukausi kuukausi-ilmoitus
- eläinsuojelupäätökset, eläintautivalvontakäynnit /-päätökset
- salmonellavalvontapöytäkirjat
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.

Suunnitelman toteutumisen arviointi esitetään Espoon ympäristö- ja rakennuslautakunnalle muiden ympäristöterveyden valvontasuunnitelmien yhteydessä ja arviointi lähetetään Ruokavirastoon tiedoksi seuraavan kalenterivuoden helmikuun loppuun mennessä. Toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontasuunnitelman toteutumista ja eläintautilain nojalla suoritettuja toimenpiteitä. Samalla esitetään tilasto eläinlääkäripalvelujen käytöstä, josta ilmenee vuositason sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä yliopistollisen eläinlääkäripäivystyksessä. Lisäksi esitetään löytöeläinten lukumäärätiedot.

5.16 Tietojärjestelmät

Eläinlääkärit työskentelevät Espoon kaupungin tietoverkossa.

Valvontatyössä on käytössä oma Excel-pohjainen taulukko tarkastuksia koskeville tiedoille L-verkkolevyllä, johon on rajatut käyttöoikeudet. Ruokavirasto on ollut kehittämässä ELSU-tietojärjestelmää (epäilyyn perustuva ja ilmoituksen- ja luvanvaraisten kohteiden valvonta) eläinsuojeluvalvonnan käyttöön, mutta tämänhetkisen tiedon mukaan järjestelmää ei tulla ottamaan käyttöön lähivuosina. Potilastietojärjestelmän toimittaja Terakuu on valmistelemassa valvontatyöhön kohdennettua ELMO -tietojärjestelmää, jonka kehittämistyössä olemme myös mukana. Järjestelmä valmistunee 2026 keväällä, jolloin mahdollisuutta sen, tai jonkin vaihtoehtoisen järjestelmän käyttöönottoon täytyy arvioida.

ELTE-tietojärjestelmän toimintoja lisätään edelleen asteittain järjestelmän kehitysvaiheiden mukaisesti. Kaikki lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien epäilyt ja todetut tapaukset (esim. salmonellat) kirjataan ELTE-järjestelmään.

Eläinlääkintähuoltoa koskevien erilaiset hallintomenettelyasiakirjat (tarkastuskertomukset, päätökset, laskutuspyynnöt yms.) toimitetaan keskusviranomaiselle siihen tarkoitetun järjestelmän kautta.

TRACES-NT (Trade Control and Export System) on EU komission ylläpitämä, verkossa toimiva tietojärjestelmä, jota käytetään eläinten ja eläimistä peräisin olevien sivutuotteiden tuonti- ja vienti-ilmoitusten ja todistusten välittämiseen EU maiden välisessä sisämarkkinakaupassa ja tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä näihin maihin.

Valvonnan viranomaisekstranet eli Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu Ruokaviraston toimialan viranomaisten väliseen viestintään. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Pikantista löytyy myös Kapula, joka on tiedon jaon foorumi kaikille eläinlääkäreille. Pikantissa on eläintautien torjuntaa koskeva toimintaohjekansio ja eläintautiepidemioiden hallintaa varten oma työtila.

Kaupungineläinlääkäreillä on pääsyoikeus Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän eläintenpitokielto rekisterin tietoihin. Lisäksi kaikilla kunnaneläinlääkäreillä on pääsy eläintenpitäjärekisteriin.

Ruokaviraston hallinnoima Koirarekisteri on järjestelmä, johon tallennetaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa 68/2022 säädetyt tiedot koirasta ja koiran haltijasta. Koiran haltijat ilmoittavat koirarekisteriin lainsäädännön edellyttämät tiedot. Rekisteröitymättä jättäminen on sanktioitu. Rekisteröitymistä valvotaan eläinlääkärien toimesta eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnan käyntien yhteydessä, mikä lisää valvontatyötä.

5.17 Löytöeläinten hoito

Eläinten hyvinvointilaissa (26 §, 693/2023) on kunnille annettu velvoite järjestää alueella tavattujen irrallaan olevien pienikokoisten seura- ja harraste-eläinten talteenotto ja säilytys 15 vuorokauden ajan. Valvonta-alueen löytöeläimet toimitetaan Viikkiin pääkaupunkiseudun yhteiseen löytöeläintaloon, jossa Helsingin eläinsuojeluyhdistys (HESY ry) vastaa ostopalvelusopimuksen perusteella eläinten hoidosta. Löytöeläimiä pidetään hoidossa vähintään lain edellyttämä 15 vrk. Löytöeläinsopimus on Espoon, Helsingin ja Vantaan yhteinen, ja se on kilpailutettu viimeksi vuonna 2025.

Mikäli eläimen omistaja on tiedossa, mutta ei kykene eläintään hoitamaan, pidetään eläintä hoidossa enintään viikon ajan (tavoiteaika 3-5 vrk). Jos tiedossa oleva omistaja ei pysty eläintä ottamaan takaisin (tai sitä ei eläinsuojelullisista syistä voida antaa omistajalleen takaisin), virkaeläinlääkärit tekevät eläimestä eläinsuojelulain mukaisen päätöksen, jolla eläimelle hankitaan pysyvää hoitoa HESY ry:ltä. Tarvittaessa virkaeläinlääkärit tekevät eläinsuojelutapauksessa poliisille tutkintapyyynnön.